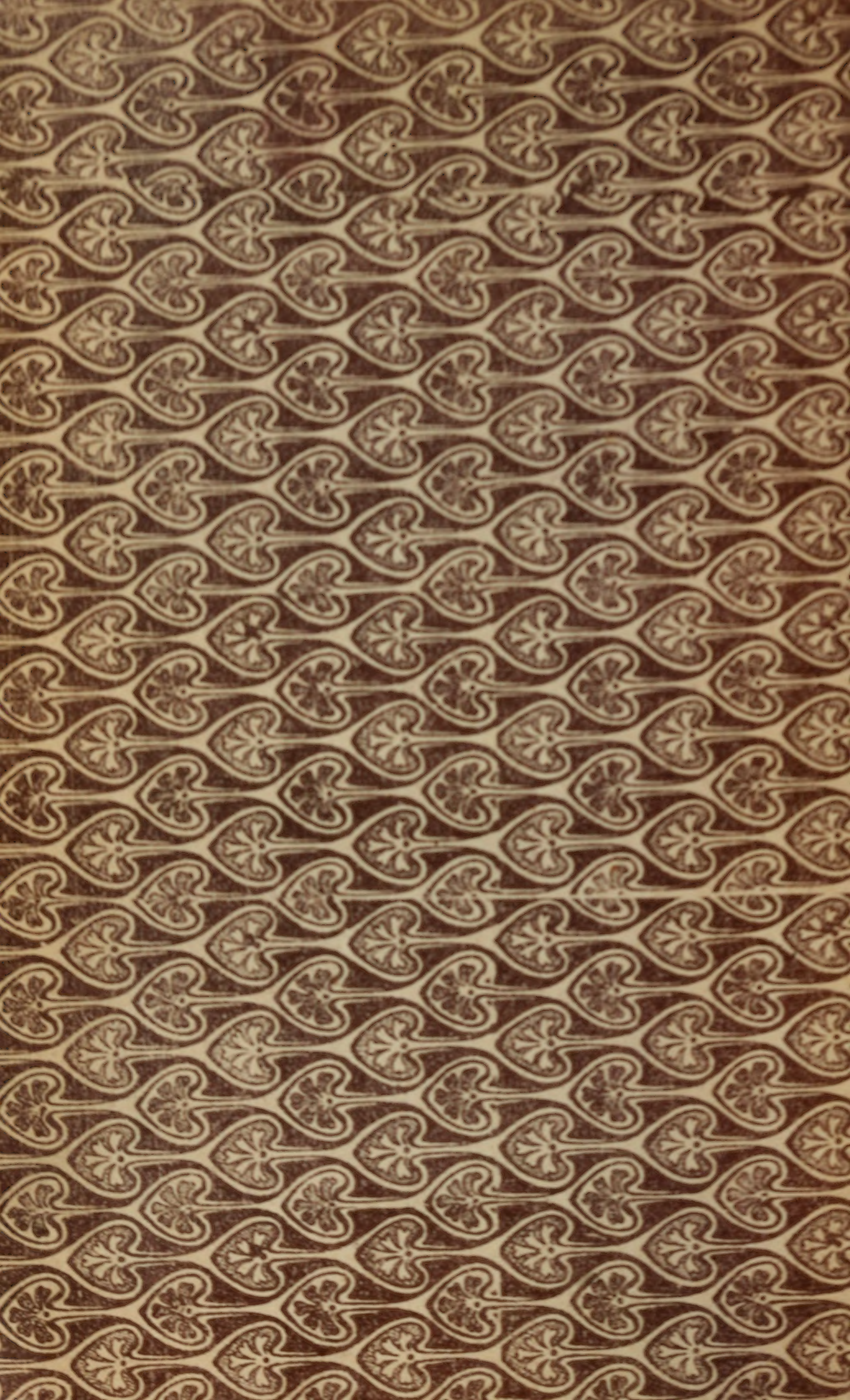

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 12 02 08 004 1

افهام کتبخانه‌سی
عدد
٤

خسته‌نك باشی اوجنده

قرق کون محاربه

استفان لوزان
ماتن غزته‌سی باش محرری

استانبول
افهام مطبعه‌سی
١٣٣١

مقدمه

بو کتاب نه بر تاریخ ، نه بر اثر دیپلوماسی، نه بر محاکمهٔ فلسفیه ، نه‌ده بر تعبیه درسی اولمق ایچون یازلمامشدر. بو اثر بر غزته جینك فوطوغرافیلریدر. درت کون، بیوك بر ایمپراطورلغك یتاغی باشنده بولنمش و کوردیکی شیلری ضبط ایتمکه چالیشمشدر. بو تصویرلردن بعضیسی پك مظلم ، بعضیسی‌ده پك مسامحه‌کارانه کورینه‌جکدر.

مؤلفك بو خصوصده بر قصوری یوقدر او ، نه کوردیسه اونی قید ایتمشدر. مؤلف؛ مشاهداتنی ضبط ایدرکن شو زمانده خوشه کیدرمی کیتمزمی‌دیه دوشونمه‌مشدر. یالکز حقیقته الـ یقین بر صورتده مشاهداتنی تنویر ایتمکله بلکه ایچلرندن بعضیسی مملکتی ایچون موجب استفاده اولور دیه دوشونمش واو یولده حرکت ایتمشدر.

نه‌قدر اوزاق اولورسه اولسون هیچ بر درام یوقدرکه موجب انتباه اولمسون. شرقده بو دفعه اوینانان فاجعه ایسه فرانسه ایچون امیدلری، تأسفلری، درسلری محتوی بولنیور. بر مصالك نهایته اوندن آلنان حصه‌لر نصل یازیلیرسه بن‌ده بو درسلردن بعضلرینی قید واشارت ایتدم. بوکا علاوةً یالکز بر تمنی‌ده بولنه‌جغم. اوده شودرکه دوچار خرابی

اوله‌رق چرپینان بوممکتده فرانسه بروقتلر وظائفنی قسماً ایفا ایتمه‌مشدی. شمدی هیچ اولمازسه حقوقنی تأمینه چالشسون. بونلردن بریسی وارکه، دنیاده هیچ برملت اوکا تفوق ایده‌مز: اوده لسانیدر. بو لسان درت عصردنبری شرقده تدریس اولنیور. میلیونلرجه انسان فرانسزجه سویلیور. فرانسه؛ افکارینی مدافعه ایده‌مدی. هیچ اولمازسه دنیاده سویلنیلن لسانلرك اك طاتلیسی، تاریخده اسمی گچنلرك اك مشهوری بولنان و کرك اك اوزاق یرلرده، کرکسه اك یقین منطقه‌لرده هر درلو تضییقه هر درلو خسوفه، هر درلو فلاکته مقاومت ایتمش اولان لسانی مدافعه ایتسون.

کانون ثانی ۱۹۱۳

خسته‌نك باشی اوجنده

برنجی فصل

یولجی افندیلر ؛ یمك حاضردر

— یولجی افندیلر ؛ یمك حاضردر .

شرق سرعت قطاری لوقنطه‌جیسی آهنكدار بر سسله شو دعوتی ایدرایتمز هرکس لوقنطه واغوننه هجوم ایتدی. واغون بو آقشام پك غلبه‌لكدی . پارسده بو تره‌نك كوستنجه‌یه متوجهاً حرکت ایدن صوك قطار اولدیغی سویلنمامشمی ایدی ، رومانیانك‌ده عسکرینی تحت سلاحه آله‌جغی ، آوستریانك نقلیاتی تعطیل ایده‌جکی والحاصل بر پارسلی ایچون استانبوله کیتمك قابل اوله‌میه‌جغی روایت اولنمیورمیدی ؟

ایشته بونك ایچون ۱۵ تشرین‌اول ۱۹۱۲ تاریخنده حرکت ایدن شرق سرعت قطارنده پك چوق یولجی واردی . بر طاقم بیوك فرانسز مأمورلری ممالك عثمانیه‌ده‌كی وظیفه‌لری باشنه عودت ، حرب مخابرلری موقع حربه عزیمت ایدیورلر . رومانیالی، بلغاروتورك دیپلوماتلری مملكتلرینه دونیورلردی .

ایشته دیون عمومیه اداره‌سی مدیرعمومیسی له‌ئون پیسار ،

رایمون پوانقاره‌نك کاتب خصوصیسی « دلزن » بوتون کذر-
کاهلرینه اوراق سیاسیه صاچه‌رق کیدیورلر. برطرفدن
« تایمس »ك حرب مخابری «لیونل جمیس» کندیسنك دائماغالب
طرفده بولندیغنی، بو دفعه‌کی اون دردنجی حربی اولدیغنی
حکایه ایدیور : « بو ماسقوتده مع التأسف دیکر بوتون
ماسقوتلر کبی سقوط خیاله اوغرایه‌جقدی » ایشته « ایللوسترا-
سیون »ك حرب مخابری ژورژ رایموند. کوجلی قوتلی بر
بورکینیون. تورکلره اوزاقلرده، دیکر برحرب اثناسنده..
طرابلس غربده رفاقت ایتمش، اورادن کلیور. ایشته
حسابسز پرنسس بی‌بسقولردن بریسی، بر رومه‌ن سفیرینك
زوجه‌سی، ایشته ژورژ غولیسك سویملی پروفیلی... زواللی
ژورژ غولیس برقاچ کون صوکره استانبولی تکرار کوردیکی
برصره‌ده موت اونك اوحار سیماسنی صولدیردی.

التمش ساعتلك سیاحتده قریبا باشلایه‌جق اولان خونین
مصارعه‌دن باشقه نه کبی برزمین مصاحبه اوله‌بیلیر.

له‌ئون پیسار تورکیایی طانیان واونی طانیدیغی ایچون
سوه‌ن ایکی اوچ بیك فرانسزدن بریسی! بتون قلبیله بتون
محاکمه‌سیله اونی مدافعه ایدیور :

— اکر فرانسه تورکلر ایچون کین واستحقاردن باشقه
برشی بسله‌میه‌جکسه نیچون اونلره اوچ میلیار فرانق ویردی؟
بوکون عسکرك برقسمنی نقل ایدن شمندوفر فرانسزلرکدر.

بوکون طوپلرك نقل اولندیغی یوللر ، خصوصیله ادرنه‌دن مصطفی پاشایه قدر امتداد ایدن اوکوزل یول فرانسزلر کیدر . یارین محاربه‌یه جایکاه اوله‌جق کوپرلرده‌کی دکانلرك هپسنده فرانسه‌یه عائد بر اشارت وار . اك بیوکندن اك کوچوکنه قدر بوتون مأمورلر کندی لسانلرندن باشقه طبیعی برلسان اوله‌رق فرانسزجه‌یی سویلیورلر . بوندن باشقه بز فرانسزلر تورکیادن صوکره دنیانك اك بیوك مسلمان حکومتی‌یز . اکر اسلامیت حقنده شدید بر کیندن باشقه برشی کوسترمیه‌جك اولورسه‌ق افریقاده وجوده کتیرمك ایستدیکمز امثالسز اسلام ایمپراطورلغی تماميله باشه چیقارمزدن اول بوکینك عکس تأثیرینی کوره بیلیرز .

موسیو « ژورژ رایمون » ده طرابلس غربده‌کی تورك اردوکاهندن تورك ضابطاری ، تورك عسکرلری ایچون میل ومحبتدن باشقه برشی کتیرمه‌مشدی . کندیسی ، اوراده ، چولده ، بر اقشام اوستی ایکی کشی‌نك کلدیکنی کورمشدی . بونلر ایتالیا اردوسنه قارشی مدافعه‌نی اداره مسئولیتنی درعهده ایتمشلردی . بونلره : انور بك ، فتحی بك دیورلردی . بونلرك رتبه‌لری انجق بیکباشی ایدی . بویلری ده رتبه‌لرندن بیوك دکلدی . عربلر بویله اوفاق تفك ، کوستریشسز ایکی کشی‌یی کورونجه بر زهرخند استهزادن کندیلرینی قورتاره‌مامشلردی !

— وای ! بو نه ؟ حکومتنی مدافعه ایتمك ایچون پادشاه بوله بوله بو ایکی کشی‌یی‌می بوله‌بیلمشدی !

لکن ایکی کون صوکره کیمسه اکلنمیوردی . ایکی کوچك چلیمسز ، بیوك بر نفوذ نظره و خارق‌العاده بر موهبهٔ آمریته مالکدیلر . یالکز بو ایکی کشی اوقارمه قاریشیق انسان ییغینلرینی تنظیم ایتمکه ، استحکاملر وجوده کتیرمکه اعاشه‌یی تأمین ایله‌مکه موفق اولمشلردی. الحاصل اونلر اوقدر خارق‌العاده بر صورتده چالیشمشلردی که بو سایه‌ده بر سنه متمادیاً یوز بیك کشیلك بر اوروپا اردوسی مغلوبیتدن کندینی قورتاره‌مامشدی .

موسیو ژورژ رایمونه صوریوردق :

— یاهو! سز اونلرك ایچنده بولندیکز. اونلری کوردیکز وصایدیکز بزه طوغریسنی سویلیکز . قاچ کشیدیلر ؟

— سزی تأمین ایده‌رم که طرابلسده هیچ بر زمانده ١٧٠٠ دن فضله تورك عسکری بولنمادی !...

بیك یدی یوز عسکر ! بو رقم بزی دوشوندیردی . واغونده بر تناسب قاعده‌ه‌ی یاپمغه باشلادق . اکر ١٧٠٠ تورك ١٠٠٠٠٠ ایتالیانی مغلوب ایدرسه ٢٠٠٠٠٠ بولغاری مغلوب ایتمك ایچون نه قدر تورك لازمدر؟ هیهات ! قطعیات ریاضیه‌یه داخل اولمیان بر شی وارسه اوده محاربه‌در .

بوداپشته‌ده ژورژ غولیس تره‌نه بیندی . ژورژغولیس

پارسده «اوپنیون» واستانبولده «استانبول» غزتەسنی اداره ایتمشدی. غریب شی! ایلك دفعه اولەرق بوندن اون طقوز سنه اول عینی غارده عینی ترەندەژورژ غولیسله کوروشمشدم. اوزمانلر اوستریا حکومتی؛ مالیه ناظری موسیو نالالەیك امریله بوسنه ـ هرسکه برسیاحت رسمیه ترتیب ایتمشدی. «غولیس» ده سیاحین میاننده بولنیوردی. اونی ترەنده شن وشاطر برحالده کوردیکمز زمان کیمسە اونك اون بش کون صوکره استانبولده فرانسز خستەخانەسنده تیفودن وفات ایدەجکنی تصور ایدەمزدی. زواللی غولیس! صوفیەدن کلیوردی. بولغار تحشیداتی مناسبتیله اوراده توقفه مجبور اولمشدی. او، بو تحشیداتی یقیندن کورمش وکمال مشکلاتله کیری دونەرك بلغراده، اورادن‌ده بوداپشتەیه کلەبیلمشدی. حالا شوسوزلری قولاغمده‌در:

— الدانمیکز! بولغار اردوسی حاضردر؛ شایان حیرت برصورتده حاضردر. غلبه ایتمك ایچون اك کوزل بر خاصەیه مالکدرکه اوده: نفسه اعتماددر. صوکرەده اونلرده فرانسز طوپلری وار. یالکز بر شیدن قورقیورم. اوده انجق براز خفیف اولملریدر....

ایلروده کورەجکزکه بو خفیفلك اونلرك اك بیوك قوتی حاصل ایتمشدر.

غولیس شونی ده حکایه ایدییوردی:

— اوراده، صوفیه‌ده، حرب مخابرلرینه قارشی پك زیاده احترام کوستریلیور. غزته‌جیلر آت ایسته‌دیلر: درحال: « سزه مع‌الافتخار برر بارکیر ویریرز » جوابنی آلدیلر. غدادن بحث ایتدیلر: « بو بزم وظیفه‌مزدر. » مقابله‌سنی کوردیلر. مسکن خصوصنده دوچار اندیشه اولدیلر؛ « بز سزه برواغون تخصیص ایدرز » دیدیلر. چارك یاوری کلیور، مخبرلرك ممنون اولوب اولمدقلرینی صوریوردی. بوغایت ماهرانه بر حرکتدر. تورکلرك بوقدر مساعده‌کار بولنه‌مامسندن قورقارم. چونکه خارجده افکار عمومیه‌یه اجرای تأثیر ایده‌جك اولان مخابرلره حسن معامله ایده‌مزسه هپسنی علیهنه چویرلمش کورمکله بالاخره دوچار تعجب اوله‌جقدر.

بکرشده فرانسه سفارتی کاتبی، غارده، ریختم اوزرنده بولنیوردی. صباحدن بری تورکیایه قارشی حربك رسماً اعلان ایدلمش اولدیغنی و بولغارلرك صربلیلرله برابر بولندقلرینی ویارینده یونانستانك بونلره التحاق ایده‌جکنی خبر ویردی. دونده قره‌طاغ اعلان حرب ایتمشدی. آرتق شبهه یوقدی. بالقانلر قان وآتش ایچنده قاله‌جقدی. صوك دقیقه‌ده بر ائتلاف وقوعندن قورقان حرب مخابرلری نفس آلمشلردی!...

— ای، رومانیا نه‌یاپه‌جق؟

— اوح! رومانیا هیچ برشی یاپمیه‌جق.. رومانیا چوق مترقی وچوق زنکیندر. کندیسنی سرکذشتلره آتمز.

بو سوزی اورته‌یه آتان « غولیس » دی. بزی کولدیردی. لکن تکرار باشلادی :

— ایه ، اوت واغونك قپوسندن باقیکز ! بو باغلی ، بو مزروع طوپراقده صاح و مسامتدن باشقه بر شی یتیشه‌بیلیرمی ؟ و بو آقشام ، کیجه‌این ، کوستنجه لیماننه باقمغه غیرت ایدیکز : بوراده حرب علائمی کوره‌میسکز ؛ برلین قونغره‌سنده بساراییایه مقابل دوبریجه قطعه‌سی رومانیایه ویرلدیکی زمان قرال قارول بیوك اساسات نامنه پروتستو ایتمشدی ؛ دیوردی که : « بن ولایتلر حقنده مبادله نظریه‌سنی قبول ایده‌مم. بو صورتله یالکز اراضی ویرلمش اولیور. قازانلمش اولان برچوق روحلرده برابر ترك ایدیلیور. بو هیچ بر وقتده کوزل بر آلیش ویریش اوله‌ماز » . بو آلیش ویریش کوزل اوله‌بیلیردی ؛ فقط قرال قارول ایشك نهایتنده هیچ اولمازسه بونده ایی برشی موجود اولدیغنی کوستره‌بیلدی .

ایشته شرق سرعت قطارنده وقتمز بویله‌لکله چچیوردی. مختلف بش مملکتده بش دفعه لوقنطه‌جی کلمش ، بزه سوکلی جمله‌یی تکرار ایتمشدی : « یولجی افندیلر یمك حاضردر » ، نهایت توندن ایندك ، رومانیا واپورینه بیندك . رومانیا قومپانیه‌سی واپورلری کوستنجه ایله استانبول آره‌سنده سیر و سفر یاپیورلر . قومپانیه‌نك واپورلری غایت کوزل ، تلسز تلغرافی وار ، دومانسز ؛ پترول ایله تسخین اولنیور. مارسیلیا

قورسیقه پوستەسی اولاحلره توديع اولنەمەيدی ؛ نه ايی اولوردی . صوکنجی دفعه اولەرق برلوقنطەجی کلمش ، بزی چاغیرمشدی :

— يولجی افنديلر ..

اوکه وقتيدی . استانبول بوغازينه کيرييوردق . صاغ طرفده لطيف بر صوك بهار کونشی طرابيەنك رنكارنك اخشاب بنالرينی پارلاتيور . صول طرفده نظر ، آسيانك سايەدار درينلکلری ايچنده غائب اوليوردی . الحاصل درت دولته حرب آچمش برحکومتك پايتختنه ، استانبوله کلمشيدك .

— يمك حاضردر ...

بودعوت فی حدذاته معنيدار بر رمز ايدی .

ایکنجی فصل

بر غزته‌جینك زوالدن صوكره‌كی حیاتی

بندن استانبولك تصویرینی بكله‌میكز. پیه‌رلوتی‌نك یاپدیغی تصویر هیچ اولمازسه بر عصر یتیشیر. صوكره.. شونی اعتراف ایده‌یم: بر شهر، قدمه حالنده‌می بنا اولنمش یوقسه اووه‌ده‌می یاپیلمش؛ بیاض سورلری، مائی یاخود حزن انكیز بر سما ایچنده‌می یوكسلمش؛ بونلر بنم وظیفه‌م بیله دكلدر. بنم ایچون مراقلی، هیجانلی بر شی وارسه اوده بی‌حركت جبهه‌لر آرقه‌سنده یشایان مخلوقاتك حركات حیاتیه‌سنی كورمك، روح بشرك دوشونجه‌لرینی، امیدلرینی، الملرینی آكلامقدر.

ایشته ۱۹۱۲ تشرین اولك اون سكزنجی كونی زوالدن صوكره بنده غلطه ریختیمنه آیاق آتمشدم. استانبولك جامعلرینه، بك اوغلنك بنالرینه، اسكدارك مظلم قوروولقلرینه، خلیجك براق صولرینه باقدیغم یوقدی. بنم بوتون نظرم سوقاقلردن كچنلری تدقیق ایله مشغول ایدی. بن بوخاقك

براز ، ایچنـدن نه دوشوندیکـنی ، آکلامغه چالیشـیوردم . عجبا اوقدر محاربه‌لر اوستنه کلن بو حربه نه‌دیوردی . عجبا قناعتی نه ایدی ، اندیشـه‌می ایدییور ، مسرت ایچنـده‌می بولنیور ، قورقومی حس ایدیور ، کینمی طوییوردی ؟

بوخلق ، شمدیکی حالده پك بیکانه کورینیور ؛ هر کس قالدیرم اوسـتنده دونوب طولاشیوردی . شرقده ایشـه ، کوجه کیتمك ایچون خصوصی برطرز وار . کیمسه ارقداشیله تعاطئ حسیات ایتمیور . غزته موزعلری ترکجه، فرانسزجه ، انکلیزجه ، رومجه غزته اسملرینی باغیره‌رق کچیورلرو پك‌فنابر صاتیش یاپیورلردی ؛ کیمسه‌النی اوزاتوب برغزته آلمیوردی . بوتون دکانلر آچیقدی . بیوك بر طاقم اعلانلر کوردم : بو آقشام ؛ بیلمم هانکی پارس اتوالنك بك اوغلی تیاتروسنده « طفل عشق » پیه‌سنی اوینایه‌جغنی ؛ یارین‌ده لادام اوقاملیانك صحنهٔ تماشایه قونیله‌جغنی بیلدیریور ؛ دیکر بر طاقم اعلانلرده اهالی‌یی سینه‌مایه دعوت ایدیور ، یکی ومراقلی شریدلر کلمش اولدیغنی خبر ویریوردی . تراموایلر آغیر آغیر بك اوغلنك میللی بر جاده‌سـندن یوقاری‌یه طوغری طیرمانیـور ، سـوقاقلردن اولدقجه بیوك برغلبه‌لك اوموزاوموزه کچیوردی . اکلادم‌که دائرهٔ عسکریه محاربه ایچون بوغاز ایچنك بوتون نفوس ذکورینی هنوز طوپلامامش ! الحاصل قرق سـکز ساعتدنبری درت‌مجاور دولتله حال‌حربده بولنان برحکومتك

باغنده بولنديغنى اكلامق ايچون انسانك بيوك برقوهٔ خياليهيه مالك اولمسى لازمدى .

يالكيز باركيرلو شايان انديشه بر ضعف ، وغير منكر بر تبحوخت عرض ايديور . ونظر دقتى جالب اوليوردى . صانكه بر دوت اياقلى مخلوق خيالى ايدى . بونى يول آرقداشم موسيو آلفونس كوينهيه آچدم . موسيو كووينه بزم ادرنه قونسلوسمزك برادرى و «ماتن»ك حرب مخابريدر . توركياده‌كى مدت اقامتم اثناسنده بنم ايچون پك قيمتلى بر معين اولمشدى ؛ جواب ويردى :

— ايه ، اوت استانبولده نه‌قدر ايشه يارار حيوان‌وارسه ادارهٔ عسكريه طرفندن ضبط اولندى . اكلاديغمه كوره بو كيفيت بسيط ، اكلنجه‌لى وسريع اولمشدى .

حكومت مأمورلرى شهرك مناسب محللرنده طورمشلر ، كلوب كچن عربه آتلرينى بلاتفريق تدقيق ايتمكه باشلامشلر . بونلره عطف ايديلن سريع بر نظر نه اوله‌جقلرينى تعيينه كافيدى . آتلر ايشه يارايه‌جق كبى اولديغى درحال ضبط اولنيور ؛ يولجينك شكايتنه عربه‌جينك تلاشنه باقيلميه‌رق كوتوريليوردى . بو حال طرابيه‌دن زوجه‌سيله استانبوله كلن بر آتاشه ميليترك‌ده باشنه كلمش ، واوينه كلمك ايچون اوچ چاريكلك برمسافه‌يى يايان اوله‌رق قطع ايتمكه مجبور اولمشدى . ذاتاً باركير صاحبنه مبهم برتاريخده مبهم بر پاره‌نك ويريله‌جكنى

ناطق مبهم برکاغد ویریلیوردی . بوکا مقابل مصادره ایدلمین طوتوق ، کور ، سورچن و جلیز بارکیرلرك بوینته بر تل کچیریلیور . قورشون بر مهر قونیلیوردی . بو مهرك اوزرنده « خدمت عسکریه‌دن معافدر » عباره‌سنه معادل بر یازی واردی . بوشرائط داخلنده استانبولده نصل بارکیرلرك قاله بیلمش اولدیغنی سز تصور ایدیکز. استانبوله کلمش اولان یکرمی بش ، یکرمی یدی غزته مخابری حرکات حربیه‌یی تعقیب ایتمك ایچون حیوانه محتاج ایدیلر . بینلك بارکیرلری قالمامش اولدیغنی اونلرپك کوزل تقدیر ایتمشلردر .

بینه‌جك برمدللی‌بیله یوق ! بر حیوان بولمق ایچون آووج طولوسی پاره ویرمك ؛ تصوره صیغماز حیله‌لره مراجعت ایتمك لازمکلیوردی .

مثلا موسیو «ژورژ» رایمون» برروملك ادارهٔ عسکریه‌دن بارکیرنی قاچیروب ، صاقلامش اولدیغنی‌خبرآلیر آلماز حریفی کورمکه کیتمش . کمال احتیاط ایله کندیسنی بر دکانك آرقه طرفنه کوتورمشلر . اوراده ایکی کشینك اللرینه برر قازمه آله‌رق بر طاشی یرندن چیقارمغه باشلادقلرینی کوروبجه حیرت ایتمش.طاش قالدیریلیر قالدیرلماز مخزنه صاقلانمش اولان بارکیر میدانه چیقمش ! بارکیری صاقلامق وادارهٔ عسکریه‌دن قاچیرمق ایچون روملر،اولیسك بوحقیقی اولادلری،اونی یرآلتنه صاقلایورلر.بروقتلرجدلری ده‌خزینه‌لرینی یرآلتنده‌صاقلارلردی.

دائماً مصادره يالكز بارگيرلره منحصر قالمامشدى . عربه‌لره ، قيرباچلره قدر تشميل ايدلمشدى . بن استانبوله واصل اولديغم صباح بر قادين ، ايكی ضعيف بارگير قوشولمش عربه‌سيله قره‌كوی كوپريسندن كچركن عربه‌سنك چويرلديكنی كورمشدى . چونكه قوشوملری ، ديزكينلری يكی ايدی .

بارگيرلر كوپرينك اوته‌سنده براقيلمش ، عربه همان آلنوب كوتورولمشدى . عربه‌جينك الی بوكرنده قالمش ، قادين پر حدت يولنه دوام ايتمشدى . قيرباچلر حقنده‌ده عينی اصول تعقيب اولنيوردى . صاپی صاغلام كورينن ، اينی شاقلايان نه‌قدر قيرباچ كوردلرسه بش دقيقه‌ده ضبط اولنيوردى . مع مافيه كيم نه‌ديرسه ديسون بكا تحف كليور .

الحاصل عاقلانه تأنيله بك اوغلی يوقوشلرينی طيرماتمغه باشلامشدق . چونكه استانبولده يا اينيلير يا چيقيلير . اوتله اشيامزی براقير براقماز زيارت ايچون قپوقپو طولاشمغه باشلادم .

برنجی ايسه طبيعی فرانسه سفارتنی زيارت ايتمك اولدی .

استانبولده فرانسه سفارتخانه‌سی اويله بريرده كائن بولنيوركه توركياده‌كی فرانسز ديپلوماسيسنك برمعكس خيالی كبی تلقی اولنه بيلير . سفارتخانه لطيف ، شن برسراى ، مدخلی قاريشيق وطولامباج . هيئت عموميه‌سی‌ده براز متواضع و مردمگريز . بر طرفی افقه طوغری آلابيلديكنه آچيقلق . ديكر طرفی يوكسك ، پيس بنالرله صارلمش ، صيقيلمش . ضيادار و نظيف

بغچه‌سنه كچه‌بيلمك ايچون ياطار، قاراكلق برايتيشدن ايتركن باشنی برير دچارپمامق ايچون دائما دقت ايتملی، ياخود پك زياده قانينی بول برسوقاقدن كچملی. سوقاق قادينله‌اوقدر مشبوع كه؛ كچركن باشمزی چويرمكه مجبور اوليورز. آكلاديغمه كوره اينيشی تنظيم ايدرك عربه كچه‌بيله‌جك و فرانسه‌يه لايق اوله‌جق بر حاله كتيرمك ايچون جزئی بر مبلغ يعنی ٢٠٠٠٠٠ فرانق صرف ايتمك لازم ايمش. لكن فرانسه خارجيه نظارتی، هيهات كه، ديكر برچوق شيلر كبی بوفداكارلقدده بولنه‌ميه‌جغنی بيلديرمشدر. بناءً عليه دها برچوق سنه‌لر سفيرلرمزك زه‌ده اوطورديغنی بيلمك ايچون‌ده، ديپلوماسيمزك شرقده نه تأثير اجرا ايتدكلرينی اكلامق ايچون ياپديغمز كبی قوهٔ تخمينيه‌يه مراجعت مجبوريتنده قاله‌جغز.

ايشته بتون قاراكلق ساحه‌لری، بتون عظمتيله سفارت سرايی.. بونكله برابراستانبول افكارينی اك زياده جذب ايدن بريروارسه ينه بوراسيدر. بن توركيا پايتختنده مدت اقامتم اثناسنده اك كوزل زمانلريمی اوراده كچيردم. موسيو موريس بومپار اوراده بارد، لكن قاعده‌پرست، بلكه‌ده براز اعتمادسز بر فكر مع مافيه ذوات و اشيا حقنده شايان دقت بروقوف ايله حكمران اوليور. حالبوكه مادام و مادموازل بومپار، بتون بد بختلقلرك، بتون الامك اوكنی آلمغه بيوك برشفقت وفعاليتله چاليشيورلر. بوقدر غيرت قولای دكلدر. وشبهه‌سزكه بوندن زياده‌سی‌ده ياپيله‌ماز.

اوکوست بوب سفارتخانه‌نك نافذ الکلام و معلوماتلی بر مستشاریدر . اکر اونی طانیانلرك تقدیر یولنده کندیسنه ویردکلری صفاتی یازمق اولسه‌یدم ، صحیفه‌لر طولدیرمق اقتضا ایدردی . یالکز حس تواضعنی رنجیده ایتمیه‌جك اولان بر وصف ایله اکتفا ایده‌جکم که اوده پول قامبونك اك سوکیلی شاکردی اولمسیدر . کندیسی اسکی آمرینه قارشی بیوك بر مجلوبیت کوستریور . موسیو پول قامبون ده اوکا قارشی فوق‌العاده حرمت و محبت بسلیور . حالبوکه پول قامبون کرك محبت و کرك حرمت خصوصنده ممسکدر . هر حالده بونلری نابمحل بر یولده صرف ایتمز . مادام بوب مادام بومپارله برابر بیوك بر تراکتله سفارتخانه‌ده هرکسی قبول ایدییور . اونك ده بر صالونی وار . هرکس هر فرانسز اوراده یالکز بر حسن قبول کورمکله قالمیور . جدا دوشمش اولدیغی وطننك تبسملرندن ، شفقتلرندن ده بر اثر بولیور . الحاصل خارجیه نظارتنده ایکن اقتدارینی تسلیم ایتمش اولدیغمز موسیو ژوندز واسکی آرقداشم موسیو « زه‌ندسن قانته‌ن » موسیو پرش ، دوبای وفکر سلیم صاحبی ترجمان موسیو « لودو » آتاشه میلتر میرالای « موقور » آتاشه ناوال « پامار » سفارت ارکانی لیسته‌سنی تشکیل ایدیور ؛ وممالکتمزدن اوزاق یرلرده امثالنه انجق نادراً تصادف اولنان پارلاق ولطیف بر هیئت وجوده کتیریورلر . ذاتاً بتون حربك دوامی مدتجه فرانسه سفارتی بر مرکز حیات

وحرکت اولمق لازم کلیر . اقشامك بشنه طوغری صالونلر ، صفه‌لر برقلوب منظره‌سی آلیور . هرکس اورایه هم حوادث کتیریور ، هم حوادث آلمغه کلیور . هرملتدن آدم‌وار. انکلتره ژه‌رالدلاوترك صحتلی سیماسیله، روسیه غولقه‌ویچك نازك خیالیله کورینیور . دیون عمومیه‌دن موسیو دولا بولینیه‌ر یاخود موسیو پیسار رژیدن موسیو ساللاندروزو لامورنه ایله اوراده کوریشیورلر. ژون تورك فرقه‌سی رؤساسی‌ده‌اوروپایه کیتمزدن اول اورایه کلیرلرمش . مملکتنه کیتمك لازم اولدیغی زمانده بوراده قالمق و بوراده قالمق اقتضا ایتدیکی برصرده مملکتنه کیتمك ایسته‌ین بر یونان محمیسی کلمش ، موسیو بوپه تظلم حال ایدیور. انسان بونلره‌باقیورده اولدقجه‌جانلی برسینه‌ماطوغراف تماشا ایدیور کبی کلیور .

*
* *

فرانسه سفارتخانه‌سندن تقسیم میدانه کلدم . اوراده پنجره‌لرنده‌کی یشیل قنادلری هردم مسدود ، ساکن ، کوچك براوده حکومت عثمانیه خارجیه ناظری غابریه‌ل نورادونکیان افندی اقامت ایدیور .

حرب حالنده بولنان خصوصیله مغلوب اولان برمملکتك ناظری بولنمق مشکل برایشدر . اویله بریرده خارجیه ناظری بولنمق ایسه دها مشکلدر . حربیه ناظری ، مالیه ناظری ، رئیس وکلا کندی دائره‌لرنده قپانوب اوطوره بیلیرلر .

ایسته‌دكلری زمان كندی اندیشه‌لرینی ، كدرلرینی ، حدتلرینی ایسته‌دكلری كبی اظهار ایدرلر . نه بورول اویناممغه ، نه برسیمای مخصوص طاقینمغه محتاج دكلدرلر . لكن خارجیه ناظری ، الك الیم ، الك فجیع دقیقه‌لرده سفیرلری ، ترجمانلری ، غزته‌جیلری ، اجنبی سیاحلری قبول ایتمك ، اونلره النی اوزاتمق ، تبسم ایتمك اعتماد ویاخود عدم اعتبار كوسترمك مجبوریتنده بولنیور . صباحدن اقشامه‌ حتی كیجه‌یه‌ قدر كندیسنی تعقیب ایدن هركسه ساكن ونازك برسیما كوسترمك ایجاب ایدر .

غابریل نورادونكیان افندی بورولی اوقدر تحمله ایفا ایتمشدركه علو قدرینه دلیلدر . بوذات برارمنیدر ، ذكی برسیماسی وار . غایت تمیز برفرانسزجه سویلیور . والك متبحر برقانونشناس قدر مسائل حقوقیه‌یه آشنا بولنیور .

برکون بكا دیدی كه :

— بنم حقوق حقنده‌كی مدركاتمك یاكلش اولدیغنه حكم ایتمیكز . افكار حقوقیه‌می پاریسده تمثل ایتدم .

ذاتاً معلومات حقوقیه‌سی كندیسنه بیوك برقوت ویریور . بر مسئله حقنده نه كبی بر امثالدن ، نه‌كبی برعادتدن استفاده ایده‌جكنی بیلیور . دیپلومات مخاطبلری اونك برمدعئ عمومی‌یه لایق منطقی قارشیسنده برچوق كره‌لر مغلوب اولمشلردر .

بوایلك كونده حقوقدن دكل ، برساعت اول یونانستاندن آلدیغی اعلان حرب نوطه‌سی ، حقنده كوروشدك . بكا كمال

وقار وبعضاً كمال بلاغتله توركيانك رولندن بحث ايتدی .

— اوروپاده هيچ بر بيوك ملت يوقدركه ، صبر و تحملی بودرجه‌يه ايصال ايده بيلسون ... بوندن ايكی آی اول ... بركون ، مسلح برچته اراضيمزه داخل اولمش. عسكرلرمزی تلف .. وشهرلرمزدن برينی يغما ايتمش ؛ كليسالرمزدن برينی ياقمش وقله‌لرمزدن برچوغنی ييقمشدی . بوچته قره طاغه منسوب ايدی . بو مملكتده مدنيت ادعاسنده بولنيوردی . حقارت علنی وحدودی تجاوز آشكار ايدی . هر يرده بويله برحركت سبب حرب اوله‌رق تلقی اولنور . بز مسامحه‌يی ضعف درجه‌سنه ايصال ايتدك . كليسايی ياپدق . قله‌لری تكرار انشا ايلدك . اولولری كومدك . اهالينك حدتنی تسكين ايتدك . ايشته بزم طرز حركتمز ...

بونی متعاقب ناظر ارقداشلريله كنديسنك اجرا ايتمش اولدقلری وياخود بوخصوصده قرار ويردكلری اصلاحاتی برر برر صايمغه باشلادی . حتی انكلتره‌يه مراجعت ايدرك اون التی ولايت واليسی نزدنده اون التی مستشار طلب ايده‌جك قدر ايلری كيتمش اولدقلرينی سويلدی ؟

— بز اصلاحات ياپدقجه ، اصلاحات تشبثاتنده بولندقجه ، بالقان هيئت متفقه‌سنك طوری برقات دها كستاخانه ومتجاوزانه برشكل آليوردی . شمدی حرب ايديور يك اعلی . بز بو محاربه‌يی نه آرادق ، نه ايستدك. بو محاربه ، هم بزم ، هم آوروپانك

وخصوصیله فرانسه‌نك آرزوسی خلافنده اوله‌رق ظهور ایتدی .

فرانسه، مقتدر رئیس وکلاسنك مساعیسیله صوك دقیقه‌یه قدر بونك اجتناب ایتمك ایچون شایان تقدیر برصورتده صرف اقدام ایتمشدر . بو محاربه‌نك مسئولیتی تاریخ هیچ بر زمان بزه توجیه ایتمیه‌جکدر . اویله اولدیغی حالده کمال متانتله وبتون غیرت وطنپرورانه‌مزله ایشی نهایته ایصاله چالیشه‌جغز . سرعتله ختامی بزم الزده دکلدر . فقط ، حربك موجب اوله‌جغی بتون فلاکتلره بتون ماتملره رغماً برمدنی قوم نه‌یولده حرب ایتمك لازم کلیرسه ، اویولده حرب ایده‌جکز . اکر دشمن اراضیسنه کیره‌جك اولورسه‌ق ، یبانجی براوده بولنان مسافرلر کبی حرکت ایده‌جکز . اکر مغلوب اوله‌جق اولورسه‌ق ، ناموسکارانه برصورتده قبول ایلیه‌جکز . هیچ بر وقتده بزه ظلم و زیا اسناد اولنه‌میه‌جقدر .

بو ، غایت رسمی بر تعهددی . بیلمم که ، دائما ، بوکا رعایت ایدلدیمی ؟

هرحالده شونی تسلیم ایتمك اقتضا ایدرکه ، تورکیه بعضاً بو تعهده رعایت ایتمدیسه ، قصور ، هر حالده نورادونکیان افندیده دکلدر .

* * *

خارجیه ناظرینی کوردکدن صوکره ، حربیه ناظری ایله

کوروشمك مناسب اولەجغنە حکم ایتدم . بك اوغلندن ایندم ، خلیجی کچدم ، استانبول یوقوشلرینە طیرمانمغەباشلادم .

حربیە ناظری وعموم عثمانلی اوردولری باش قوماندانی وکیلی ناظم پاشا ، یکنظردە پك جرأتبخش بر حال و طورە مالك دکلدر . ایری ، شیشمان ، آغیر ، بر آز چوق سویلر ، سویلەمسی برصره خوردانمغە مشابە بر ذاتدر . مع مافیە ، ذوق سلیمی وقیمتی یوق دکلدر . مشار الیە کسیك ، بوغوق برسسلە بعض خاطراتنی نقل ایتدی . بروقتلر فرانسەدە بولونمش ، « سەن ـ سیر » دە اکمال تحصیل ایتمش « آ ـ راس » جوارندە اجرا اولونان بویوك مانورەلردە جنرال «نەغریە» نك معیتندە بولونمش . عسکرلك وتربیەجە فرانسەیە متمایلدر ، دینیلەبیلیر . فرانسە اردوسی افکاری ، هرحالدە ، اونك ایچون بویوك بر اهمیتی حائزدر . بکا دیدی کە :

— فرانسە اردوسندە ، بنی طانیان ، طانیمیان ارقداشلریمە سویلییکز ، بزە توجە کوسترسونلر . بز او توجهە لایقز . تجاوزی حرکتی ترجیح ایتدیکنی کیزلیەمدی . ایی بر حرکت وارسە ، اودە ، بودر دیدی . لکن ، محاربە میداننده الك زیادە شایان اهمیت اولان عاملك جسارت اولدیغنیدە علاوە ایتدی .

— حالمزك ماضیمزلە متناسب اولوب اولمدیغنە سز کندیکز حکم ویرەجکسکز ، دیدی .

حيات ، بوخصوصده برقاچ كون صوكره وقوعه كلن قرق كليسا وقعه‌سى بوتون عالم ايچون اليم بر تظاهر اولدى .

* *

بونك اوزرينه حربيه ناظرندن آيرلدم . ارتق كنديسى بر دها كورمك نصيب اولمامشيدى . لكن آياصوفيه‌يى ، باب عالى‌يى ... بو غريبلكلرك خيالاتنه آيرى ، آيرى ، فقط ، اوقدر عجيب الهاملرده بولنان بوابكى تماثلى بر كره كورمه‌دن ، استانبولدن چيقمق ايسته‌مدم .

آياصوفيه ؛ سياحينى سقوط خياله اوغراتميان يكانه خارقهٔ معماريه‌در . اسلاميت ، اوراده اوردو قورمش ، فقط تمكين ايتمه‌مشدر . اسلاملر ، آلتى عصردنبرى موزايقلرينى كيزله‌مشلر ، خرستيان آينينه مخصوص اولان محرابلرينى ، اورته‌دن قالديرمشلر ، قبه‌لرينى قرار تمشلر ، زمينى قالين حصيرله اورتمشلر ، لكن بيزانس معماريسنك الك بيوك اثر نفيسنده مندمج اولان لطافت ديندارانه‌يى اخلال ايده‌مه‌مشلردر .

لكن ، طوغريسنى سويله‌مك لازم كليرسه ، توركلر ، بو لطافتى اخلال ايتمكده ايسته‌مه‌مشلردر . اونلر ، تاريخ نظرنده ، كنديلرى ايچون ، الك بيوك سرمايهٔ شان وشرفك آياصوفيه‌يى كنديلرى انشا ايتمه‌مشسه‌لر تخريبه قالقيشمامالرى اولديغنى آكلايورلر ظن ايده‌رم .

بوتشرين اول كوننك آقشامنده بولطيف كليسانك غريب

بر منظره‌سی واردی . یوزلرجه عسکر ، طاقم طاقم اون باشیلرینك ، چاوشلرینك اداره‌سی آلتنده کلیورلر ، عبادت ایدییورلردی . قلیچلرینی ، قوندره‌لرینی قپوده براقیورلر ، آبدست آلمغه ، یعنی دیناً ییقانمغه قویولویورلردی . کندیلری ایچون بوندن لزوملی برشی اوله‌مازدی . صوکره ایکی قات اوله‌رق محرابك اوکنه طوغری ایلرولیورلردی .

کوچك طاقملرله عبادته کلن بو عسکرلرله ، اوساعده ، شبهه‌سز ، تراکیا ساحه‌لرنده دشمنه قارشی عینی احتیاط وعینی طاقملرله ایلروله‌ین عسکرلر بیننده برمقایسه یاپمق نه‌قدر شایان دقتدی !

معبدك تابرکوشه‌سنده بوعسکرلردن برینك نهایت درجه‌ده بر خشوع وآواز بلند ایله قرآن اوقومسی ، نظر دقتمی جلب ایتدی .

صداسی ، آغیر وآهنکدار بر صورتده باشلیور ، یواش ، یواش دیکله‌شیور ، دیکله‌شیوردی .. ترنم ایتمیور ، صانکه تکلم ایدییور ، باغیرییوردی .. چکه‌سنده‌کی چنبر صقالی دیکیلیور ، کوزلرندن آتشلر چیقیوردی . آلنی ترله‌مش ، بتون اطرافنده کیلر اوکا باقمغه وسکوت وخشوع ایچنده‌اونی* دیکلمکه‌قویولمشیدی .
نهایت ، حافظ یورولدی ؛ صوصدی ، کیری ، کیری برشیلی میرلدانه‌رق چکیلدی ، آیاصوفیه میدانی ترك ایتمزدن اول برکره‌ده سلطان مراد ثالث تربه‌سنه ٔباقدی و اورادن

محاوره‌یه گیرمك ایچون صانكه جرئت و حرارت طوپلادی . صوكره آغیر بر یورویش ، خفیف بر قلب ایله استانبول سوقاقلرندن ایتمكه باشلادی .

آیاصوفیه نه‌قدر محتشم ایسه باب عالی‌ده اوقدر شانسز بر منظره عرض ایدر . بورابی ، بر صره داصیق ، طولانی بنالردن مركب . صول طرفده‌كی پاویونی صدارت دائره‌سنی احتوا ایدیور . بوقسمی بر درجه‌یه‌قدر منتظم . فقط یاتش اولان قسم وسطیسی بر خرابه ییغندن عبارت . خارجیه نظارتنه تخصیص ایدلمش اولان صاغ پاویونی بر باراقه‌یه بكزه‌یور . بورایه گیرمك ایچون خراب بر چیقماز سوقاقدن گچیلیور ؛ اگری بوگری بر پارماقلقدن گیریله‌رك طاشلری بوزوق آره‌لرنده اوتلر بیتمش بر قالدیرم اوزرندن یورونیور . بوراده بتون « بر سیمبول » وار . داخلی خارجنه نسبتله بر آز دها حاللیجه . اوچ بش قوریدوری اولدقجه غلبه‌لك . بر طاقم اوطه‌جیلر بر چوق قهوه فنجانلریله كثیف سیغاره دومانلری آره‌سندن كچوب دوریوزلر . چالیشمق ایچون تام مناسب بر هوا . ذاتاً دوائره بلا تكلف گزیلیور . انسانك اسمنی بیله بیلدیرمسنه احتیاج یوق . هانكی قاپی‌یی ایسترسه‌كز ایتر، گیررسكز .

ایشته بنده امور سیاسیه مدیری صالح بكك قپوسنی

بویله‌جه ایتدم . صالح بك، كندیسنی اصلا راحتسز ایتمدیكمی سویلدی .

— دوندنبری باشمده درت حكومت وار . باشقه یاپه‌جق هیچ برایشم یوق .

صالح بك فرانسزجه‌یی، فرانسه خارجیه‌نظارتی مأمورلرندن برپارسلی فرانسز كبی سویلیور. ذكی ، ظریف وسیاست عالم حقنده شایان دقت درجه‌ده معلوماتلی بر ذاتدر . شمدیكی حالده بوش وقتی اولدیغندن پك ممنون اولدیغنی آكلاتدی . دیدی كه :

— طبیعتم ایجابی اوله‌رق حرب بنی متنفر ایتمز. فقط بعض صلحلر واردركه اوتاندیرر . اكر بودفعه صلحی محافظه ایتمش اولسیدق مملكتمك حالنه اغلایه‌جقدم .

صالح بكك سوزلری حالا قولاغمده‌در . اكثریا خاطریمه كلیور . اولجه سویلندیكی حالده بالاخره سویلنه‌میه‌جك اولان بوسوزلری تخطر ایتمك نه‌قدر الیمدر .

*
* *

اقشام اولیوردی. طار، مظلم سوقاقلردن كچه‌رك بك اوغلنه كلدم . بوكون زوالدن صوكره سفیری كورمش ، خارجیه ناظریله كوروشمش، حربیه ناظرینه ملاقی اولمش، آیاصوفیه‌یی زیارت ایتمش ، باب عالی صالونلرینی طولاشمشدم . آرتق بر غزته‌جینك مستریحاً اویقویه وارمه‌سی اقتضا ایدردی .

اوچنجی فصل

دکز آشیری

بتون محاربات ایکی بیوك عملیه‌یی اجرا ایدر. اولا تحشیدات یعنی عسکرك جمعی ، تجهیزی ، تسلیحی و نقلیدر . بونی متعاقب محاربه یعنی خط حرب آچه‌رق دشمن اردوسیله چارپشمقدر. غالب اولان بو ایکی عملیه‌یی حسن صورتله اداره ایدندر . لکن تورکیا بزه ایچون شو خارق العاده لکی کوستردی که ، برنجی عملیه‌یی سرعت و انتظام و اصول ایله اجرا ایتمش و هیچ اولمازسه شمدی یه قدر عثمانلی تاریخ عسکریسنده کورولمامش بر سرعت و اصول تحتنده بولنی باشه چیقارمش ایکن محاربه کندیسی ایچون بیوك بر فلاکت اولمشدر .

ایکی هفته ظرفنده هر کون طلوعدن غروبه قدر اون بش بیك کشی آسیادن اوروپایه کچیوردی . بر قسمی شمندوفرله حیدر پاشا غارینه ، اسکداره کتیریلیور . اورادن کوچك واپورلرله استانبوله ، سرکه‌جی یه کچیریله‌رك هر کون حرکت ایدن اوتوز ترندن برینه ارکاب اولنیوردی .

برقسمی ازمید کورفزی ساحلنده قدیم تیقومدیا سورلری

اوکندە توقف ایدییور . اورادن واپورلرلە ایاستفانوسە نقل ایدیلەرك کذلك ترنلرە بینیورلردی . هپسی تپـەدن طیرناغە قدر یکی کینمشدی . هر نفرك صرتندە صیجاق بر قاپوط ، بوینندە طولانمش بر باشلق ، کوکسندە پارلاق صاری رنکدە بر فشنکلك ، قولندە ، صوك سیستم بر ماوزەر ، یانندەیکیلکی کوزلرە چارپان بر قصاطورەواردی . تورکلر محاربەیە بوقدر منتظم بر صورتدە کیدن عسکر کورمەمشلردی . بر پوطین دوکمەسی بیلە اکسیك اولمدیغی همان ادعا ایدیلە بیلیردی .

هرکسە حقنی ویرملیدر ؛ ژون تورکلر حقندە نە دنیرسە دینسون ؛ شوراسنی تسلیم ایتملیدرکە ، تحشیداتك ایلك هفتەسی ایچنـدە ایکی یوز اللی بیـك نفرك تجهیزی ـ تورك تاریخ عسکریسـندە کورلمامش بر حادثە ـ اونلرك حربیـە ناظری محمود شوکت پاشانك همتیلە اولمشدر .

محمود شوکت پاشا حربیەناظری اولدیغی زمان بر آی مدت اوطەسندن چیقمامشدی . اورادەیملكییور ، اورادە کزینیور ، اورادە یاتیـوردی . کندیسـنی مجلس وکلایە کتیرمك قابل اولنامشدی .

دیوردی کە :

ــــ اورادەچوق سویلیورلر ؛ سویلنن شیلردە موجب استفادە دکل . بردرلو مبعوثانەدە کلیوردی ؛

بوکا قارشی :

— نه‌وقت پاره ایسته‌مکه محتاج اولورسه‌م او وقت بنی کورورلر، جوابنی ویریوردی .

ذاتاً پاره‌ده ایسته‌دی. هم چوق ایسته‌دی. بر طاقم بدخواهلر محمود شوکت پاشا بو پاره‌یی نه‌یاپیور » دییورلردی .

کندیسی بونلره قارشی اوموز سیلکیور .

— بر کون کلیر، پاره‌نك نره‌یه صرف اولندیغنی کورورلر . دیوردی .

فی الواقع تحشیداتك ایلك کوننده کورولدی . عادلانه سویلمك لازم کلیرسه پاره‌نك فنا بر یره صرف اولنمدیغنی تسلیم اتمك اقتضا ایدر . آه نه اولوردی . محمود شوکت پاشا تجهیز، تلبیس و تسلیحك بر حربده هر شی اولمدیغنی و بر آدمی ایی کیدیرمك اونی ایی بر عسکر ایتمیه‌جکنی آکلامش اولسه‌یدی ! آه ! نه اولوردی . محمود شوکت پاشا عسکرك وجودنی محافظه ایچون صرف ایتدیکی اهتمامی روحنك اصلاحی ایچون‌ده صرف ایتسیدی !

نه اولورسه اولسون، آسیانك تا ایچریلرندن طوپلانوب بلا فاصله اوروپایه دوکیلن بو انسان سیلابه‌سی کوزومك اوکندن کیتمیور .

ساعتلرجه مدت بوغاز ایچی ساحللرنده، بونلرك آسیادن اوروپایه مرورینی سیر ایتدم . ویقتور هوغونك « لهژاند دوسیه‌قل » اثرنده سرخس اردوسنك اوروپایه کچیشنی تصویر ایدن شعری

برچوق کردلر خاطرمدن کچدی . بو کچیشده براز میدیالیلرك قره‌دکزدن کله‌رك غربه هجومنی اکدیریوردی. کنج ، اختیار، اورته یاشده الحاصل هردرلو افراد موجود ایدی . لکن هپسی کوچلی . قوتلی هپسنك . باجاقلری خاکی دولاقلرله صاریلمش . هپسنك سرت ، مردانه بر سیماسی وار . هپسنك بلنده فشنکلکلر کورولیوردی. یالکز طوربه‌لرنده‌کی ارزاق پك بول کوروئمیور ؛ مع مافیه بو تفرعاته کیمسه اهمیت ویرمیوردی . چونکه هرکس تورك عسکرینك آچلقله دها ایی حرب ایتدیکنی بیلیوردی .

دها استانبوله واصل اولدیغم کون حربیه نظارتنده بکا دیمشلردی که :

-- سرکه‌جی غارنده کوره‌جککز عسکر اهمیتلی دکلدر . اکر شایان استفاده برشی کورمك ایسترسه‌کز کیدیکز ، « ایاستفانوس » اردوکاهنی کوریکز .

بیلمم که کیکاریمی قیرمق ایچونمی بکا بو نصیحتی ویرمشلردی . چونکه اوتوموبیله قطع ایتمك مجبوریتنده قالدیغم بو چایرلر ، تورك تارلالرینك تحملفرسا چاموری فوق‌العاده مدهشدی . لکن کوردیکم منظره او قدر عجیب اولمقله برابر او درجه استفاده‌لیدی که بو نصیحتی طوتدیغمه تأسف ایتمیورم .

آیاستفانوس کوئی ایکی تاریخی وقعه کورمشدر : برنجی

دفعه ١٨٧٨ ده روس اردوسی اورایه‌قدر کلمش. ایکنجی دفعه‌ده ١٩٠٩ ده سلانیکدن کلن حرکت اردوسی اوراده قرار ایتمشدر. نظرلره کوچوجك بر قصبه کورونیور. بو قصبه‌ده هر مسکن بر عسکر چادرندن عبارت. بن کیتدیکم زمان اوراده اون بش بیك کشی تحشد ایتمش بولنیوردی.

اردوکاه غاره قدر ایتمشدی. افراد یاز ساباطلك اطرافنده حلقه تشکیل ایتمشلر، نظریات او کره‌نیورلر؛ یاخود که کندیلرینه ویریلان مازمه‌لری استیف ایدییورلردی.

هپسی کوجلی قوتلی، کنج آدملردی. استانبولده مرکزجی غارده کوردیکم کبی هپسنك البسه‌سی یکی ایدی. ایچلرنده دیکرلرندن دها قوتلی، دها کوزل، بر دانه‌سنی چاغیردم. ضابطندن اذن آله‌رق استنطاق ایتمکه باشلادم.

— نره‌دن کلیورسك؟

— آنقره‌دن.

(شوراده خبر ویره‌یم‌که آنقره آسیای عثمانیه‌ده و بوغاز ایچندن بش یوز کیلومترو مسافه‌ده‌در.)

— یدی کون

— اوراده دها چوق عسکر وارمیدی؟

— اوت: اوت، بیکلرجه.. بیکلرجه...

ونفر نامتناهیلکی قوجاقلیورمش کبی براشارت ایتدی.

— کونده قاچ پاره آلیورسك؟

— اوچ غروش

— منتظماً ويريبورلرمی ؟

— پك منتظم ويريورلر . پاره‌می شمدی آلدم .
انقره‌يه نه زمان دونمك نيتنده‌سك ؟

— ايكی آيه قدر ... بز بوطرفلرده بر كزينتی ياپمغه كلدك .

— مملكتده براقديغكه متأسف اولديغك بر شی يوقمی ؟

— وار . چالغيجيلری براقديغمه تأسف ايديورم . لكن اونلرده يقينده كله‌جكلر . بولغار قيزلرينی اويناته‌جغز .

ضابط شبهه‌سز مكالمه‌نك صدددن خارجه چيقديغنی كوريوردی . فقط سوزمزی كسمكه وقت بوله‌مادی . چونكه بو آره‌لق اردوكاهده بيوك بر حركت اولدی . استاسيونده ايستيم اوزرنده بولنان برترن دودوكنی چالدی . قالقيوردی . ياقلاشدم .

قطار اون بش بيوك واغوندن متشكلدی . بونلردن دردی باشی آچيق ، ديكرلری قپاليدی . هر واغونك اوزرنده تورکجه ، فرانسزجه اوله‌رق « ٣٥ كشيلك » عباره‌سی يازيليدی . لكن حقيقتده ٦٠ ياخود ٧٠ كشی آليوردی ، چوكه جلك كبی طوليدی . اوقدرکه صوك كيرنلر باجاقلرينی تره‌نك قپوسندن طيشاری صارقيتمشلر ، كنارده كنديلرينی كوچلكله موازنه‌ده طوته‌بيليورلردی .

افراد اون دقيقه ظرفنده راست كله يرلشمشلر ايدی .

صوكنجی نفرات ده ترنه بینر بینمز حركت اشارتی ویرلدی.

ترن حركت ایتدی. او آنده ترنده كیلرله اردوكاهده كیلر ویاخود كیدنلرله قالانلر آره‌سنده ایكی طرفلی سسلر یوكسلدی. ساحله چارپان دكز طالغه‌لری كبی كیتدكجه شدتلنیوردی. عمرمده بوكا مشابه برشی ایشتمه‌دم. بو بر صدای كین دكلدی. تعریفه صیغماز برمسرت آوازه‌سیدی. تعطیل ایدیلن مكتب چوجقلری، قیشله‌یی ترك ایدن نفرلر، بوندن دها صاف، دها صمیمی مسرت آوازه‌سی چیقارەمازلر.

صوكره، صوك قورغونك قرمزی فناری اوزاقلرده غائب اولور اولماز اردوكاه اسكی سكوت دیدارانه‌سنه عودت ایتدی.

اردوكاهدن صوكره شهری زیارت ایتدم. نفرلردن صوكره شهرلیلرله كوروشدم.

بو خارق‌العاده عسكر بیغنه رغماً فوق‌العاده آسایش حكمفرما اولدیغنی كوردم. اوككلر طاقم طاقم دكز كناری بوغچه كوچك ضابطلر قوماندا‌سنده طولاشیورلر، توتون، حلوا صاتون آلیورلردی.

هركون آلتی واپور یاناشیور وقرده یدی بیك كشی چیقاریوردی. بوراده كیمسه، قرق سكز ساعتدن زیاده بكله‌میوردی. قطارلر صره ایله بوانسان یوكنی آلیورلر، غربه طوغری كتوریورلردی. هركون بوغاز ایچندن كچن یدی سكز بیك كشی‌یی بومقداره ضم ایده‌جك اولورسه‌ق

بر کون صباحدن اقشامه قدر ساعت کبی اون بش بیك کشی آسیادن اوروپایه دوکیلیوردی .

رومللرك باربار دیدیکی بو عسکرك ایاستفانوسدن مروری اثناسنده تجاوزلر، ظلملر وقوع بولوب بولمدیغنی کندیلرندن تحقیق ایتدم. اهالی متفق بر حالده بکا دیدیلر که :

— اوت ، دون علی ملاءالناس بر قسطمونی ردیف نفری بر قادینی قوجاقلادی. بزده اونی ایچه دوکدك. بن بو آدمللرك حدتنه اشتراك ایتدم. مع مافیه قسطمونیلی وتورك اولمدیغی حالده بر دکل، متعدد قادینلری قوجاقلایان چوق عسکر کوردم. اقشام اولیوردی آیاستفانوسی ترك ایتدم .

چپلاق وبرباد قیری کچدیکم صره‌ده صوك دفعه اوله‌رق بو اسرارانکیز اردوکاهه بر کره‌دها باقدم. استانبول بو اردونك وجودندن خبردار بیله دکلدی. لکن آقشام قرا کلغنده غیرمعین بیاض بر نقطه‌دن باشقه بر شی کورمدم .

بالعکس، هیچ اندیشه‌سز مجهولیته، اولومه طوغری شرقی سویلیه‌رك قوشان بو آدمللرك مسرت صدالری اوزون مدت قولاغمدن کیتمدی .

دردنجی فصل

قرق کلیسا فراری

« شرق اردوسی طوغجه شرقنده حدودی تجاوز ایدن المان »
« اردوسنی آچیلمغه مجبور ایتمك صورتیله دوچار توقف ایدوب »
« انتظار ایتدیکی قوتلری آلمه وقت قازانمق فکریله ودشمنك »
« درین یوروییش قوللرنده بولنمسندن استفاده املیله بالغاریول »
« قوللرینك باشلرینه تعرض ایتمشدر. بوالغارلر یاپیلمغه وایلری »
« یوروییشلرینی توقیفه مجبور اولمشلردر . شرق اردوسی »
« بوصورتله دشمنه وقت غائب ایتدیرمکه موفق اولدقدن »
« صوکره نتیجه‌سی مشکوك بر محاربهٔ قطعیه‌یه کیریشمکدن »
« اجتناب ایله انتظار ایتدیکی تقویه قطعاتی اوزرینه »
« منتظماً چکیلمشدر. مقصدك اشغال محاربه‌سی اولدیغی ظنّنی »
« ویردیرمك ایچون بعض قطعات طرفندن اجرا ایدیلن حرکات »
« شدیدهٔ تعرضیه‌یك شدتلی برصورتده اداره ایدلمش او بوشدتلی »
« غوغالرله شمدیکی مقصد استحصال ایدلمشدر . »

*
* *

ایشته بویله مغلق ، فنی وحقیقته غیر مطابق بر بیاننامهٔ

رسمی ایله ۲۸ تشرین اول ۱۹۱۲ صباحی، استانبول اهالیسنه ایلك مصادمه وایلك فلاکت خبر ویریلیوردی .

اوکون هوا غایت کوزلدی . بر صوك بهار کونشنك طاتلی حزمه‌لری بوغازایچی صولرینی یالدیزلایوب طورویوردی . طبیعتك استهزاسی بعضاً او درجه‌درکه علی‌الاکثر شهره بر الم ، بر اضطراب چوکدیکی صرده هوا غایت لطیف اولور . صباحلین ؛ غزته‌سنی اوقویه‌رق ایشنه ، کوجنه کیدنلر بو حوادثی‌ده هرلسانده‌کی غزته‌لرك ویرمکده اولدقلری مظفریت خبرلرینی نصل اوقویورلرسه اویله‌جه اوقودیلر .. واوقورکن ایچدکلری سیغاره‌نك دومانی هوایه صاوورمقله اکتفا ایتدیلر .

حتی بو عجیب تبلیغاتی اوقور اوقوماز دوچار اندیشه اولانلر بیله حقیقتی انجق ایرتسی ، دها ایرتسی کونی اوکره‌ندیلر . فی‌الحقیقه استانبولده هیچ بر شی سویلنمه‌ده نهایت هرشیئی اوکره‌نمك قابل اولیور . ذاتاً حقیقت سانسورك بوتون اقدامنه ، ادارهٔ عرفیه‌نك بتون شدتنه رغماً تظاهر ایدر .

او اقشام خارجیه ناظرینك اونده یمکه دعوتلی ایدم . حالا کوزمك اوکندن کیتمیور : ناظر ، یمکدن اول صالونه کیردی . رنکی برازصارارمش ، چهره‌سی اصیلمشدی . مأیوس بر صدا ایله سویلدیکی شو سوزلر الآن قولاغمده‌در : تاریخمزده شیمدی‌یه قدر مثلی کورولمه‌مش بر حادثه وقوع

بولدی ... اردومز قرق کلیسایی ترك ایتمش . مغلوب اولمامشلر ، قورقمش ، قاچمشلر ...

وخلاصةً بو الیم وقعه‌یی اکلادی . یکرمی درت ساعتدنبری ارکان حربیه‌یه رابطه‌سز ، معناسز شاشقینجه بر طاقم تلغرافلر یاغمشدی . بر قاچ دانه‌سی خارجیه ناظرینك یاننده ایدی . بو تلغرافلردن برینده دینیلیوردی : «جوارده بولغار سواریسی اولمدیغی قطعیاً معلوم اولدیغی حالده قرق کلیسایه بلغار سواریسی طرفندن تعرض اولنمشدر . ضایعات پك چوقدر . » حالبوکه بر کون اول تنظیم ایدلمش اولان لیسته‌ده مجروح وتلفاتك یوزه وارمدیغی کوستریلیوردی . کمال استعجال ایله شهر وجوارینك وغارك تخلیه اولندیغی ده علاوه اولنیوردی . الحاصل صوك بر تلغراف ؛ وظیفه‌سی باشندن هنوز آیرلمیان تلغرافجی طرفندن چکیلیور . وبر کلمه‌نك تام یاری یرنده کسیلیوردی . صانکه عمومی فرار اثناسنده تلغراف ماکنه‌سی ده بو تلاشه قاپیلمش کیتمشدی ..

ناظر افکارینی خلاصه ایدرك دیدی که :

— اردومزده پك چوق روم وبولغار افراد وار . حالبوکه ضابط پك آز .

وسسنی بر قاتدها الچالته‌رق علاوه ایتدی :

— برده اردو سیاسیاته لزومندن فضله اوغراشیور .

فاجعه‌اعتراف اولنیور. لکن بو اعتراف، فلاکتی انجق قسماً تظاهر ایتدیریوردی . حقیقت ایسه دها پك زیاده مدهشدر.

*
* *

قرق کلیسا حربك ابتداسندنبری بر قول اردو طرفندن مدافعه ایدیلیوردی که بو ده اوچنجی قول اردودر . بو قول اردو محمود مختار پاشا قومانداسنده بهری اون بیك کشیلك اوچ فرقه‌دن مرکبدی .

بو محاربه‌ده بولنان ذوات ایچنده محمود مختار پاشا عموملك محبتنی ، توجهنی جلب ایده‌جك برسیمای خصوصی‌یه مالکدی. بو ذات کوزل ، جسور، بختیار و زنکیندر. ایی برنام طاشیور. چونکه غازی احمد مختار پاشانك اوغلیدر. غایت کبار بر عائله‌سی، استانبولده کوزل بر کاشانه‌سی، ویارم میلیون ایرادی واردر. کندیسی ایکی صورتله ناظردی دنیا بیلیر؛ چونکه پدرینك صدراعظم بولندیغی قابینه‌ده کندیسی بحریه نظارتنی درعهده ایتمشدی. بونکله برابر اعلان حرب اولندیغی کون محمود مختار باباسنی، حرمنی ، سرایتی ترك ایله محاربه‌یه کیتمکه قالقمشدی . ذاتاً بو اونك عادتیدی ١٨٩٧ تاریخنده‌ده بویله یاپمشدی .

سلطان حمیده :

— بکا یونان حدودنده بر قوماندانلق ویریکز» دیه یالوارمشدی . سلطان حمید بوکبی حرکات جسورانه‌یه

قارشی عدم اعتماد كوستریردی . بناءً علیه عادتا زد ایتمشدی . محمود مختار پاشاكیجه ، یالكز باشنه حركت واز دوبه التحاق ایدرك جبراً بر آلایك قوماندانلغنی آلمش وكال جسارتله حربه اشتراك ایتمشدی . بو دفعه محمود مختار پاشا ، ذات شاهانه‌یه مراجعت ایتمدی. كیندی، رفیقی حربیه ناظری بولدی ؛ اوكا دیدی كه :

— امریكز تحتنده خدمت ایتمكلكمه مساعده ایدیكز . حتی ایسترسه‌كز . براقك معیتكزده بوآلتلردن برینك امری تحتنده چالیشه‌یم .

كندیسنه قرق كلیساده عبد الله پاشانك عموم قوماندانی آلتنده بولنان اوچنجی قول اردوقوماندانلغنی ویردیلر. در حال حكومتی ، نظارتی ترك ایتدی . عهده‌سنده بحریه نظارتی واردی . نصل ایسترسه اویله یاپسون دیدی . حدوده كیتدی اردوسنه التحاق ایلدی .

حربك بشنجی كوننده اعتباراً امری آلتنده بولنان افراد شمال حدودنده‌كی صرب‌طاغ تپه‌لرندن دوت قولدهایلروله‌ین اوچنجی بلغار اردوسیله تماس حاصل ایتمشدی . تشرین اولك یكرمی برنجی پازارایرتسی كونی بلغار ایلری قره‌غوللریله تورك ایلری قره‌غوللری بیننده ایلك آتش تعاطی ایدلدی . یكرمی ایكنجی صالی كونی قرق كلیسانك اون كیلومترو شمالنده « اریكلر » ده و « اسكی‌پولوس » ده شدیدایكی مصادمه

وقوع بولمشدی. تورك عسكرلری ایی تعبیه ایدلمش، ایی محافظه اولنمش ایدیلر. كمال موفقیتله مدافعه ایتدیلر. ماركی دو ساغونزاقك نشر ایتمش اولدیغی بلغار اركان حربیه راپوری محتویاتنده توركلرك موقعلرندن طرد ایدیله‌میه‌جك بر حالده بولندقلری اعتراف اولنیور. ۳۳ تشرین اول چهارشنبه كونی مصادمه‌نك اوچنجی كونی ایدی. توركلر، ینه كوزل مدافعه و موقعلرینی محافظه ایدیورلردی. ضایعات اهمیتسزدی. حربیه ناظرینك رسمی تلغرافلره استناداً خبر ویردیكی معلومات قطعیاً طوغریدر:

چهارشنبه آقشامی آنجق یوز قدر تلف و مجروح واردی. محمود مختار پاشا بتون كون ایلری خطلرده قالمش و ممنون بر حالده كمال سكونتله قرق كلیسایه عودتله اوی تقویه یاتمشدی. لكن محاربه آرتق ختامه ایره‌جكدی ...

اقشامك ساعت اوننه طوغری هرشی سكون ایچنده بولندیغی بر صره‌ده اوچ فرقه‌دن برینك قوماندانی بولنان عزیز پاشا بر خروج حركتی و بر كیجه محاربه‌سی اجراسنی امر ایتدی. بو امری ویریركن آمرینه طانیشمامش و حربه آلیشقین اولمیان بر عسكرله كیجه محاربه‌سی یاپمه‌نك غایت تهلكه‌لی بر شی اولدیغنی دوشونمه‌مشدی. غایت قاراكلق، غایت فنا بر هواده ایكی طابور یرندن حركت ایدر. هر بری بر یول طوتار. فورطنه و قاراكلق ایچنده طالار. فرقه‌نك متباقیسی ایسه تماميله آیاقده بولنور.

بردن بره استقامتی شاشیرمش اولان طابورلردن بری دیكرینه تصادف ایدر . هر ایكی طرفدن آتش باشلار . كیمسه كیمسه‌یی طانیماز . قارشیده‌كی عجبا بولغارلرمی ؟ كیمسه دوشونمز . آتش دوام ایدر . ایكی توزك الای یكدیكرینه قورشون آتار طورور . صوكره بر قورقو باشلار ، افراد قاچمغه قویولور . دیكرلری اونلری تعقب ایدر . بو آناده بر طابور دها واصل اولور . بو فراره تصادف ایدر . اوده قاچمغه باشلار .

ایشته او آندن اعتباراً مدهش ، فجیع بر قارمشه‌لقدر كیدر . باروته آتش دوشمش كبی فرار ، بر آنده عمومه سرایت و بر مدت صوكره بتون تیرزپاشا فرقه‌سی رجعت ایدر ، قورقونج بر قارغشه‌لق ایچنده قرق كلیسایه طولار . درحال محمود مختار پاشایی اویاندیررلر . پاشاهان كیینیر ، فراریلرك اوكنه چیقر . بیهوده یره توقیفه چالیشیر : باغیرر ، تهدید ایدر ، یالواریر ، كیری دونمزلرسه یالكز باشنه اركان حربیه‌سیله برلكده دشمنه قارشی كیدرك فدای نفس ایده‌جكنی سویلر . لكن ارتق افراد سوزدیكلمز . چیلغین كبی شهره طاغیلیر .

قرق كلیسا اویقودن اویانیر . منظره امثالسز درجه‌ده فجیع اولور . مسلح بر چوق انسانلر سوقاقلره ، میدانلره طولارلر . محمود مختار پاشانك یاورلری‌ده رجعت ایتمك لازمدر ظنیله قرارگاه عمومی‌یی ترك ایدرلر . اوراقی ، اشیایی خریطه‌یی ، پلانلری حتی مأمورینك اشارات مخصوصه‌لرینی

وباش قوماندانك مخابراتنی بیله براقیرلر . بونلردن بریسی شاشقینلغندن آمرینك قهوه طاقمنی كوتورمكی عقل ایدر . شو فاجعه ایچنده مضحك اولان بر حركت وارسه اوده بودر . مع مافیه بر ایشه یارامشدر . چونكه اوچ كون متمادیاً محمود مختار پاشانك یاننده مأكولات نامنه بوندن باشقه بر شی بولنمامشدر : مشار الیه لوله برغوسدن فلاكتدن قورتاریلان بر قاچ كیلو چای وبر قاچ دانه بیسكوی ایله قارننی طویوره‌بیلمشدر .

بو اثناده موقع اركان حربیه‌سندن برقسمی علی العجله قرق كلیسا غارینه قوشارلر . حركت ایتمك اوزره بولنان برقطار بولورلر . ما كنیسته درحال حركتله امدادالمق اوزره ضابطانی بابا اسكی‌یه كتورمسنی امر ایدرلر .

غار مأموری قوشار ؛ باغیرر :

— طوریكز ، حركت ایتمیكز . خط اوزرنده بر باشقه تره‌ن وار ، كلیور .

استاسیون مأمورینی ایترلر ، كوتوریرلر . ما كنیستی حركته اجبار ایدرلر . قطار یرندن اوینار . فقط تك خط اوزرنده هنوز اوچ كیلومترو یول قطع ایدر ایتمز مأكولات حربیه كتیره‌ن دیكر تره‌نه راست كلیر . كیجه یاریسی برمصادمه وقوع بولور . قورتارمق قابل اولماز . اوزمان طوپلر ، فشنك صندقلری تره‌ندن چیقارتیلور . بونلری نه بریره نقل ایتمك ، نه ایلری ، كیری

كوتورمك قابل اولمايه‌جقدن هپسى جاموزلر ايچنده ، چوقورلرده الحاصل راست كلن محللرده براقيلور .

ذاتاً آرتق كيمسه‌نك قوماندايى ديكله‌مز ، كيمسه اطاعت ايتمز . مصادمه نتيجه‌سنده بر فرياد ، بر ظلمدر كيدر . بو فريادلر؛ كوزلرينك كورديكى يره، توحشله، آلابيلديكنه لاينقطع قوشه قوشه قاچان عسكرلرك بوغوق اياق سسلرينه قاريشير . اون بش بيك كشى - اوت ، تام اون بش بيك كشى - بو كيجه؛ دهشتلر ايچنده باباأسكى‌يه ، حتى اورادن يوز كيلو مترو اوزاقده، دكز كنارنده تكفور طاغنه‌قدر قوشمشلردى . بوتون دمير يولى بوينده جنازه‌لر بولنور . چونكه بو عمومى قارغه‌شالق ايچنده هركس بربرينى اولديريوردى . فراريلردن برقسمى مرمره ساحللرنده قرارايدر . نه فشنك ، نه تجهيزات قالمشدى . برمصير قوجانه تفكرينى صاتيورلردى . آز قالدى: آسيايه ، عربستانه قدر قاچه‌جقلردى . آه قورقو ! ملعون قورقو؛ دنيانك الك جسور برقومنى الك برباد بر حاله كتيريورسك ...

*
* *

بونكله برابر كيجه كچدى، فورطنه دوشدى .

٢١ تشرين اول پنجشنبه كونى ، قيپ قيرمزى ، ضيادار بر كونش چيقدى . صباحك ساعت آلتيسنده بلغارلرك دزت قولدن حركت ايدن اردوسى منتظم بر صورتده قرق كليسا اوكنه كلديلر . لكن استحكاماتدن برسس چيقميور ، قيرلرده

کیمسه یوق . خندقلر بوم بوش ! بولغار پیشدارلری بیك درلو احتیاط ایچنده ایلروله‌یوب‌ده ایلك بنالره واردقلری زمان سواریلر ، عسکرلر یرینه چوجقلرله ، قادینلرك چیچك دمتلری اللرنده الایله کندیلرینی استقباله کلدکلرینی کورمش ، متحیر اولمشلردر .

قادین ، چوجق ، چیچك ... ایشته‌قرق کلیساده بونلردن باشقه برشی قالمامشدی .

بشنجی فصل

طالعه عجبا چامور میدی؟

قرق کلیساده بو فاجعه جریان ایتدیکی صره‌ده استانبوله متمادیاً عسکر کلیوردی . منظره‌یی ترسیم ایچون دائما عینی یره کیدن رساملر کبی بن ده هر کون حیدر پاشایه ، سرکه‌جی‌یه کیدییور ؛ بو انسان امواجنی سیر ایدییوردم . لکن کونش ووزان یره بر آنده کولکه دوشمش اولدیغنی کورن رسامك اندیشه‌سی کبی بن ده بو سیلابه‌یی تنظیم ایدن ، سوق ایدن سدلرده هر کون یکی بر چاتلاق کوره‌رك اندیشه‌یه دوشویوردم.

افراد دائما کوچلی ، قوتلی ایدی . هپسی محاربه‌یه کیتمك ایسترم دییوردی . مع مافیه کیتدکجه‌درجه‌، درجه اختیارلاشیور صاچلر ، صقاللر آغارییوردی . بومهیب رسم کچیده باقدقجه انسان کنجلر ، اورته‌یاشلیلر ، قالمامش ؛ شمدی صره اختیارلره کلمش ظن ایدیوردی .

برده فوق‌العاده کوزه چارپان برشی افراده رفاقت ایدن ضابطان ایله کوچك ضابطانك ندرتی ایدی . بونك سبب

حقیقیسنی اوکرنمکه چالیشدم . ارکان حربیەدن صوردم .
بر طاقم ارقام الده ایتدم . نتیجەده قول اردولر ضابطاننك
یاری یاری یه ، کوچك ضابطانك ده ایکی ثلث نسبتنده نقصان اولدیغنی
اکلایەرق شاشیردم .

لکن بوده برشی دکل . اصل اکلایەمدیغم واکلایەمیەجغم
برشی وارسه اوده ، یقیندن تدقیق ایدنجه ، ضابطانده کوریلن
حالت روحیەدر . برکون صالونلرك برنده برضابطه تصادف
ایتدم . کمال جسارتله اردویه مراجعت ایتمش وپیشدار قطعاتندن
برینك قوماندانلغنی استحصال ایلەمشدی . عزمی ، قطعی ایدی .
آه ! یالکز براز ایمانی اولسیدی : بزه دیدی که :

— اللهه اصمارلادق . حرب فنا برشی !

وای ! بو آمرلر حربی فنا کوریورلر اویلەمی ! دیمك که
اونلك محاسن مردانەسنی تقدیر ایتمیورلر . کمال جسارتله کیدیورلر .
لکن ایمانلری یوق . « اولەجکز » دیورلر . لکن غلبه
ایدەجکز دیمیورلر . اویله اکلاشیلیورکه اونلر موفق اولمق
ایچون استحقار حیاتك کافی اولمدیغنی ، بلکه مقدرات حربەقارشی
لایتزلزل براعتماد صاحبی اولمق اقتضا ایتدیکنی تقدیر ایتمەمشلر :

بر آقشام کونشنك قیرمزی عکسلریله منارەلرك سمایه
طوغری اوزانمش خونین مزراقلره بکزەدیکی بر ساعتده
سرای برونی جوارنده ، قایقلر ایچنده بر طاقم تابوتلرك

اسكداره نقل ايدلدكده اولديغنى، كورمشدم. يانـنده بر آدم واردى. بكا ايضاح ايتدى :

— بونلر جنازه‌در. بوراده، اوروپاده دفن اولونمامق ومسلمان طوپراغنده ابدى اويقويه وارمق ايسته‌مشلر. بونك ايچون آسيايه كيديورلر.

هيهات: حربه كيدن ضابطلرده، عجبا شهيد دوشه‌جكلرى طوپراقلرك بر كون مسلمانلرك اللرندن آلنه‌جغنه قانعميدرلر؟

بوندن دها تهلكه‌ليسى وار، بنى حيرتلر ايچنده براقدى. شرق اردوسى باش قوماندانى عبدالله پاشا حقنده تفصيلات ايسته‌دم بكا ديديلركه :

— نصل؛ خلاصكاران فرقه‌سنك رئيسى اولديغنى بيلميورميسكز؟

اسكوب حواليسنده اوچنجى قول اردوسى قوماندا ايتمكده بولنان ذكى پاشايى صوردم. جواب ويرديلر :

— جانم، حركت اردوسى سلطان حميدى خلع ايتمك، مجلس مبعوثانى قورتارمق ايچون سلانيكدن اياستفانوسه كلديكى زمان ذكى پاشا، محمود شوكت پاشانك يانـنده دكلميدى؟

بونك كبى قرق كليسا فرارينى متعاقب عدم لياقتى سببيله قوماندانلقدن عزل ايدلمش اولان عزيز پاشاده اتحاد وترقى جمعيتنه معين ايمش. قوميته اونى ادرنه سوارى فرقه‌سى قوماندانلغنه تعيين ايتديرمك ايسته‌مش؛ نهايت اونك ايچون

تراكياده ديكر بر فرقه قوماندانلغنى استحصال ايتمش .

بكا برميرالاى كوستريورلر : اختلالك ايلك كونلرى فلان نطق مشهورى ايراد ايتمش بربيكباشيدن بحث ايديورلر : ژون تورك فرقه‌سنك اميدى ايمش ! فلان يوزباشى‌ده افكار اصلاحاتپرورانه‌سيله معروف بولنيورمش .

بن‌ده بلا اختيار اختلالدن اولكى اسكى عثمانلى اردوسى دوشونيوردم . احتمال كه او ، اردو غير منتظم ، متعصب ، فنا كينمش ، فنا تسليح ايدلمشدى . لكن ادهم پاشا اونلرى يونانستانه قارشى حربه كوتورديكى زمان سلطان محمد ثانى ، سلطان عثمان زماننده‌كى عسكرلر كبى يورمشلر ، كونش كورونمديكى كونلر طورمشلردى . چونكه ايى بر مسلمان كولكه‌ده يورومز . لكن ضابطلرى جمعيتلر ، قلوبلر ، قوميته‌لر طرفندن انتخاب ايدلمه‌مشدى . اونلر محاربه‌يى دوشونيورلر ، اصلاحاتله اوغراشميورلردى . مشى عسكرى اجرا ايديورلر ، نطق ويرميورلردى .

شمديكى اردويه كلنجه اونك باشقه دوشونجه‌لرى وار .

حربك اوتنجى كوننده اعتباراً هركس كوروليوردى كه بزه كوستريلن بناى عسكرينك بلكه بر جبهه‌سى لكن يالكز بر جبهه‌سى واردى . خانه‌نك اوزرينه پك چوق سياست ياغمورى ياغمش دميرلرى پاصلانمشدى !...

آلتنجی فصل

سانسور افندیلر

ایکی کشیدیلر ، بك اوغلی تلغرافخانه‌سنده ، بیوك بر صالونده ، مکتبه ناظر بولنان ایکی پنجره‌نك اوکنده اوطورمشلردی. صاغده‌کی سیاسی صولده‌کی عسکری سانسور مأمورلریدی . اونلرك بعضاً جانلرینی صیقدم. اونلرده بکا تحنف دقیقه‌لر کچیرتدیلر . عمومیت اعتباریله اوفاق تفك ظلملرینی عفو ایتمك ایستیورم . برکون شکایت ایدیوردم . بونلردن بریسی برسوز سویلدی که تتره‌دم :

— نه یاپه‌لم افندم. مغلوب اولنجه خوشه کیتمك چوق کوجدر !...

نظاماً بوتون تلغرافلر اونلره تودیع اولنمق، اونلر طرفندن اوقوندقدن صوکره قیرمزی برمهرله مهرلنمك اقتضا ایدیوردی. مأمورین انجق بو یولده تمهیر ایدلمش برتلغرافی قبول ایده‌بیلیورلردی.

سیاسی برتلغراف اولدیمی؛ اونی سیاسی سانسور مأموری؛ عسکرلکه دائرمی، اونی‌ده عسکری سانسورمأموری اوقویوب ویزه ایدیوردی . برتلغراف هم سیاسی هم عسکری اولنجه

یاخود نه عسكری ، نه سیاسی اولمازسه مشكلات چیقیوردی .
اووقت هرایكی سانسور تلغرافكزله طوپ اوینایورلر؛ نظامنامه
سطرلری اوزرنده بربرلرینه آتوب طوریورلردی .

سیاسی سانسور مأموری اوزون بویلی ، ضعیف ، قیر
صاچلی ، اینجه ، نازك ادیبانه یازیلری تقدیر ایدن بر ارمنی
ایدی. برجمله ، ایی تدویرایدلدیمی نه‌اولورسه اولسون مساعده
ایدییوردی. مجازی جمله‌لری ترجیح ایدییور، آچیق اولورسه
پك خوشلانمیوردی .

بركون آوستریاسفارتی برقارغشه‌لق اثناسنده ملتجیلردن لوئید
واپورینه علی العجله ارکاب ایدرکن « قلب خسته‌لغنه مبتلا بر
بیچاره‌یی اولدیرمشدی » دیه‌یازمشدم سانسورستمكارانه بكاباقدی؛
یاواشجه دیدی كه :

— « اولدیرمش » بوكلمه چوق فضله « سبب موتی
اولمشدی » دیه‌مزمیسكز ؟

بركونده استانبولده قولرا ، تیفو خسته‌لقلرینك ظهور
ایتدیكنی بیلدیریوردم :

— تیفو نه ایسه . . . لكن قولرا . . . قولاغه خوش
كلمیور دیدی .

قولاغه خوش كلمدیكی ایچون اوچ كون متمادیاً تیفو كلمه‌سنی
براقدق « قولرا » كلمه‌سنی چیزدك .

عسكری سانسوری متحكم، سرت شدید بر تورك یوز

باشیسی ایدی . امردن باشقه برشی طانیمیوردی . اوننك ایچون برحوادث رسمی اولدیغی طوغری دکلدی . و آلدیغی امر موجبنجه یالکز طوغری یعنی رسمی اولان حوادث حقنده تلغراف چکمکه مساعده ایده‌بیلیوردی . لکن مثلا سلانیكك اشغالی هیچ بر وقت رسماً تصدیق ایدلمدیکی ایچون طوغری دکلدی . بناءً علیه بوندن بحثه مساعده ایتمیوردی .

اکر اصرار ایدر ، شکایت ایدرسه‌کز سزه شو ملزم جوابی ویریوردی :

— جانم براقیکز ، بوسزك غزته‌لریکزك ایشنه یارامز .

ارقداشلرینك ضدینه اوله‌رق شدید تعبیرلری ترجیح ایدردی . بر کون بر آلمان غزته‌سی طرفندن اشاعه ایدیلن یا کلش بر حوادثی ، مصنع بر عبارهٔ مجازیه ایله تکذیب ایتمشدم بکا دیدی‌که :

— نه‌دن بویله‌ادب کلامه مراجعت ایدییورسکز؟ قیصه‌جه « خنزیرلق » دییکز ، کیتسون .

حقیقتده استانبول سانسوری اوقدر مدهش دکلدی . اصل صوفیه ، اسکی زغره سانسورلری دهشتلی ایمش . حرکات حربیه‌یی تعقیب ایتدیکی ایچون بولغار سانسوریله مناسبتده بولنمغه مجبور اولان برغزته مخابری بکا حکایه ایتدی : ایلك دفعه تلغرافلرینی سانسوره کوستردیکی وقت حدتندن حریفی آز قالسون بوغه‌جقمش . تلغراف ، ادرنه محاصرلری لهنده اوزون

بر مدحیه ایمش . مخبر ، بو تلغرافده : « اختیارلری . . . کنجلری قدر متانتله یوروین بواردونه قدر تقدیر ایدلسه یته آزدر ... » دیر . سانسور :

— عفو ایدرسکز ، بن بوکا مساعده ایده‌مم . بولغار اردوسنده اختیار یوقدر . جوابنی ویرر .

تلغرافده‌کی « منزل خدماتی پك کوزل کیدیور . قافله‌لری سوقه مأمور اولان افراد حین حاجتده چاموردن چیقارمق ایچون کندیلرینی عربه‌لره قوشیورلر ...» عباره‌سنی کورور .

— عفو ایدرسکز . بولغار اردوسنده چاموره باتمش عربه یوق دیر .

نهایت مخبر « صربلیلر محاصره اردوسنی برفرقه عسکرله تقویه ایتمش اولدقلرندن » ادرنه‌نك سقوط ایده‌جکنی خبر ویریورمش .

صیقلماز سانسور :

— عفو ایدرسکز صربلیلرده یوق ... دیمش .

آز قالسون ، تلغراف چکیلمامك ایچون حربده یوق ، محاصره‌ده یوق ... دیه ادعا ایده‌جکمش ! استانبولده‌کی سانسور بوقدر ایلری کیتمیور ، کندیسیله ایی کونی اکلاشمق قابل اولیوردی .

هیچ اولمازسه خشونت کوسترن سانسورك اویومسنی ، قهوه ایچمکه کیتمسنی بکلر ، وکیلیله ایشمی کوریردم . قاچ

كره ساعت اون‌بش قالمرق ، كشيده‌سى قبل دكلدر ، دنيانك طرفلرى اونبرى بش بچيه چكيله بيلمشدى . چونكه تام ساعت اونده بوراده اصل سانسور ايشدن چيقيوردى ... صوكره بوده استانبولدن تلغراف چكمك ايچون رومانيا وابورينك وساطته مراجعت چاره‌سى ده واردى . هفته‌ده اوچ دفعه : صالى ، پنجشنبه ، جمعه ايرتسى كونلرى كوستنجه پوسته‌سنك مكتوب قو- طبسه بيوك و آغيرظرفلر توديع اولنيوردى : بونلر آلمان ، فرانسز انكليز ، ايتاليان غزته مخابرلرينك مكتوبلريدى . بحرسياهده اوفاق برسياحتدن صوكره كوستنجه ويا بكرش تلغرافخانه‌سى هپسنى اوروپا غزته‌لرينه ايصال ايديوردى .

بالعكس صحنهٔ حربده چورليده ، چركس كوينده ، خادم كوينده حكمران اولان تورك سانسورى همان بولغار سانسورى قدر خيلمز برحالده ايدى . بوراده سانسور يالكز تلغرافلره دكل ، مخابرات خصوصيه‌يه‌ده شاملدى . يالكز حرب مخابرلرينك دكل آتاشه ميليترلرك ، صليب احمر مرخصلرينك ، دوقتورلرك الخ . . . تلغرافلرينى بيله چيزيوردى . هيچ بر تفصيلاته مساعده ايتميور : ماضيدن ، حالدن ، استقبالدن بحث ايتديرميور ، على الاكثر مخابرلرك بالنفس توركيا ايچون فائده‌سز عد اولنه‌ميه‌جق حقايق يازملرينه بيله مانع اوليوردى . بوصورتله ، هرشيدن قطع نظر عثمانلى تلغرافخانه‌سنى اولدقچه بيوك بر ايرادن محروم براقمش اولدى .

بوكا دليل اوله‌رق يالكز چورليدن چكمك ايستديكم بدی يوز يكرمی كلمه‌لك تلغرافنامه‌يی كوستره‌جكم. فی الحقيقه غيرتلی سانسور تلغرافمدن يالكز برنجی ، صوكنجی جمله‌لری براقدی . الله چاقی‌یی آلدی؛ اورته يرينی تماميله كسدی ، چيقاردی . تلغرافنامه ايشته شو حاله كيردی :

چورلو ۳۱ تشرين اول

دون محاربه تكرار باشلادی ... محاربه دوام ايديور .

یدنجی فصل

صحنهٔ حربه کیدرکن

بر محاربه میدانسنده الک فجیع شی اورایه واصل اولمق ایچون تعقیب ایتدیککز یوللر واورادن عودت اثناسنده کچدیککز جاده‌لردر. بن بو یوللردن برینی تعقیب ایتدم که، اوده اوله‌بوزغاز یولیدر. بتون عثمانلی اردوسی بو واسع اووه‌ده تحشد ایتمش، صوك زاری اوینایه‌جقدی؛ بن‌ده تام بو اثناده اورایه کیتدم. بو منظره چوق زمان خاطرمده قاله‌جقدر.

عسکرلر مستثنا اولمق اوزره هیچ کیمسه تره‌نه بینمك ایچون سرکه‌جی غارینه ایاق باصمیه‌لی اون کون اولمشدی. مقری کوی، ایاستفانوس کبی شهره جوار کویلرده اوطوران مأمورلر بیله اولرینه کیتمك ایچون یا واپوره بینمکه یاخود یایان یورومکه مجبور ایدی. دیمك، «تره‌ن» آرامق بیهوده ایدی. ایاستفانوسه کیتمك ایچون الك اعلا چاره بر اوتوموبیل بولمقدی.

طالعم یاردم ایتدی: بر ضابط چرکس کویندہ‌کی قرارکاه عمومی‌یه کیدیوردی؛ کله‌جك قضا ومهلکه‌نك مسئولیتی کندیسنه عائد اولمق اوزره بنی‌ده برابر کوتورمکه راضی اولدی.

ازقالدی، اون کره یولده قاله‌جقدم. چونکه اولاً: شهر قپولرنده‌کی ژاندارمه‌لر بنی براقمق ایسته‌مدیلر. ثانیاً: یوللر اوتوموبیلی براقیورلردی ...

اوت، تکرار ایدرم، محاربه‌ده؛ محاربه میدانندن دها مدهش برشی وارسه، اوده جواریدر. خندقلرده‌کی جسدلر، یوللرك آلت طرفنده‌کی انسان قافله‌لری قدر انسانه تأثیر ایتمیور. ایلك قافله‌یه استانبولك یکرمی کیلومترو اوته‌سنده «قیجه‌لی» ده تصادف ایتدم؛ آرتق اوندن صوکره آردی آره‌سی کسیلمدی. بر طاقم فقیرلر، اختیارلر، قادینلر، چوجقلر افقدن طوغری کندیلرینی قوو الایان بلااوکندن شاشقین، متلاشی قاچیورلر.. قاچیورلردی. هپسنك ایکی اوچ پیلی پیرتیسی وار؛ کیمی اوموزنده، کیمی ال عربه‌سنده طاشیور، کوتوریور؛ بعضیسی‌ده کارقدیم مانده عربه‌سنه طولدیرمش؛ سوروب کیدییوردی. هپسنك یوزنده قورقو اماره‌سی، هپسنك حالنده شاشقینلق علامتی واردی. کویلر؛ همان بوم بوشدی. کوچك حلقه‌لیدن کچرکن سوقاقلرده اون کشی کورمدم. عجبا اهالیسی هپ ترك ایدوب کیتمشلرمیدی؛ یوقسه اولرینه‌می قپانمشلردی؟

مملکتدن چیقدیغمز زمان اولدقجه کچیله بیلیر بر یولی تعقیبه باشلادق. یول واسع براووه‌یی کچیور وایکی یرده دمیر یولنی قطع ایدیوردی. خط بویله، کچدیکمز یول استثنا ایدیلورسه

افقلرده هیچ کیمسه یوقدی. بو بوشلقده، بو یالکزلقده تحملسوز برشی وار. طوپراق بیله اولش کیبدی. هیچ بر ساحه اکیلمه‌مش، هیچ بر تارلا سوروله‌مشدی. کوز آلا بیلدیکنه قدار ارمش، یاغش اوتلردن باشقه برشی کورونمیوردی ...

بعض کره بر لوقوموتیف دودوکی هوانی ییرتیوردی. قطارلر پریشان بر حالده ییغیلمش، راست کله بر طرفده طورمشدی. بونلرده کویلر کبی صوصمش، اولمشدی ... حالبوکه هپسی براز ایلری‌یه .. چورلویه، سیدلره کوندریلن عسکرله طولیدی. لکن هیچ بری سوز سویله‌میور، هیچ بری حرکت ایتمیوردی. بوندن سکز کون اول آیاستفانوسده ایشتدیکم او، آوازهٔ سرور زمزمه کیتدی؟ عجبا بونلر، عینی آدملرمیدی؟

چتالجه‌ده توقف ایتدك. غارده بیلمم قاچ دانه ترن طورمش. مقاص خطی تمامیله طولو. استاسیون مأمورینه صوردق. دیدی که:

— فی الواقع خط اوزرنده پك چوق ترن ییغلمش. چونکه لوله بورغازله ادرنه بیننده نقلیات تمامیله منقطعدر. بوتون ترنلر «سیدلر» ده توقف ایدیور.

بابا اسکی ولوله بورغازك بولغارلر النه دوشدیکی شایع اولدی. محقق اولان برشی وارسه اوده ترنلرك ارزاق، مهمات ایله طولو اولمسیدر. فقط هیچ بریسی محل مقصودده واصل اوله‌مامشدر.

. ارقداشم ریختیم اوزرنده طوران ارقداشلریله بر مدت قونوشدی. تکرار اوتوموبیله‌کلدی. اندیشه‌لی کورینیوردی . کندیسنی استنطاق ایتمکه باشلادم . ضابطانك کیده‌جکلری قول اردویی بیله بیلمدکلرینی اعتراف ایتدی . مع مافیه بونلردن بریسی یکرمی دردنجی قول‌اردویه منسوب اولدیغنی سویلمش . حالبوکه عثمانلی اردوسی اون درت قول اردویه منقسمدی . وهیچ بر زمان زیاده اولمامشدی . دیمك حربدن براز اول ویاخود اعلان حرب اولندیغی کون تماميله یکی بر طاقم قول اردولر تشکیل اولنمشدی .

چتالجه‌دن صوکره یول برباد بر حاله کیردی . دها طوغریسی آرتق یول فلان یوقدی . چامورلر ایچنده ایلرولیور؛ بزم کیتدیکمز استقامتده حرکت ایدن عجیب برقافله‌یی کچیوردق. بوقافله‌طوفاندن‌اوله‌عائد بر طاقم طوپلردن مرکبدی . هر بری آغیر یوك عربه‌لرینه یاریم‌یامالاق باغلانمش، اوکوزلره چکدیریلیوردی. ذاتاً بوآرالق عسکرلرله طولو بر طاربوغازه کیرمشدك. افراد ، طاقم طاقم یوریور ، چادر ، وسائر لوازم حربیه‌یه یوکلنمش ضعیف استرلری چکوب کوتوریور . وطن ایدرسه‌م برقسمی‌ده صرتلری‌اشغال ایدیوردی. اوراده طوپراغی هنوز قازمشلر ، خندقلر وجوده کتیرمشلردی . بو صرتلر ، استرانجه طاغلرینك سطح مائللرینی ومتجاوزلره قارشی تورکلرك صوك سپرلرینی تشکیل ایدیوردی .

بو بو نازی کچمك ایچون بر بچق ساعتدن زیاده زمان صرف ایتدك . حالبوكه طولی اون كیلو مترودن زیاده دكلدی! لكن یاواش یاواش كنیشله‌دی . بر دیره امید اولمدق بر دونوشی متعاقب چركس كویی وسینكلیدن چورلی وسیدلره قدر كوز آلابیلدیكنه امتداد ایدن اووه كورولدی . بو اووه‌ده قطعی محاربه وقوع بولمق اوززه ایدی . حتی محاربه دوام ایدیور وناظم پاشا ایله عبداله پاشا طرفندن بورایه ١٧٥٠٠٠ كشیدن مركب آلتی قول اردو تحشید ایدلمش بولنیوردی.

بو ١٧٥٠٠٠ كشی نره‌ده ؟ یك نظرده چوق بر شی كوروله‌میوردی . افقده انجق بر طاقم تموجات كوریلیور وعادتا صارمتراق یاخود یشیلمتراق بر طاقم طالغه‌لره بكزه‌یوردی. بو طالغه‌لر آراسنده بر ایكی سفیل كلبه‌دن عبارت كویلر نظره چارپیوردی . صول طرفده ، ایشته چركس كوی ، حربیه ناظرینك قرارگاه عمومیسی . دها اوته‌ده.. دمیر یولی یقیننده كوچوجك طاملر وار .. شبهه‌سز چورلی موقعی .. عبدالله پاشا ایله حرب مخابرلری اوراده . دها اوزاقلرده لوله بورغاز كورینیور. بولغار خطلری اوراسی اولملی . چونكه بو استقامتده دشمن مفرزه‌لری بولندیغی خبر ویریلیور . صاغده استرانجه طاغلری قاراكاچ.. چیلاق.. كوزه چارپیور . اوتوز كیلومترو اوته‌ده كچن جمعه ایرتسی كونی حرب اولمشدی . بو كونده حرب اولیور، چونكه اوزاقدن اوزاغه بوغوق بوغوق

طوپ سسلری طویورم . استرانجه‌طاغلری .. اورادن بولغارلر ، عجبا درین قول نظامنده میدانه چیقمیه‌جقلرمی دیه انسان کندی کندینه دوشونیور . اوودده ، نه‌برچیفت ، نه‌برآغاج وار . تمامیله چوراق . . یالکز دمیر یولیله ایکی کوچك ایرماق بورانك نشانه‌لرینی تشکیل ایدیور . افقده ، تا اوزاقلرده دومان بولوطلری وار . بر طاقم شعله‌لرك هوایی آیدینلاتدیغی اشکار بر صورتده مرئی . . .

ایشته میدان محاربه‌سی اوراده اولیور . . .

لکن تکرار ایدیورم عثمانلی اردوسی نره‌ده ؟ .

اوت ، اوراده . . . همان هرطرفه طاغیلمش .. بونکله برابر خیر .. چورلی استقامتنده بولنان بوکتله آره‌سنده عقللر آلمیان برقاریشیقلق ، برحرکت کوریورم . بوعبدالله پاشا اردوسنك قسم کلیسی اوملی ... صوکره . . . بو ، نصل اردودر ؟ . . . بیلمیورم . بو ، انسان ، بارکیر ، استر ، طوپ ، چادر ، عربه ، دنك ییغینی برپازارمیدر ؟ بر اردوگاهمیدر ؟ برکاروانلر مجمعی یاخود مستعمرلر کاروانیمیدر ؟ ... بیلمیورم . برمفرزه ایچنده هم نظامیه ، هم ردیف ، هم مستحفظ وار . هپسی قارمه قاریشیق ... بومخصوصاً می بویله یاپیلمش یوقسه تصادفاً می اولمش ... بیلمیورم .

یانی باشمده برطاقم آدملر کوردم ؛ سپر قازیورلردی .

الرندە بربیکی فقط غایت بیوك كوزەكلر وار. بونلرك اوزونلغی
فرانسزلرك وزاپونلرك كوچك كوزەكلریلە تماماً ضد !

دها اوزاقدە، واضح بر صورتدە، تعبیه ایدلمش بطاریەلر
كوزیمە ایلیشـــدی . لكن نەیی نشان آلیور، نەیی آرایور ؟
بیلمیورم .

یا شو ایكی آدم . . . شوسدك آرقەسنە اوطورمشـلر ،
الرندە تسبیح . اوزاقدن اوزاغە ایشـیدیلن طوپ سسلری
آرەسندە دعا ایدیورلر . باشلرینی بیلە قالدیروب باقیورلر . بونلر
عسكرمی ؟ زاهدمی ؟ بیلمیورم .

لكن شونی بیلیورم كە دها ایلری كیدەمیەجكز . شمدی یە
قدر بلكە اون دفعە برطاقم بیوك ضابطلر بزی توقیف ایتدیلر .
بواوودەنك اورتەسندە بواوتوموبیلك نەایشی وار ؟ دیەصوردیلر .
یانمدەكی ضابطك وظیفەسنە قارشی كیمسەبرشی سویلەمیوردی .
فقط بنم موجودیتمە قارشی ایش بویلە دكلدی . هپسندن دها
اوزون ، دها حرارتلی مناقشەیی متعاقب ارقداشم كمال تأسفلە
دیدی كە :

— یولدە دوام ایتمەكز قابل دكل . قطعی امرلر وار .
شمدی حركات حربیە اجرا اولنان منطقە داخلندە بولنیورز .
سز همان توقفە مجبورسكز ، بن دە تأسفە . خط اوزرندە ایلك
موقفە عودت ایتملی .

اطاعتلە كیرییە عودتە مجبور اولدم . بنی سینكلی استاسیوننە

براقدی. مهاجرلرله، یاره‌لیلرله طولی برترن حرکت ایتمك اوزره ایدی . بر قومپارتیمانه کیردم، ایچریده اون کشی واردی. عودت سیاحتی باشلادی . آه بوعودت ! هله ، سکز ساعتده آلتمش کیلو مترو قطع ایدن بوقطار ! قارشیمده برقادین اوطورمش، تتره‌یوب طوریبور ، نظرلرنده قورقو اثرلری وار. کیم بیلیر نه‌لر کورمش ؟ انجق برخیلی مسافه قطع ایتدك ، نه‌دن صوکره براز فرانسزجه بیلن برقاچ ارمنی کوردم . اوسایه‌ده قادینی استجواب ایده‌بیلدم : قادین ادرنه‌دن کلیوردی .

شهر محصوردن صوك حرکت ایدن ترەنله چیقمش اوملی ؛ چونکه اوچ کون لوله بورغازده قالمش . بواوچ کون ظرفنده نه ادرنه‌دن ترەن کلمش ، نه اورایه بر ترەن کیتمش .

بکا دیدی که : ادرنه‌ده هرشی سکون ایچنده‌در . صباح، اقشام لاینقطع طوپ سسلری ایشیدیلیور . شهرده بیوك تخریبات یوق . یالکز خمبره‌لرك پاطلامسی یوزندن صیق صیق یانغینلر اولیور .

ادرنه‌ده هرشی ساکندی ؛ مع مافیه قوماندان شکری پاشا ، بر دفعه‌ده اون درت بولغار کویلیسنی قورشونه دیزدیرمشدی .

عجبا بواعدامل می قادینی بوقدر تیتره‌تیور، قورقوتیوردی ؟ یوق ، بو دکل !.. فرار کیجه‌سی بابااسکیده کچن وقعه‌لر اوکا دهشت ویرمشدی . آه ، بابااسکیده کچن وقعه‌لر ! پارچه ،

بارچه ده‌یدن تفصیلات آلیور : بکا ترجمه اولنیوردی . صحنه‌یی آنجق او صورتله تجسیم ایده‌بیلدم .

کیجه یاریسی کوزلتیلر قوپمش ، برچوق کیمسه‌لرك قوشو شدقلرینی کورمش . نه وار ؟ دیه دیشاری چیقمش . بردنبره سلاح سسلری طویولمش . یانی باشنده اوته‌کینك ، بریکنك ده‌ویریلدیکنی کورمش . بر کولکه جنازه‌لردن برینك اوستنه اکیلمش ، برشی آلمش ، صوکره . . عینی کولکه قدینك اوزرینه آتیلمش ، النده‌کی پاکتی قاپمش ! . .

قدینه :

— سزی صوبقمی ایسته‌دی ! دیه صوردم .

— خیر ، اکمکمی آلدی . . . دیدی .

هیهات ! محاربه‌ده کین و وظیفه یوزندن تلف ایدیلنلر یتشمیور . برده آچلق سائقه‌سیله انسان اولدیریلیور .

سکزنجی فصل

لوله بورغاز محاربه‌سی

درت کون سوردی . حربك نتیجه‌سنی تعیین ایتدی . محاربه‌یی تورکلر غیب ایتدیلر ، چونکه عسکرك اکمکی ، باش قوماندانك تلغرافی یوقدی .

بو محاربه‌ده نه علماً اهمیتلی بر تدبیر ، نه تعبیه نقطهٔ نظرندن بر مانوره کورولدی . بو محاربه ایکی مخاصم قوتك ساده‌جه جبهه جبهه‌یه ، کوکس کوکسه ، طوپ طوپه مصادمه‌سندن عبارت قالدی .

بالاخره میرالای آزمانوف حرکات حربیه‌یی تعقیب ایدن آتاشه‌میلیترلره دیمشدرکه : « افندیلر ، بو محاربه فرانسه‌ده حربیه مکتب عالیسنده تدریس اولنان اساساته توفیقاً اجرا ایدلمشدر . مرکزه قارشی تجاوزك ، جناحینه تجاوز اصولنه ، تعبیر اخرله فرانسز اصولنك آلمان اصولنه غلبه‌سیدر . اردومز ، دشمنك الك قوتلی نقطه‌سنه تعرضدن عبارت اوله‌رق تماميله فرانسزلرك ، میدانه قویمش اولدقلری فکری موقع تطبیقه وضع ایتدی . وسلاحمزك غلبه‌سنی بونکله تأمینه موفق اولدی . »

شمدی جسیم وادیلردن تشکل ایتمش، کوز آلابیلدیکنه فسیح بر قیر تصور ایدیکز: هر وادینك درینلکنده بر ایکی کلبه‌وار. کلبه‌لرك اوستی صمانله اورتولمش. بونلره خریطه‌ده «کوی» اسمی ویریلیور. «قره آغاچ» اورمانی استثنا ایدیلیرسه نه اغاج، نه اوت، نه حیوان وار. چیلاق، کیریچلی حقیقتلی بر اووه‌دن باشقه برشی کورولمیور، یك آهنك، صاپ‌صاری، چامورلی، نهایتسز بر اووه.. هیچ بر نشانه یوق. بوراده الده‌کی خریطه اوقویان بر ضابط، موقعنی تعیین ایده‌مز. اووه‌نك منتهای شرقیسنده چتالجه سلسله‌سنك یوکسك تپه‌لری کورینیور. منتهای غربیسنده ارکنه شعبه‌لرندن قره آغاجك دره‌سنك دیك، درین یاتاغی مشهود اولیور. ایشته او، فجیع صحنه.. اوهوانك بربادلغی یوزندن بر قاتدها فجاعت کسب ایدن صوڭ فصل بوراده اوینادی.

*
* *

٢٣ تشرین اولده جنرال رادقودیمتریه‌فك قوماندا سنده‌کی اوچنجی بولغار اردوسی پیشدارلری قره‌اغاچ دره‌سی کنارینه کلمشدی. بو اردو قرق کلیسادن بری مغلوب اردویی قدمه قدمه تعقیب ایدیوردی. درحال دره‌یی کچمکه قالقیشدی.

محمود مختار پاشانك انی، کوتو طوپلامش اولدیغی اوچنجی عثمانلی اردوسیله چارپیشه‌رق خفیفجه کریلمکه مجبور اولدی.

٢٩ تشرین اولده بولغار اردوسنك اوته‌کی فرقه‌لری ده کلدی. هپسی یاواش، یاواش قره آغاچ خندقنك بوینجه

قدمه ، قدمه صره‌لاندی. ٣٠ تشرین اولده جنرال قوتینچه‌ف قوماندا اسنده‌کی برنجی بولغار اردوسی‌ده لوله‌بورغاز صرتلرنده اوچنجی اردونك صاغنده اخذ موقع ایلدی. بو اردو ناپولیونك « بشنجی عنصر » دیدیکی چامورلر ایچنده برباد برحاله کلن یوللردن قرلایلقله کچه‌میه‌رك کچیکمش و بو آندن اعتباراً ایکی صف حرب تشکل ایتمشدی. قره آغاجك صولنده ١٢٠٠٠٠ بولغار ؛ صاغنده ١٧٠٠٠٠ تورك بولنیوردی .

قرق سکز ساعت مدت بو ایکی خط ؛ عظمتلی ، دهشت انگیز بر مصادمه ایله چارپیشدیلر . طوپ کورولتیلری بلا انقطاع دوام ایدیوردی . قره اغاج اورمانی طرفلرنده بالخاصه پك شدتلی ایدی . چونکه محمود مختارك جبخانه‌سی چوقدی . بوتون بطاریه‌لرینی بر یره طوپلامش و بو بطاریه‌لر محاربه‌نك صوکنه قدر حرصله ، غضبله کورله‌مش . . . کورله‌مشدی . کیجه‌بیله حربه‌نهایت ویرلمدی .

٣٠ تشرین اول کونی زوالدن صوکره ، لوله بورغازده برنجی بولغار قول اردوسی حرکتنی تعجیل و آتشیله تورك عسکرینی شدید بر اقدام و غیرت صرفنه مجبور ایتدی . صوکره اقشام اوستی قارا کالق چوکدیکی بر صره‌ده محاربه‌یی همان تماميله تعطیل ایدیورمش کبی کوستردی .

بالاخره تورك اردوسنك صول جناحنه قوماندا ایدن عبوق پاشا حکایه ایدیوردی :

— افرادمز ، اووقت براز استراحت ایتمك ایسته‌دیلر . وسپرلر ایچنده اویقویه دالدیلر . لكن كیجه ساعت اون بر صولرنده بولغارلر تكرار تعرضه باشلادیلر . كونش باتمازدن اول بوتون موقعمزه كوزخانه‌نشان آلمشلردی . ایلری قره‌غوللرمزدیك یقین برموقعه قدر ایلریله‌دیلر . صوكره اوچ یوز مترومسافه‌یه كیدر كلمز سپرلر اوزرینه كوزلر قماشدیریجی آسه‌تیلن ضیاسیله متعدد پروژه‌كتورلر توجیه ایتدیلر . افرادمزك كوزمسی ، نشان المسی ، كندیی مدافعه ایتمسی امكان خارجنه چیقدی . حالبوكه بولغارلر كیجه ترتیباتمزی بوتون تفرعاتیله كوریورلردی . مادةً مقاومت قابل اولمیه‌جق برصورتده بزی باصقینه اوغراتدیلر .

ایشته بوباصقین سایه‌سنده تورك حائلنك بر كوشه‌سی ایچری‌یه كوچدی . حالبوكه اوچ كوندنبری بوتون هجوملره مقاومت ایدیوردی . اوچنجی بولغار اردوسنك صاغنده بولنان برفرقه كیجه ، ساعت اون بر صولرنده « تورك‌بك » صرتلرنده بولنان تورك موضعی اوزرینه آتیلدی . صوك درجه فداكارلق ویوقاریده‌كی حیله سایه‌سنده دشمن سپرلرینی اشغاله موفق اولدی . فجر وقتنه قدر اوراده صاپلاندی ، قالدی . فجر سوكر سوكمز فرقه‌نك طوپجیسی پیاده‌سنه التحاق ایتدی . اوآندن اعتباراً تورك خط حربی یاریلمش ، بركدیك آچیلمشدی . اوتوز پاره طوپله آلتی بیك سونكو بوكدیكدن كچدیلر .

عینی زمانده بولغار صاغ جناحی ، تورك صول جناح

منهزمینك دوچار ضعف اولدیغنی حس ایتدی وتعرضنی تشدیده باشلادی . چونکه یکرمی درت ساعتدنبری تورك صول جناحنده‌کی بطاریه‌لرده بر کله قالمامشدی . بولغارلر رجعته باشلایان افراداوزرینه مدهش براوبوس یاغموری یاغدیریدیلر.

بوراده بر میرآلایك افاده‌سنی عیناً نقل ایدیورم :

— قارشیلرنده‌تفنك ، سونکو ، حتی‌میترالیوز کوردکلری مدتجه عسکرلرم یالکز جسارتله دکل ، کمال موفقیتله حرب ایتدیلر . لکن ۳۱ تشرین‌اول صباحی سریع آتشلی یکی طوپلرك بیکلرجه مرمیسی اوزریمزه یاغمغه باشلادیغی وقت مقاومت امکان خارجنه چیقدی . شراپنللرك حصوله کتیردیکی تخریبات مدهشدی . امرلر، مرمی یاغمورینك جهنمی کورولتولری آره‌سنده غیب اولوب کیدیوردی . خسارات دهاش بر درجه‌یه‌واردی.کوزومك اوکنده‌براوبوسك پاطلامه‌سیله برطاقم افرادك تمامیله دلیك دشیك اولدیغنی کوردم . بیلك تفنك برساعت ایشله‌مش اولسه بویله بونتیجه الده ایده‌مز .

الحاصل اوکله‌یه طوغری لوله‌بورغاز قارشیسنده بولنان تورك اردوسنك صول جناحی رجعته مجبور اولمشدی .

او وقت بر حادثه وقوعه کلدی . بوحادثه بولغار موفقیتنی اکمال وتورکلرك عدم‌موفقیتنی مغلوبیته ، فلاکته تحویل ایتدی .

حربك دوام ایتدیکی درت کون ظرفنده تورك اردوسی

باش قوماندانی عبدالله پاشا ؛ قرارگاه عمومیسی اولان سافر کوینده، کوچك بر اوده‌ده قپانمش قالمشدی. ۲۹ تشرین اول آقشامی دیلی تلغراف غزته‌سنك بالقان محاربه حربی اشمیت بارتلت اوزون بر جولان اثناسنده بالتصادف کندیسنی او اوده زیارت ایتمشدی . باش قوماندان عادتا آجلقدن اولیوردی . امر ضابطلری طیرناقلریله اوك فقیر بغچه‌سنده‌کی طوپراقلری قازه‌رق بر ایکی مصر کوکی چیقارمغه اوغراشیورلر ، و بو کوکلری بر پارچه اوت ایله بولاماچ کبی پیشیریورلردی . ایشته ۱۷۵۰۰۰ کشی‌یه قوماندا ایدن ذاتك بوتون ییه‌جکی بوندن عبارتدی .

اشمیت بارتلت آجیدی . برابرنده کتیردیکی برقاچ قوطو قونسروه‌یی ویردی واوچ کون متمادیاً پاشانی اوبسله‌دی .

عبدالله پاشا :

— سز اولماسه ایدیکز آیاقده طوره‌میه‌جقدم دیمشدر ،

بونکله برابر عثمانلی اردوسی باش قوماندانی ییه‌جك بولمه‌دیغی کبی خبرده آله‌میوردی .

دنیا بیلیرکه ، حربك دوام ایتدیکی درت کون ظرفنده نه اولوب نه بیتدیکندن هیچ برخبر آلامامشدی . اردوسنك صاغ جناحی نرده‌ده ... بونلری انجق بیلیوردی . بو فجیع مجادله‌نك هیچ بر صفحه‌سنه واقف اولمامش ، هیچ بر آننده برامر ویره‌رك مداخله ایده‌مه‌مشدی . خط حرب اللی کیلومترو بر مسافه طوتمشدی . بو خط حرب ایله ارتباط حاصل ایتمك ایچون عبدالله

پاشانك الندە نه تلغراف، نه تلسز تلغراف، نه محاربه تلفونی ، نه اوتوموبيل ، نه طيـاره ، نه برشی واردی . حتی ياورلرینی درت نعله قوشدیره‌جق بر شوســه‌یه بیله مالك دكلدی . باش قوماندانه خبر كتيرملك ايچون آتش خطنه ايريشمكه چاليشان بر ايكی بيچاره سواری يا برشی كورمامش، يا، عودت ايتمه‌مشدی. عبداه پاشـا ؛ صول جناحك رجعت ايتديكنی و محمود مختار پاشانك خارق العاده جسارتيله جانلانان صاغ جناحنك‌ده ثبات ايتمكده اولديغنی معلوماتدن زياده استنتاجات ايله اكلامشدی .

نهايت ۳۱ تشرين اول صباحی آتنه بيندی . صول جناحه طوغری ايلروله‌دی . انجق برقاچ كيلومترو يول آلمشدی كه ايلك فراريلره تصادف ايتدی. آرتق شبهه‌يه محل يوقدی. صول جناحی بوزولمشدی. عبداه پاشا بو شرائط داخلنده مركز و صاغ جناحلرينك اوزون مدت موقعلرينی محافظه ايده‌میه‌جكلرينه ذاهب اولدی. و بونلره قدمه نظامنده، اغير، اغير رجعت ايتملرينی امر ايتدی. امر ؛ مركزی محافظه ايدن شوكت طورغود پاشـايه كلديكی زمان مشـاراليه او آنه قدر موفقيتله مقاومت ايتمش ، تجـاوز ايتمكه حاضرلانمقده بولنمشدی .

ايسته‌ميه ايسته‌ميه قبول ايتدی ، رجعت امرينی ويردی . بو تهلكه‌لی حركتی اجرايه هنوز باشلاديغی بر زمانده عبداه پاشادن يكی بر امر آلدی .

باش قوماندان ؛ ارتكاب ايتـديكی خطـانك بيوكلكنی

آلمامش . بهمه‌حال اسکی موقعلرینی طوته‌رق اطرافنده‌کی قوتلری دفع ایتمسی شوکت پاشایه تبلیغ ایدیوردی . لکن اِش ایشدن کچمشدی . ایکنجی قول اردو افرادی درت کونلك محاربه ایله طاقتسز قالمش ، یکرمی درت ساعتدنبری برشی یمه‌مش اولدقلری ایچون همان یوز کیری ایتدیلر ؛ و بر کره ده ، آرقداشلرینك جسدلریله اورتولمش ، تارلالر بوینجه چکیلمکه باشلادیلر . حتی بر آوجی خطی تأسیس ایده‌مدیلر . ده‌صباحلین کمال موفقیتله مدافعه ایتمش اولدقلری قره‌آغاج بایرلرینی صیق خط نظامنده طیرماشمغه قویولدیلر .

بولغار طوپجیسی بو عظیم و فقط عاطل کتله اوزرینه اثر موت و خرابی صاچقده قصور ایتمدی . صباحلین صول جناحه یاغان مرمی یاغموری شمدی مرکزه یاغمغه باشلامشدی . بر ساعت صوکره مرکز ده ، صول جناح کبی رجعته مجبور اولمشدی . ایشته ٣١ تشرین اول کونی اقشامه طوغری ١٧٥٠٠٠ کشیلك عثمانلی اردوسی نوعماً سیلان ایتدی . انجق اردو نامنه اوه‌ده مختلف یوللردن ، یولسز منطقه‌لردن چتالجه‌یه طوغری آقوب کیدن فراریلر امواجندن باشقه برشی قالمادی .

طوپجیلر ، طوپلرینی ، جبخانه صندقلرینی ترك ایدییورلر . مکاره‌جیلر مکاره‌لرینی براقیورلر ، یاخود بر آز ات‌یمك ایچون کندی حیوانلرینی اولدیریورلر ، پیاده‌لر تفنکلرینی آتیورلردی بونکله‌برابر هیچ بر تجاوز اثری کورولمدی . حتی دنیله‌بیلیر که قاریشیقلق اولمدی .

بولغارلر خارق العاده اقدام ومساعی یوزندن نهایت درجه‌ده یورغون، نفسلری کسیلمش، بی‌تاب برحاله کلمشلردی، بوزغون اردویی تعقیب ایده‌مدیلر. هنوز ضبط ایتدکاری سپرلر ایچنه بیتکین برحالده سرلدیلر.

صوك هجومده احتیاطلرینی، صوك نفرینه قدر آتشه صوقمشلر واولکی مصادمه‌لرده سواریلرینی محو ایتمشلردی. بناءً علیه رجعت اثناسنده اللری آلتنده، تعقیب ایچون، بر آلای سواری، برطابور تازه عسکر قالمامشدی. محاربه‌نك بوقطعی آننده بیك قدر سواری بلا ممانعت چتاجه کچیدلرینی الده ایدر واردونك مرورینی تأمین ایچون یدضبطنده طوته‌بیلیردی. فقط ال آلتنده بیك سواری یوقدی.

بونك ایچون تورك اردوسنك بقایاسی هیچ کیمسه طرفندن ممانعت کورمکسزین او واسع اووده سرسریانه طولاشمش، کزمشدی. بونی تعقیب ایدن بتون برکون، بر کیجه اثناسنده یوز بیك کشینك فلاکتی، بوزغونلغی اوستنده اك مشئوم، اك قورقونج برخیال قنادینی کرمشدی: آچلق...

ئولنلرك خرخره‌سنی، یاره‌لیلرك ایکیلتیسنی باصدیران:

— اکمك! اکمك!

فریادی برانین احتضار کبی سمایه طوغری یوکسه‌لیوردی. مستقل سواری فرقه‌سی قوماندانی جمیل بك قارمه قاریشیق برحالده فرار ایدن بر طاقم اوزرینه یالین قلیج آتیلمش؛

— نيچون قاچيورسكز ؟ ديه صورمشدى .

جواب ويرديلر :

— قاچيورز ، چونكه اكمكمز يوق .

بر آلمانه ميليز محمود مختار ، قوليك محاربه‌سنى تعقيب ايتمك ايچون ، سراى ، كوپه قدر ايلريله‌مش ؛ قورطه‌يه قاپيلمش بر بالقجى كى بو قارغشه‌ده قاريشمشدى . بالقجى ؟ قايغى طالغه‌لرك آقينتيسنه قاپديرديغى كبى اوده كنديسنى فراريلرك جريانه براقمش ؛ كيجه‌نك برقسمنده ، رجعت ايدن انسان سورولرى آره‌سنده قارمه قاريشيق ايلروله‌مشدى .

بكا آكلاتدى :

— بو ، برجولان موت ايدى . حياتم بازكيرمك آياقلرينه باغليدى . سوزجوب ، دوشمش اولسيدى ايكيمزده يريمزدن قالقامزدق . بن دەديزلره چيقان ، جيلق ، چاموره ايچنه باتار قاليردم .

بو ضابط آجلقدن بايىله‌جق برحاله كلمشدى . يكرمى درت ساعت ظرفنده ايكى چقولاته‌دن باشقه آغزينه برشى قويمامشدى . صوك بر احتياط اولمق اوزره قپوطنك جيبنده برا كمك قابوغى صاقلامشدى .

صباح اولدى . ضابط حيواننى طورديردى . يتكين بر حالده اكمكنى چيقاردى . اكر اوستنده يمك حاضرلاندى . لكن آتسزين يانى باشنده ، يولك كنارنده ، فجى آيدينلغندن دها قرارمش ، اوزده سريلن جسدلردن دها اوچوق بكسزلى

بر يازه‌لی كوردی. مجروح طوغرولدی اوقدر متضرعانه برطور ايله‌النی اوزاتدی كه سوارينك يوره‌كی پارچه‌لاندی. النده‌كی اكمكی، صوك غداسنی اغزينه كوتوره‌مدی. بو، خونين، متضرع اووجه‌قويمق ايسته‌دی. لكن‌او آنده‌باركير شاخلاندی؛ اكمك، چامورلر ايچنه يوارلاندی.

اووقت مجروح كنديني يره آتدی. انسان قانيله‌قاريشمش چامورلر ايچنده قالان بومستكره، بوبيلمم‌نه‌يه‌بكزه‌ين‌پارچه‌يی ياقالادی وبرلحظه‌ده يدی....

طقوزنجی فصل

فردای انهزام

لوله بورغاز هزیمتی خبری لوندره‌یه ، پاریسه کیتدکدن صوکره استانبوله کله‌بیلمشدی .

آنجق تشرین ثانینك اوچنجی بازار کونی کیجه‌سی کیچ وقت سفارتلر حقیقتی اوکره‌نه‌بیلمشلر و ٤ تشرین ثانی بازار ایرتسی صباحی یعنی – درت کون صوکره – استانبول اهالیسی اویاندقلری زمان انهزامك اهمیتنه واقف اولمشلردی .

کونش ؛ حزین وسفیل برسما ایچنده یوکسلمکه باشلادیغی برصره‌ده غزته‌لر رسمی بربیاننامه نشر ایدیورلردی . بیاننا-مه‌نك متنی شودر :

تبلیغ رسمی

« طالع حرب متحول اولوب هرنقطه‌ده بردن احراز ظفر ایسه هرزمان قابل دکلدر . حربی قبول ایتمش اولان برملت ایچون کافهٔ نتایجنه کمال ثبات ومتانتله تحمل ایتمك اونودلمسی وخیم بر وظیفه‌در . بناءً علیه نه احراز اولنسان مظفریاتدن طولایی لزومسز فخروغروره ، نه‌ده کوریلن موفقیتسزلکدن

ناشی یأس وتلاشه قاپیلمق طوغری اوله‌ماز . مثلا حکومات اربعه ایله اجرا اولنان محاربانده اشقودره ویانیه جهتلرنده‌کی عساکر عثمانیه مدافعات موفقه کوسترمکده اولوب فقط ویزه - لوله بورغاز طرفلرنده بولنان شرق اردوسی مدافعهٔ لازمه‌یی دها زیاده سهولت وموفقیتله ایفا ایده‌بیلمك اوزره چتالجه خط مدافعه‌سنه نقل موقع ایتمك تصمیمنده بولنمشدر . منافع وطنیه‌نك صوك مرتبه امکانه قدر تأمین محافظه‌سنه چالیشیلمسی مقرر وطبیعیدر . »

تیموریولی یازدیلری کتیریرکن مهاجرین‌ده یوللری تعقیب ایده‌رك کلیورلردی . یاواش یاواش استانبول قپولرنده عجیب بر آلای کوروندی . بتون ادرنه ولایتی ملتجیلری طوپلانمشلردی . برمدت صکره استانبول یوللری کچیلمز برحال آلدی . قبا براورتو ایله اورتولمش اوکوز عربه‌سی آلایی کوز الابیلدیکنه امتداد ایدیور . وهر عربه‌ده ، صندقلر بیرتیلر آره‌سنده برصمان بیغینی اوزرینه قادینلر ، چوجقلر اوزانمش ، یاتیورلردی . بوتون بو بیچاره‌لر بلای حربدن قاچمشلر ، کویلرینی ترك ایده‌رك استانبوله جان آتمشلر ؛ سوقاقلرده ، میدانلرده ، جامع حولیلرنده ، آچیقده اویویورلردی .

عینی زمانده سرکه‌جی غاری ، پایتخته اعضاسی اکسیك ، علیل ، قان ایچندن بوتون برزواللی بشر سیلابه‌سی اجرا ایتمکه باشلادی .

بز بونلرك اوچوق بکز ، پریشان برطور ایله صغوق بر

تشرین ثانی روزکارینه معروض اوله‌رق شهرک میدانلرندن ، سوقاقلرندن بچدکلرینی کوریوردق : ایشته بونلر مجروحین عسکریه ایدی .

بونلرک حکایه‌لری الیم ایدی . درحال هرکسک نظرنده حربک فجایعی تجسم ایدیوردی .

استانبولده فرانسز خسته خانه‌سی مداوملرندن نهاد بک اسمنده بر کنج ، کوردیکی صحنه‌لری بکا نقل ایتدی .

اونک سوزلری حالا قولاغمده‌در . نهاد بک یاره‌لیلره باقمق ایچون صلیب احمر هیئتیله برلکده میدان حربه کیتمشدی . لکن «لوله‌بورغاز» محاربه‌سنک ایلک کوننده اعتباراً غوغایه کیرمک آرزوسنه مقاومت ایده‌مه‌مش ، اوکلکنی آته‌رق بر یاره‌لینک تفنکنی یقالامش ، و عادی بر نفر کبی سلاح قوللانمغه باشلامشدی . لکن بر مرمی اوموزینی ، قولنی پارچه‌لیه‌رق اونی محاربه‌دن خارج براقمش و استانبوله کوندرلمک اوزره کیری‌یه دونمکه مجبور ایتمشدی .

بکا حکایه ایتدی :

— بن ، چامور ایچنده دکل حقیقی بر قان دره‌سی ایچنده یوزییوردم . بولغارلر طرفندن اشغال ایدلمش اولان بر سپر ایچنه کیردیکم زمان جسد ییغینلری اوزرندن آتلامغه مجبور اولدم . بیچاره عسکرمزک اکمکی یوقدی . اویله‌لرینی کوردم که درت کون یمکسز قالمشلردی . قوهٔ مادیه‌لری قالمیان افرادن

نصل قوهٔ معنویه بکلنه‌بیلیر ؟ قورقمیکز ، یقینده خسته‌لقده یاشـلار . چونکه چورلو اووه‌سی جسیم بر سلاحخانه‌یه دونمشدر .

لکن محاربلرك حکایه‌لری نه قدرمدهش اولورسه‌اولسون کوز اوکنده‌کی فجیع مناظره نسبتله خفیف قالیوردی .

استانبولك ۱,٥۰۰,۰۰۰ نفوسی‌ایچنده‌برمیلیونه یقین‌روم، لوانتین، یهودی واوروپالی اولدیغی نظر دقته آلنه‌جق اولورسه بوراده طبیعیدرکه بروحدت روحیه‌دن بحث اولنه‌ماز . لکن فلکزده برقومه قارشی ابرازی لازمه‌دن بولنان اشتراك میل وتوجه‌ده‌بوراده موجود دکلدی. هیچ برروم دکانی قاپامغه ، هیچ بر لوانتین عادی قافه‌شانتانلرینی ترك ایتمکه ، هیچ بر اوروپالی اوتلی، چای زماننده‌کی والسدن واز کچمکه راضی اولمامشدی .

بکزی اوچوق ، تتره‌یه تتره‌یه بلك اوغلی یوقوشلرینی طیرمانان‌یاره‌لیلر اورکسته کورولتولری آره‌سندن‌کچیورلردی . بونك دها بدتری واردی . بر طاقم کیمسه‌لر مغلوبیت بکلیورلر ، دائما مغلوبیت خبرلری‌نشر ایدیورلر، بعضاًبونکله‌ده قالمیور ، اویدیریورلردی ...

تورکیا بومعامله‌یه لایق دکلدی. تورکیا محاربه میدانلرنده دشمنلری طرفندن مغلوب ایدلمزدن اول کندی پایتختنده ، کندی اهالیسی طرفندن مغلوب عدایدلمك ناروا ایدی. لکن

نه اولورسه اولسون بو حزین ساعتده شاهد اولانلر ایچون بو حال نه بیوك بر درسدر! بوندن عبرت آلهم. وطنمزك ماوراء مزك اطرافی شدید بر صورتده تحت محافظه‌ده بولندیرملم. اجنبیلرك بك یقینمزده یرلشمسنه صاقین مساعده ایتمیه‌لم. صلح زماننده خارجك استیلاسنه قارشی یالکز مملکتك تجارتی دکل معنویتنی ده مدافعه ایده‌لم. تاکه حرب زماننده مسرتمزده، المزده مشترك اولسون. تاکه آنامزك یوردینه بر مصیبت ایریشدیکی زمان آلام واضطراب؛ عائله آره‌سنده قالسون. اطرافمزده مترصد کوزلر، مستهزی دوداقلر، چالغی چالان قبطیلر بولونماسون.

بو خارق العاده منظره‌یی تماشا ایتدکجه انسان کویا که بیك سنه اول اسکی غول مملکتنده، بر قومك هجرتنی کوریورم ظن ایدیوردی. بر وقتلر غربه هجرت ایدن سیمبرلر، توتونلر شبهه‌سز بویله بر قافله تشکیل ایتمش اولملیدرلر...

کوز اوکنده بولنان قوتوملردن بعضیلری، وصندقلردن برچوغی همان یوز سنه‌لك شیلردی. شبهه‌سز بونلر بر زمانلر عینی بطئی وسکوت آمیز بر کورلتی ایچنده آسیانك اعماقندن کلمشده شمدی عودت ایدیورلردی: ایشته بو قدر!.

حکومت بو عقلار الیسان مهاجرته قارشی شبهه‌سز لازم کلن تدابیری اتخاذ ایتمش، برچوق قیقلر، واپورلر ملتجیلر نقلنه تخصیص ایدلمشدی. بر قسمی اسکداره، بر قسمی

بروسه جوارینه، برقسمی‌ده قره‌دكز ساحللرینه چیقارلدی . اوروپای عثمانی نفوسی آزالدقجه آسیا اهالیسی چوغالدی .

چورلیدن قرق كلیسایه قدر امتداد ایدن اووه‌ده برمدت صوكره برقادین ، برچوجق ، حتی ، عسكر استثنا ایدیلیرسه، برذی‌روح خصوصیله بیقیلمیان بر مسكن قالمامشدی . حرب مخابرلری «چورلو»یی ترك ایتدكلری زمان آیدینلانمق ، ایصنمق ایچون اولرك قپولرینه، اسكمله‌لرینه پنجره چارچیوه‌لرینه قدر یاقمشلردی : بونك عكسنه اوله‌رق آسیا ساحللرنده بدوی قرارگاهنه بكزه‌ین یكی برچوق كویلر میدانه كلیوردی .

عائله رئیسنه بكزه‌ین بر اختیار كوردم . قویونلرینه وارنجه‌یه قدر هرشیئی كوتوریوردی . كندیسنه: بویله وارینی یوغنی ترك ایتمكدن متأثر اولوب اولمدیغنی صوردم، دیدی كه :

— خیر، قارشی یاقه‌ده كندیمزی دها زیاده امین بولیورز .

*
* *

دیكر جهتدن كنج توركلر بو محاربه‌ده هیچ‌ده پارلاق برحركتده بولنمدیلر. تراكیا ، ماكدونیا كویلیلری كبی اونلرده علی‌العموم ترك دیار ایتدیلر. لكن آسیایه طوغری كیتمدیلر. لوندره ، پارس یولنی طوتدیلر .

دشمن پایتخته یاقلاشدقجه شهری ترك ایتمه‌یی مناسب كورن معهود ژون تورك قومیته‌سی اعضای متنفذه‌سنك مقداری، دها تشرین ثانینك ایلك كونلرنده ، پك اوزون بر لیسته تشكیل ایدیوردی . قرق كلیسا بوزغونلغنك عقبنده سابق مجلس

مبعوثان رئيسى احمد رضا بك پارسه عزيمت ايتمشدى . گويا
عمليات جراحيه يابديرمق ايستيوردى . فقط بو عمليه هيچ ده مستعجل
دكلمش . بونى متعاقب « طنين » مديرى حسين جاهد بكك
گيتديكى خبر آلندى : لطيف برايكندى وقتى پارسه متوجهاً
وابوره راكب اولمشدى . صوكره صيره ، سابق ماليه ناظرى
جاويد بك گلمش . بوده بر نازكى طيران ايتمش ، گيتمشدى .
آره‌دن بر آز گچدى ، بو صباح غزته‌لر نيم رسمى بر نوطه
نشر ايتديلر : بونده اتحاد و ترقى جمعيتى اركاننده سابق داخليه
ناظرى طلعت بكك برنجى قول اردو قوماندانلغى امرى اوزرينه
پوليس طرفندن تحرى ايدلديكى بيلديريليوردى . نوطه‌ده شويله
دنيليوردى : « طلعت بك يكرمى درت ساعت ظرفنده قول اردوسنه
التحاق ايتميه‌جك اولورسه فرارى عد اولنه‌رق حكم قانونه توفيقاً
دوچار مجازات ايديله‌جكدر » نهايت پرنس صباح الدين ذات
شاهانه‌نك قوماندانلغى درعهده ايتمسنى تمنى يولنده گوزل بر آچيق
مكتوب نشر ايتدى . بو پرنس صباح الدين بر وقتلر پارسده
كنديسندن پك چوق بحث ايتديرمشدى . غزته مخابرلرينك
سوگيليسى ايدى . ممالك عثمانيه‌ده بر وقعه اولديمى ؟ همان
گيدرلر ، اونكله ملاقات ايدرلردى . شمدى پرنس صباح الدين
بتون عائله حكمدارينك چتالجه‌يه گيتمسنى ايستيوردى . حالبوكه
بر طاقم معذبلر ذات شاهانه‌نى اردونك باشنده بولنمغه تشويق

ایدیورده کندیسی هیچ اولمازسه قافله‌نك صوكنجیسی اولدرق ایچون کیتمیور دیه صوریورلردی .

*
* *

سفارتلره کلنجه: لوله بورغاز هزیمتنی فرصت عد ایتدیلر. بوغاز ایچی صولرنده‌کی بین‌الملل سفائن حربیه‌نك مقدارینی تزیید ایتدیردیلر . ایشته؛ تشرین ثانینك ایلك هفته‌سنده افقك هر نقطه‌سندن هر بچیمده ، هر رنکده ، هر مملکته عائد سفائن حربیه‌نك قوشوب کلدیکی کورولدی . بوغاز ایچنده جولان همان غیرقابل بر حاله کلدی . هر طرفده دهاش چلیك کتله‌لرینه تصادف اولنیور ، هر بری کچیلمز بر دیوار تشکیل ایدیوردی . بودمیردن جنوارلر هر آن اشارتلر ، زیارتلر بوری سسلری تعاطی ایلیورلر ، کمال غیرتله تلسز تلغرافلر چکیورلردی . انکلتره‌نك « ودیموت » قرووازوری طوغریدن طوغری‌یه بیوك بریتانیا اطه‌سنده « پولدو » استاسیونیله مخابراتده بولنیور وبوندن بالاستفاده هر صباح سیاسیاته ، امور مالیه‌یه ، کبار عالملرینه عائد وقایعی ، حتی فود بول نتیجه‌لرینی علی طریق‌الاجمال بیلدیرن بر تلغراف آلیوردی . هر کون اوکله‌دن صوکره ایکیوز بحریه‌لی شهری کزمك ایچون قره‌یه چیقیوردی . بونلر کوچك مفرزه‌لر حالنده اوصلو ، اوصلوبك اوغلی جاده‌سنده ، غلطه سوقاقلرنده طولاشیورلردی ، ذاتاً کیمسه‌نك اونلره باقدیغی یوقدی . تورکلر بوتون بونلره متحمل

وسوزلك بر نظرله باقيورلردى. معمافيه بر كون بر تورك كلدى. باشقه بر سفينه كوندرميوب ده « لئون غامبه‌تتا » يى كوندرمش اولمسندن طولايى فرانسه جمهوريتنه تشكر ايتدى. ديدى كه :

— كوسترمش اولديغكز نزاكت وتشجيعى آكلايورز. چونكه « غامبه‌تتا » مدافعۀ مليه‌يى اخطار ايديور .

بالعكس بر طاقملرى ده بو سفاهتى آكلامامزلقدن كليورلردى. مثلا بر كون استانبولده شويله بر محاوره ايشيدلمشدى :

بر استانبوللى بوغاز ايچنى كوسترەرك :

— ياهو : بو اجنبى كميلرى نه اوليور ؟ ديه صوردى

ديكرى بلا تردد جواب ويردى :

— بونلر يونانليلردن ضبط ايتديكمز سفائندر .

كامل پاشا مقام صدارتى احراز ايدر ايتمز كنديسنه تقديم اولنان ايلك مسرتلى هديه « لوله‌بورغاز » فلاكتى اولمشدى. طوغريسى يا بو خارق العاده اختيار هيچ بر وقتده صغوق قانليلغنى ، وقارينى الدن براقمدى . تشرين ثانينك اوچنجى بازار كيجه‌سى كنديسنه محاربه غائب ايدلدى ديه خبر ويردكلرى زمان كوز ياشلرى آق صقالنى ايصلاتمش ، ساده‌جه آغزندن شو سوزلر چيقمشدى :

— كاشكى بو كونى كورمه‌دن ئولسه‌يدم .

او آنده مجلس وكلايى طوپلادى . اوروپانك مرحمتنه مراجعت ايتمكه قرار ويردى . ويرديكى امره تبعاً خارجيه ناظرى

فرانسه سفارتخانه‌سنه کیتدی. وفرانسه رئیس وکلاسی موسیو پوآنقاره طرفندن انقطاع مخاصمات خصوصنده دول معظمه‌نك موافقتی استجلاب ایدلسنه وساطت ایله‌مسنی موسیو بومبازدن رجا ایتدی.

غابرییه‌ل نورادونکیان افندی اوروپانك حسیاتنی پك کوزل بیلیوردی. مراجعتده بولندی؛ فقط اهمیت ویریلیر دیه خیاله قاپلمدی. پك اعلا آکلیوردی که اوروپا، بو توسطی قبول ایتمیه‌جك ودول معظمه‌نك حسسز نظری اوکنده برطرف تمامیله مغلوب اولدیغنی اعتراف ایدنجیه‌قدر حرب دوام ایده‌جکدر.

خارجیه ناظری دیوردی که:

— اکر زمان، استهزایه مساعد اولسیدی حرب اعلان اولندیغی کون اراضیجه استاتوقونك تبدلی قبول اولنه‌میه‌جغنه دائر دول معظمه‌نك رسمی بیاننامه‌سنی استانبولك هرطرفنده اعلان ایتدیرر وتورکجه غزته‌لرك ایلك ستونلرینه باصدیرردم. برعصردنبری حکومت عثمانیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنی تصدیق ایدن یکرمی یدی معاهده‌نامه صورتنی‌ده بوکا علاوه ایدردم.

ذاتاً خارجیه ناظری ۱۸۹۷ سنه‌سنده‌کی معامله‌دن‌ده آجی آجی شکایت ایدیوردی. حکومت عثمانیه یونانستانی مغلوب ایدوب‌ده ادهم پاشا «آتنه» اوزرینه یوریمکه باشلادیغی زمان چار طوغریدن طوغری‌یه ذات شاهانه‌یه برتلغراف چکمش، مخاصماته نهایت ویرلمسنی ایستەمشدی. اکلاشیلان او وقت بو اصول حقوق دوله

موافق ایدی. صوکره اوروپا، یونانستانك مدافعهٔ مناقعنی درعهده ایتمش و یونانلیلرك مرخصی اوله‌رق آلتی دولت معظمه سفرالری عثمانلی خارجیه ناظریله شرائط صلحیه‌یی مناقشه و تعیین ایچون طوپخانه قیشله‌سنده طوپلانمشدی . بو اصولك دائما حقوق بین‌الملله موافق اولدیغی آکلاشیلیور .

نورادونکیان افندی باغیریوردی :

— دیمك اولیورکه حقوق دول دوره‌ٔ ملته و بالخصوص اوروپانك غالبدن ویا کندی کندندن درجهٔ خوفه کوره دکیشیور .

حالبوکه کامل پاشا آکلتیوردی . بر خیلی زمان اوروپانك مرحمته کتیره‌مرسه‌مده متأثر ایده‌بیلیرم ظننده بولوندی . اوله یورغوز هزیمتك فرداسی کونی کندیسنی زیارته کلن سفرایه قارشی اویله بر لسان قوللاندی که، ایچلرندن بعضیسی بوندن متأثر اولمشدی. کامل پاشا، استانبولده صوکنه قدر اسایشی محافظه ایده‌جکنی لکن پایتختی استیلا ایتدیره‌رك کندیسنی ادامهٔ آسایش ایده‌میه‌جك برحاله کتیریرلر ، وحربك جبر وشدتی بوزندن تورك ملتنی یأسك نهایت درجه‌سنه دوچار ایدرلرسه بوندن متولد حادثاتك مسئولیتنی آوروپایه تحمیل ایده‌جکنی سفرایه بیلدیرمشدی . صدر اعظم عیناً شو سوزلری سویلمشدر :

— هیچ برزمان استانبولی ترك ایده‌ام ویاخود ذات شاهانه

بورادن کیدر، ظن ایتمیکز . ایسترسه‌کز حکمداریمی سراینده؛ نی‌ده حجرهٔ مساعیمده قتل ایدیکز !

حقیقةً بو سکسان بشلك اختیار، مملکتك بولندیغی اوچورومك کنارنده شایان حیرت عزم وجرأت نمونه‌سی کوستریوردی . موقع اقتداره کلدیکی کوندن اعتباراً اونبرکون متمادیاً باب‌عالیده‌کی حجرهٔ مساعیسنی هیچ ترك ایتمه‌دی . اوراده ییدی، اوراده اویودی . کیجه اولدیمی، اوطه‌نك بر کوشه‌سنه، یازیخانه‌سنك یانه، کوچك برسیاحت قاریوله‌سی قوردیریور، اوراده یاتیور، صباحلین فجر زمانی طوپلانیوردی .

بعضاً محبس اختیاریسی اولان اوطه‌نك اوچ پنجره‌سندن برینك جامنه، بوروشمش آلنی دایایوردی . اووقت پنجره‌دن جوارجامعلرك قبه‌لرینه اوزون مدت... باقیور... باقیوردی . او جامعلرده بلای حربدن قاچوب یکرمی مرحله‌لك مسافه‌لردن کویلرینی ترك ایدرك کلن نیجه اختیارلر، قادینلر، چوجقلر، قارمه قاریشیق، ییغین ییغین یشایوب طوریورلردی . صوکره برازده تیفویه، سفالته معروض ملتجیلرله طولمش اولان استانبولك او، کوچوك اخشاب اولرینی سوزیور، وکندیسنه طوغری یوکسه‌لن بوغوق اضطراب انینلرینی دیکلیور وبو انینلرك آوروپایه قدر طویوله‌بیله‌جکنی ظن ایدیوردی .

کامل پاشا سکسان بش ییللق حیاتنه‌رغماً مرحمتك یالکز ادبیاته منحصر اولدیغنی وسیاسیاتده قوتدن باشقه بر شیئك

حكمران اولمه جغنى بيلمیوردی. شاعرلر، استانبول مناره‌لرينك
بساطتلغی ترنم؛ صنعتكارلر، مرمره غروبنك قيرمزيلغنی
تقدير ايتديلر ديه مملكتك پای تختنی قورتاره‌بيله‌جكلرينی ظن
ايديیوردی. بوشيلر بوتوقوله‌عائدشيلردی. كامل پاشا بونی آكلا
ميور؛ صوكرده.. انديشه‌يه دوشمكله خطا ايدييوردی. جامعلرك
اسكلری براز قالهٔ ايكه‌دار اولسه بيله استانبول وغلطه‌ده سيب
سيوزی، صاپ صاغلام ايكی بنا واردر. بونلر دائما قالير.
اوروپا اونلره هيچ طوقونديرمز: بو ايكی بنا؛ ديون عموميه ايله
بانقه‌در.

اوتنجی فصل

اسباب انهزام

شمدی بو اردونك هزیمتنه باقه‌لم واسباب انهزامنی تحری یه چالیشه‌لم .

حربك بی طرف وصلاحیتدار شاهدلری اولان آتاشه‌میلیترلر ؛ قادرولرك كفایتسزلكندن، عدم تجانسدن ، جبخانه مضایقه‌سندن ، طرز اعاشه‌نك فنالغندن بحث ایتدیلر . بوتون بو اصطلاحات فنیه ، بر عائله چوجقلرینك مخلصلرندن باشقه برشی دكلدر . هپسنك والده‌سی « تشكیلاتسزلق » در. تورك اردوسی بر وقتلر قورقونج بر اردو ایدی . و بر قاچ اثر ضعفه رغماً دائما جسارتنی محافظه ایتدی . بویله ایكن حربك ایلك آننده ازیلمشدر . چونكه وقت صلحده تنظیم ایدلمه‌مشدی .

بر قاچ مثال كتیره‌لم :

لوله بورغازده اردونك حركاتی باش قوماندانجه بسبتون مجهول قالمش واردویه امرلرینی تبلیغ ایتمكه مقتدر اوله‌مامشدی . بوكا دائر یوقاریده تفصیلات ویردك . لكن هیهات كه، برشی بیلمیان یالكز باش قوماندان دكلدی . قطعه‌لرده بربرلرینی طانیمیورلردی . ۳۱ تشرین اولده یعنی میدان محاربه‌سنك

دردنجی کونی وتره‌دکی عثمانلی صباح جناحی یالکز دیکر قول اردولرك نه یاپدیغنی دکل قول اردولری تشکیل ایدن اوچر فرقه‌نك بری بیله یاننده‌کی فرقه‌نك نره‌ده بولندیغنی، نه کبی بر هدف تعقیب ایتدیکنی بیلمیوردی.

دیکر مثال:

عبوق پاشا قول اردوسی درت کون یالکز ارزاق دکل جبخانه بیله آله‌مامشدی. بوقول اردونك اوچ فرقه‌سندن برنده محاربه‌نك باشلادیغی صباح، هر طوپ باشنه من حیث المجموع اللی آلتمش جبخانه واردی. حالبوکه بالفرض فرانسه‌ده افواه ناریه‌دن هری ایلك خطده، احتیاطی خارج اولمق اوزره، بش یوز اون ایکی مرمی‌یه مالکدر. بناءً علیه اوله‌جق اولدی. اوچ حاربك محاربه‌دن صوکره تعبیه ایدلمش اولان آلتی بطاریه‌دن بشی تمامیله سکوته مجبور اولمش؛ چونکه انداخت ایده‌جك تك بر مرمی قالمامشدی.

افرادك یه‌جکی، جبخانه‌سی اولمازسه او افراد؛ یا بیهوده یره کندینی اتلاف ایتدیرمکه ویاخود قاچمغه مجبور اولور. تورك عسکری ده بو قاعدهٔ عمومیه‌یه قارشی استثنا تشکیل ایتمدی. عزیز پاشا فرقه‌سی حربه کیردیکی کون تقریباً طقوز بیك کشیدن مرکبدی. ٢ تشرین ثانی‌ده یالکز سکز یوز یتمش نفر قالمشدی. قصوری یا بولمش، یا قاچمشدی.

باشقه بر مثال دها!

سویلنشدم کە محاربە اعلان اولندیغی زمان اون درت قول اردودن مرکب اولان عثمانلی اردوسی درحال یکرمی دردە چیقمشدی. یعنی، صوك ساعتدە ارکان حربیەسی، طوپجیسی، لوازمیلە... الخ برلکدە اون قول اردو وجودە کتیرلمشدی. دهاسی وار: صوك دقیقەدە برطاقم فرقەلر برقول اردودن دیکر بر قول اردویە نقل ایدلمشدی. او صورتلە کە یالکز نفرات ضابطانی دکل ضابطان دە بربرینی طانیموردی.

بوتون بوشیلرە قارشی وقوعە کلن بوزغونلقلر، ضعف اثرلری طبیعی ومعذور کوریلیدر. حرب ایکی شیدن عبارتدر: قوهٔ مادیە، قوهٔ معنویە. بو ایکی قوت آرەسندە بیوك بررابطە واردر؛ لازم ملزوم قبیلندندر. بری اولمازسە، دیکری حکمدن ساقط اولور. اکر برعسکرە نە ضابط، نە جبخانە، نە اکمك ویرمزسەکز اوندن دە فداکارلق بکلیەمزسکز. اکر وقت صالحدە لوازم بریە وبحریەیی، ترسانەلری، ارکان حربیەیی حاضرلەمیەجق اولورسەکز مظفریت قازانەمزسکز. عصر حاضر محارباتی برمصارعهٔ فنیەدن عبارتدر. طوپ کوروولتیلری آرەسندە اردویی ادارە ایتدیکی قدر دائرەسندە، ماصەسنك باشندە تشکیلاتیدە اکمال ایتمش اولان طرف غالب اولور.

شمدی بوندن طولایی کیملرك متهم ویا هیچ دکلسە مسئول اولدیغنی کوردلم.

*

* *

برکون اوکلەدن صوکرە ایدی استانبولدەکی آلمانیا

سفیری باروں وانكنهایم بر صاونده بولكمك بر مسئله دیدی كه :

— اكر تورك عسكرلرینك اكمكی اولسیدی بو ساعتده صوفیه‌ده بولنورلردی .

شبهه‌سز باروں وانكنهایم شونی اونوتیوردی كه عسكر اكمكسز قالدیسه قباحتی لوازم اداره‌سنك عدم انتظامنده آرامق اقتضا ایدر . لوازم اداره‌سی غیر منتظم ایسه قباحت عثمانلی اردوسنی تنظیم وظیفه‌سیله موظف اولانلره یعنی آلمانیایه عائد اولمق لازم كلیر .

دیمك ، اجرا ایدیلن بو مصارعه‌یه آلمانیا اوچ صورتله اشتراك ایتمش اولیور :

١ — یكرمی سنه‌دنبری بوزلرجه ضابط كوندرمش و بورادن آلمانیایه تورك ضابطانی كتیرته‌رك عثمانلی اردوسنه ویردیكی تعلیم وتربیه ایله .

٢ — تورکیه‌یه صاتمش اولدیغی قروپ وماوزر فابریقه‌لری معمولات حربیه‌سی ایله .

٣ — حرب حاضره طوغریدن طوغری‌یه اشتراك ایتمك اوزره كوندردیكی آلمان ضابطانیله .

آلمانیا یكرمی سنه‌دنبری عثمانلی اردوسنی تعلیم و تربیه ایدییور . اوحالده آلمانیا؛ بر تارلادن اییِ محصول آلمق ایچون طوپراغه كوره تخم آتمق اقتضا ایتدیكی كبی ، بر اردویه تطبیق

اولنه‌جق طرز تعلیم و تربیه‌نكده عنعنات قومیه‌یه توفیقی ایجاب ایده‌جكنی اكلامامش دیمك اولور.

تورك عسكری جسور، لكن بطیدر. مدافعه ایتدیكی طوپراغه معندانه صاپلانیر. لكن تجاوزده شدت كوستردمز. عثمانلی تاریخنده‌كی الك شانلی مظفریتلر تدافعی محاربات سایه‌سنده قازانیلمشدر. اوكا، قابلیت طبیعه‌سیله ضد اولان یكی بر اصول حربی قبول ایتدیرمك پك تهلكه‌لی اولدیغی كبی حركات جسیمهٔ عسكریه‌یی اوكره‌تمكه قالقیشمق دها مهلك ایدی. چونكه بو آنجق برچوق طرق حدیدیه، متعدد یوللر، تلسز تلغراف، محاربه تلفونی، اوتوموبیللر، طیاره‌لر... الخ كبی مكمل وسائط فیه ایله قابل اجرادر.

توركیاده بونلرك هیچ بری یوقدی. تورك اردوسنه اللی كیلومترولق بر جبهه اوزرنده حرب ایتدیرمكه قالقشمق اسكی یلدكن كمیلرینه بوكون آمیرال فورنیه دونماسنك یاپدیغی مانوره‌لری تطبیق ایتمكه بكزه‌ر.

آلمانیا توركیه‌یه برطاقم معمولات حربیه صاتمشدركه بونلردن هیچ دكلسه طوپلر، بوكونكی طوپلرك اعظمی قیمتنی حائز دكلدی. قروپ طوپلری بوزوق و چامورلی برطوپراقده قوللانیله‌میه‌جق قدر آغیر اولدیغی كبی قولایلقله‌ده اداره اولنه‌میوردی. آلمانیانك ١٩١٠ ده تسلیم ایتمش اولدیغی طقسان طوپدن قرقی لوله بوغاز - ویزه یولنده چامورلره باتدی، قالدی.

اوندن اول صاتون آلنمش اولان يوزلرجه طوپدن انجق بر قسم جزئيسى اسكوپدن اوته‌يه نقل اولنوب صربلىلره قارشى طاغلرى مدافعه ايچون قوللانيله‌بيلدى .

بوندن باشقه آلمانيانك شهرت عسكريه‌سى ايچون الـزياده شايان تأسف اولان بر شى وارسه اوده بر درجه‌يه قدر عثمانلى اردوسنه اشتراك ايدر كورونمسى ايدى . چونكه ميدان حربده اردونك اك بيوك آمرلرينك يانده بر طاقم آلمان ضابطلرى بولنيوردى .

مثلا لوله بورغازده عبدالله پاشا اركان حربيه‌سنده بولنان «شمقاه» «فون لوسوو»ك نه‌يابديغنى صوره بيليرمى‌يم . قرق كليساده محمود مختار پاشا نزدنده بولنان بيكباشى «خوخوختر»ك نه كبى وصايده بولنديغنى اوكرنه بيليرمى‌يم . سوزده محمود مختار پاشا اردوسى بطاريه‌لرينك الداختنى تدقيق ايتمك اوزره محاربه‌ده بولنان ميرآلاى «توپسفسكى»نك احتساساتى نه مركزده اولديغنى اكلامق قابل اولورمى ؟ كمال جسارتله آلمان اونيفورمه‌سنى ترك ايدرك عثمانلى البسهٔ عسكريه‌سى اكتسا ايدن و بر سوارى فرقه‌سى قوماندانلغنى درعهده ايتمش اولان ميرالاى «فون»ك حركات حربيه‌سنى بيلمك ممكنميدر ؟ عجبا حربدن براز اول آلمان معلمين عسكريه‌سنك عثمانلى اركان حربيه‌سنه ويرديكى لايعد قونفرانسلرده صف حرب كيريسنده‌كى وظائفك اهميت فوق العاده‌سنى اونلره تعليم ايدوب ايتمديكنى استفسار ايتمكده

محذور وارمیدر ؟ حالبوکه فرانسه‌ده ، یکرمی ارکان حربیه سیاحتندن اون بشنده منحصراً بوخصوص تدقیق ومطالعه ایدیلیر .

الحاصل بوتون بوحرب اثناسنده عثمانلی عسکرینك یالکز طور- به‌لرنده کوتورمش اولدقلری اکمکدن ماعدا اکمك یوزی کورمه‌مسی وطوپجیلرینك یالکز بطاریه صندقلرنده‌کی مرمیدن باشقه مرمی آله‌مامالری نه‌دن نشأت ایتدیکنی استیضاح ایتمکلکمه مساعده اولنورمی ؟

ظن ایدرم که اصرار ایتمامك دها ایی اوله‌جق . اکر بارون وانکنهایمك دیدیکی کبی عثمانلی اردوسی صوفیه‌یه قدر کیتمش اولسیدی ، آلمانیا حکومتی ، بومظفریتدن براستفادهٔ معنویه طلبنه حق قازانمش اولوردی . حالبوکه بواردو چتالجه‌یه‌قدر رجعت ایتمش اولدیغی ایچون مغلوبیتدن متولد مسئولیتك‌ده برقسمندن قاچمغه چالیشماق اقتضا ایدر .

فی‌الحقیقه حرب مدهش براویوندر . تصادف پك بیوك تأثیر اجرا ایدر . بونده الك قوتلی اولانلر بیله الدانه‌بیلیرلر . لکن بواویونك خانه‌لرندن برینه ، نه‌قدر آز اولورسه‌اولسون ، برشی‌قونیلوبده غائب ایدیله‌جك اولورسه اونی‌ده تسلیم واعتراف ایتمك اقتضا ایدر .

*
* *

علاوهٔ مترجم : بوفصلی هیچده ترجمه ایتمك ایسته‌میوردق

چونكه بو قورقو سنه‌لردنبری ایشیدیله ایشیدیله بیقیلمش اولان فرانسه آلمانیا رقابت عسكریه و تجاریه‌سنك بر اثرندن باشقه برشی دكلدر . بوراده مؤلفك مقصدی فرانسه اردوسنی ، خصوصیله « قره‌زوه » طوپلرینی مدح ایتمكدر . آلمانیا ، فرانسه اردولرینك قیمتنه كلنجه انجق بر حرب ظهورنده آكلاشیلیر . بناءً علیه بو فصلی ، كتاب نقصان قالمامق ایچون ترجمه ایتدك.

اونبرنجی فصل

یاره‌لیلرك باش اوجنده

ناظرلری کوردم . عسکرلری کوردم . میدان حربی کوردم . شمدی ده بوتون محارباتك شایان مرحمت قربانلرینی یعنی یاره‌لیلری کورمك ایسته‌دم .

مجروحین قافله‌لری هرکون برقاتدها بویبویور ، صیقلاشیوردی . حقیقةً غرب طاغلرینه زنده ، تام‌الصحه وجودلر کوتوره‌ن شمندوفر قطارلری ، شرقلك شمس آباد ساحللرینه آنجق بیچاره ، بیتکین قدیدلر طاشیوردی . اعلان حربدن سکزکون صوکره استانبول خسته‌خانه‌لرنده رسماً بش بیکدن زیاده یاره‌لی واردی . استانبول ، غلطه خسته‌خانه‌لرنده بك اوغلنده فرانسز خسته‌خانه‌سنده ، قیصرك ارادهٔ خصوصیه‌سنه بناءً بر صالونی خسته‌خانه حالنه افراغ ایدلمش اولان آلمانیا سفارتخانه‌سنده ، استانبوله کیررکن آسیا ساحللرینك مهیب طاغلری اوزرنده بم بیاض ، پرنور ... نظرلره‌چارپان او لطیف طب‌فا کولته‌سنده پك چوق مجروح بولنیوردی .

بنم زیارت ایتدکلرم ؛ طبیعی فرانسه‌نك اهتمام مشفقانه‌سی آلتنده بولنانلردی . بك اوغلنده‌کی فرانسز خسته‌خانه‌سی نه‌قدر

آیدینلق ، نه‌قدر تمیز . دوقتور له‌ئون لاقومب اوراسنی شایان تقدیر فعالیتی ایله جانلاندیریور ، سوور « ژن » ده نفوذ مشفقانه‌سیله اداره ایدیور . ایکیسی برلکده بر مجروح ضابطك ایچون بالخاصه حاضرلانمش اولان صالونه کوتوردیلر .

دوقتور لاقومب ایضاح ایتدی :

— محاربات جدیده نه‌قدر عجیب ! وسائط تخریبیه عقللره حیرت ویره‌جك درجه‌ده مکمل بر حاله کتیرلمش . بو تکملاته رغماً بعضیلری اسکی موادناریه قدر اجرای تخریبات ایده‌میور .

فشنکلر بیله حفظ الصحه نقطهٔ نظرندن ترقی ایدیور . باروتك احتراقیله او درجه تسخن ایدیورکه بونك نتیجه‌سنده واقی اولیور . وجوده کیردیکی وقت ، میقروبلری‌ده برابر سوروکله‌میور . بر ده مرمیات بوکون چلیکدن معمولدر . چلیك ، نسبت قبول ایتمز درجه‌ده قورشونه مرجحدر . شکلنی دکیشدیرمیور ؛ برابرجه قماش پارچه‌لرینی ، اجسام اجنبیه‌یی یاره‌یه ادخال ایتمیور .

بناءً علیه ، عزیزم ، بر قورشون وجودیکزی دلوب کچر . اکر اساسلی بر عضوکزه تصادف ایتمزده اوچ ساعت ظرفنده اولمزسه‌کز یوزده طقسان بش امید ایله سکز کونده افاقت بولورسکز . طورك ، ایناتمزسه‌کز بر کره کلك ، کورك .

بر قوغوشه کیردك . غایت منتظم صورتده صره‌لانمش یتاقلرده اون بش قدر ضابط ویا کوچك ضابط یاتیور . سفارتخانه‌یه ،

استانبولدە متمکن فرانسز عائلەلرینە منسوب بر طاقم قادینلر .. باشلرینە مادموازل بومپار کچمش .. بیچارەلرك باش اوجندە چالیشیورلر. یارەلیلردن برینك یوزی دهشتلی صورتدە پارچەلانمشدی . برمرمی آغزینە کیرمش، دیشلرینی قیرمش، دیش اتلرینە صاپلانمشدی . لکن دوقتور لاقومب یارەلینك یانندەکی اوفاق بر ماصە اوزرندە طوران بر قورشونی آلدی، ایضاحات ویرمکە باشلادی :

— شو مرمی‌یە باقیکز ، بو برمانلیهر مرمیسیدر . شکلنی دکیشدیرمەمشدر. اکر بو قورشون اولیدی چکەکمیکی اوزرندە ازیلیر، مدهش تخریبات اجرا ایدردی. دها ایسی‌وار . شو سیغارە ایچەرك غزتە اوقویان آدمی کوریورمیسکز ؟ کتفندن برقورشون یمش ، مرمی بتون وجودینی، صوکرەدە قولنی دلمش ، کچمش . بو آدم ایی اولەجق . حتی جانی ایسترسە محاربەیە بیلە کیدەبیلیر .

مع مافیه بر آز اوتەدە دیکر بری حرکتسز یاتیور . جزئیجە متقاص بولنان یوزی محقق بر اضطرابە دلالت ایدیور .

کنج جراح اعتراف ایتدی :

— آه ، اوت بو نم نظریەمی چوروتیور . سبی شوکە، مرمی تام عظم عضد اوزرینە تصادف ایتمش، کمیکی طاغتمش، بتون عضوی پارچەلامش .

دوقتور لاقومبك سیاسنە بر طورغونلق کلدی یاواش بر سسلە میرلداندی :

— نه یاپیلیرسه یاپیلسون هر حالده حرب برباد بر شی !

هیهات ! اوت ، حرب برباد بر شی ... نهایت درجه‌ده حزین بر شی ... بر قاچ ساعت صوکره بوغازی کچه‌رك آسیا ساحلنده حیدر پاشا خسته‌خانه‌سنی زیارت ایتدیکم زمان او ، حزنی احتمال که دها درین ، درین حس ایتدم

اوراده بر کوچك فرانسز مالکانه‌سنده بولنمق تسلیسی‌ده بوقدی . بر تورك ضابطی رفاقتنده او جسیم سرایك واسع وحتی مدبدب لکن چپلاق ، صوغوق صالونلرینی طولاشدم . حالبوکه اوراده‌ده فرانسه‌قادینلری واردی . یدی «سورده‌شاریته» خارق العاده فدا کارلقله ، مهارتله چالیشیورلر . باشقه کیمسه‌یوق . تك باشلرینه یوز اللی یاره‌لی‌یه باقیورلر .

یاره‌لیلرك همان هپسنی استجواب ایتدم . بکا رفاقت ایدن ضابط واسطه‌سیله صوردم :

— نره‌ده یاره‌لندیکنز .

غریب شی ! فجیع بر نقرات کبی هر طرفدن :

— لوله‌بورغازده ... جوابنی آلدم .

دها غریبی ؛ یاتاقلرینك باش اوجنه اصیلمش اولان لوحه‌لری تدقیق ایتدیکم زمان هپسنده عینی تاریخی اوقودم ۳۱ تشرین‌اول ... مشئوم تاریخ ! همان هپسی باجاقلرندن یاره‌لی . چونکه دائما دیز اوستی آتش ایدییورلر ، محاربه‌ده اونلری کمال مشکلاتله یره یاتیرمق قابل اولیور .

هپسی‌ده یاتفنك ویا مترالیوز مرمیسیله مجروح ! اوبوس پارچه‌سیله یاره‌لانان فرد واحدیوق .

برضابط براز بوغوق برسسله بکا ایضاح ایتدی :

— سبی شوکه، اوبوس پارچه‌سی نادراً جرح ایدیور، دائما اولدیریور .

جمعیت طبیهٔ عثمانیه رئیسی دوقتور یعقوب ایله دوقتور قوەب طرفندن تنظیم ایدیلن بر ایستاتستیق، برقاچ هفته صوکره بو فجیع ادعایی تأیید ایتمشدی .

بو ایستاتیستیقدن اکلاشیلدیغنه کوره مانلیهر مرمیسیله یاره‌لانان اون کشیدن طقوزی افاقت بولوب ایاغه قالقیور، حالبوکه شراپنل جریحه‌سنده نسبت برعکس اولیور؛ یعنی اون کشیدن طقوزی یا وفات ایدیور، یاخود ایام متباقیهٔ حیاتیه‌سی ایچون تمامیله علیل قالیوردی . چونکه شراپنل مرمیسی قورشوندی . جزئی بر مقاومته تصادف ایدر ایتمز شکلنی غائب ایدیور، یاییلیور؛ حتی بعض کره متعدد پارچه‌لره انقسام ایدیور وانسجه‌دن کچه‌جك یره پارچه‌لیور؛ وتصادف ایتدیکی وجود بشری بو صورتله پارچه‌لایه‌رق دەلیوردی .

یاره‌لیلره تکرار صوردم :

— چوق اضطراب چکدیکزمی !

همان هرطرفدن جواب ویردیلر :

— اوت، لکن، جریحه، یورغونلق، صوغوق او قدر تأثیر ایتمیوردی . بالخاصه آچلقدن مضطرب اولدق .

« سوزه » لرندن بريسى كوله‌رك تأييد ايتدى :

— آه ، اوت « اكمك » ، « اكمك » ... اغزلرنده بو كله‌دن باشقه برشى يوق . حرارتلرينى اكلامق ايچون ميزان‌الحراره قويديغم صيره‌ده بكا « بر پارچه اكمك اولسه بزم دها زياده خوشمزه كيدر » ديورلر .

حيدر پاشا قيوشلرى آره‌سنده ديكرلرندن دها منظم ، دها صيقيجى برقوغوش حالا كوزومك اوكندن كيتميور . بوزاسى يوله يوك تام قارشيسنه تصادف ايديوردى . بويوله كيرديكم صيره‌ده برطاقم قرعه افرادينه تصادف ايتدم . صيره اولمشلر ، محاربه‌يه كيديورلردى . ياره‌ليلر بر آنده يتاقلرندن طوغرولديلر ، حالى كوزلريله كنديلرينك كلدكلرى يره كيدن آرقداشلرينه باقمغه باشلاديلر .

اونلره ديدم كه :

— تكرار محاربه‌يه كيتمك ايسترميسكز ؟

بونلرهب اوچوق بكزلى ، قاره صقاللى آناطولى يكيتلريدى . جواب ويرديلر :

— اوت ، انتقام آلمق ايچون ...

اونلره راهبه‌لرك بياض سرپوشلرينى كوستره‌رك ديدم كه :

— بو قادينلر سزه اڭى باقيورلرمى ؟

متقلص سيمالر آچيلدى و بوتون يتاقلردن برتشكر ميرلتيسى يوكسه‌لدى .

— اوح ، اوت ! پك ایی باقیورلر .

دیکرلرینك آمری اولمق لازم کلن بری علاوه ایتدی :

— بزه؛ بابالرمز ، آنالرمز بوقدر ایی باقه‌مازلر .

دیدم که :

— پك اعلی ! مملکتلریکزه ، طاغلریکزه دوندیککز زمان سزه والده‌لریکزدن دهاایی باقان بوقادینلرك فرانسه‌دن کلدیکنی سویلیکز. هایدی هپکز فرانسه کلمه‌سنی تکرار ایدیکز.

اوچوق سیمالر هپ بردن فرانسه کلمه‌سنی تکرار ایتدیلر.

آمرلری اولان نفر علاوه ایتدی :

— فرانسه عالیجنابدر فرانسه‌یه تشکر ایدرز .

بو آدمك یوزینه باقدم : سرت یوزلی ، خشین باقیشلی ایدی . لکن بو کلمه‌لری سویلرکن دیك سسی ، کورولمامش بر طاتلیلق اکتساب ایتدی ؛ نره‌لی اولدیغنی صوردم : شو کلمه‌یی قیرلاتدی :

— آطنه !

آطنه ! بیلمم که نه‌دن بو کلمه بنی تتره‌تدی ؛ مفکره‌مه او طاغلرك ایچنده کچن ، بوتون برصره ، قتل ، تجاوز حکایه‌لری کتیردی .

آطنه ! بو کلمه‌یی کوچك « سوردوشاریته »ده ایشتمشدی بکا دیدی که :

آطه ... بوندن اوچ سنه اول، قتال اثناسنده، سورلردن بریسی‌ده آز قالسون قتل ایدیلیوردی .

لكن او غیرتلی قیز ، تتره‌میوردی . بالعكس بیوك بر شفقتله ایكیلدی و برچوجغه باقیورمش كبی اوكا یاقلاشدی . بلنده طاشیدیغی تسبیح قاریوله‌نك ده‌میرینه سورونیور وكوچك صلیب یتاغنك بیاض چارشافی اوزرینه دوشیوردی .

اون ایکنجی فصل

قتل عاجیلر

محاربه‌دن اوزون اوزادی‌یه بحث ایتدك ، یورولدق ، شمدی استراحت ایتمك ایچون بر ازده قتل عاملردن بحث ایده‌بیلیرز. استانبولده قرق کون قالدم . بو مدت ظرفنده قتل عامدن باشقه برشی سویلنمیوردی . قباحت بزم بر طاقم محجیلرمزده‌در .

ممالك عثمانیه‌ده چالیشقان ، غیور ، شن برطاقم وطنداشلرمز موجود. بوتون بوفرانسزلر امین وساکن . لکن محجیلرمزك بعضلرنده برقادین عصبی ، برکوچك قیز چوجق قورقوسی‌وار .

براقشام بونلر ، برسینه‌ماطوغرافدن بیوك بر تلاش ایله قاچیشدیلر . چونکه پولیس بریان کسیجی‌یی دردست ایتمش ؛ اونلرده بوتون خرستیانلری قلیجدن کچیریورلر دیه قورقمشلر :

— امداد ، جان قورتاران یوقمی ؟

دیه باغیره‌رق سوقاغه اوغرامشلر .

ینه بونلر ، استانبوله مواصلتمك فرداسنده بکا برهیئت مرخصه کوندردیلر ، دیدیلرکه :

— موسیو دیقاسه‌نك دوستی اولدیغکزی بیلیورز . بناءً علیه کندیسندن استه‌یکزده بوغاز ایچنه ایکی زرهلی کوندرسون . ایکی زرهلی دها کوندریرسه طوغریسی حرکت اولور . تام برقیلو شبهه‌سز مرجحدر .

ینه بونلر ، هرصباح غلطه رختمنه کیدر ، برکره‌طولاشیرلر طوپی یکرمی‌درت قرلیق مرتبانیله « ثزان بلانش » اوزانده طوریورمی دیه باقارلر . کمینك کوپریسی اوستنده قوماندان « پامار » ك اوزون بوینی ، قوتلی وجودینی کورمینجه راحت ایده‌مزلر .

ینه بونلر ، بکا برقاچ دفعه آدم کوندردیلر :

— بوهفته‌نهایتنده برقتل عام اوله‌جق . بوسفر صرف رومارله یهودیلر کیدر . هم بیلیکزکه قتل عاملرده هیچ خطا ایدلمز ؛ نه‌قدر روم یهودی وارسه بهمه‌حال ئولدیریلور .

دیه خبر ویردیلر . بن ده دائما مقابله ایدردم :

— هایدییك شورادن ! اکر هیچ خطا ایدلمزسه ایش یولنده دیمکدر . او کون سزده نه روم ، نه یهودی اولامغه باقك .

قارئلرمدن استرحام ایدرم ، سوزیمی اپی آکلاسینلر . بن هیچ قتل عام اولمامشدر دیمیورم . هیهات ! اوت ، اولمشدر . بالخاصه وقتیله موسیو پول قامبونك جرأتکارانه بربصیرتله

خبر ویردیکی، وویقتور به‌رارك قوتلی قلمیله تصویر ایتدیکی قتل عاملر اجرا ایدلمشدر . لکن بونلر امر تحتنده یاپیلمشدر . امری ویره‌نك‌ده کیم اولدیغی معلومدر .

١٨٩٥ سنه‌سنده براقشام خلیج درسعادتك اوبر اوجندن خواجه‌لر کلدیلر ، وکیزلیجه دیدیلرکه :

— بیلیرمیسك ، افندمز خرستیانلرك قتلنه مساعده ایتدی . ایشته بوفجیع کیجه‌ده رسمی لیسته‌ده اسملری مقید اولان اوچ بیك ارمنی بردانه قالمینجه‌یه قدر ، قتل اولندیلر . عینی امر ؛ تلغرافلر ، واپورلر ، یوللر له ارمنستانك تا اوبر کوشه‌سنه قدر کیتمش ، وافندینك امرندن استفاده ایدلمشدی . خواجه‌لر تکرار مداخله ایدوب‌ده :

— یساق! افندمز آرتق دوام ایدلمسون دیور . دیینجه‌یه قدر خرستیانلر کسیلمشدی .

اوت ، بوتون بونلر تاریخه کچمشدر . بونلر ایچون شبهه‌یه محل یوقدر . لکن تاریخك یاننده خرافات‌ده واردر . اکر حق شناس ایسه‌کز اختراعلری ، مبالغه‌لری وبالخاصه شرق اقوامنك خصوصیت دماغیه‌سنی حسابه قاتمالیسکز . بومفکوره اوقدر عجیب ، اوقدر قاریشقدرکه مقتول بعضاً سوء قصدك فاعلیدر . قاتل ایسه تحریك ایدیلندر .

باقیکز یوزلرجه امثالی آره‌سنده بر مثال آله‌لم :

١٨٩٥ ده ارمنی قتالی اثناسنده سیواس فرانسز قونسولوسنك

زوجه‌سى مادام قارليه‌نك يازمش اولديغى پارلاق صحيفه‌لر هنوز عموميتك خاطرنده‌در .

بر كون قتل عام باشلار . اوزمان قونسولوس ايله بر سلاح آلير، بر سلاح ده زوجه‌سنه ويرير . هر ايكيسى ده اولرينك تراجه‌سنه چيقارلر . فرانسز بايراغى يارى يه قدر چكيلير ، بكله‌مكه باشلارلر . نه قدر ارمنى ، نه قدر خرستيان وارسه قونسولوسخانه‌يه التجا ايدر . اوچ آى متماديا حقيقى بر محاصره‌يه دايانيرلر . قونسولوس، صباح ، آقشام بولنديغى بنانك طامنه چيقار ، نوبت بكلر . محاصرلر بر از فضله تضييق ايتديكى نشان آلير ، آتش ايدر . يورولور ده استراحته احتياج كوردكجه قاريسى اونك يرينه كچر ، بكله‌مكه باشلار . بر كيجه قيب قيرمزى بر علو كوككره چيقار . باقارلر : سيواسك اولرى يانيور . يانغين توسع ايدر . يغماجيلق باش كوسترر . اووقت مادام قارليه كيينير ، طيشارى چيقار . يانان سوقاقلره كيرر . قادينلرى اللرندن طوتارق اوينه كتيرر . يمك صالوننده هپسنه بر ر شيلته ويرير . يانغينى سوندرمك ايچون لازم كلن وسائطه تشبث ايدر . حين حاجتده قاچه‌بيلمك ايچون اشياسنى حاضرلار . . . تكرار ايديورم ، بوحال تمام اوچ آى دوام ايدر .

اوت ، بوصحيفه‌يى كيمسه اونوتمادى . مادام قارليه بوحركتى سايه‌سنده « لژيون دونور » نشانى آلدى . بونشان هيچ بر زمان بوندن دها بيوك بر قهرمانلغه مكافات اولمامشدر . لكن بو

صحیفه‌لرده دها بر طاقم تفصیلات واردرکه عمومك مجهولیدر. بو تفصیلات مادام قارلیه‌نك حرکاتنده‌کی علویتی اصلا اخلال ایدمز. یالکز اوزمانکی حادثاتی غریب بر صورتده تنویر ایدر. بونلر قونسلوسك رسمی راپورنده مندرج اولدیغی حالده، شایان عبرت بر تصادف اثری اوله‌رق قطعیاً اشاعه ایدلمه‌مش، کیزلی طوتلمشدر.

موسیو قارلیه؛ قونسلوسخانه تراچه‌سی اوزرندن محاربات یومیه‌سنه دوام ایتدیکی صرده‌ده بر کون، قولاغنك تا یانندن بر قورشونك ویزیلدایه‌رق کچدیکنی طویار.

قورشون آرقه‌دن کلیوردی. شبهه‌سزکه اوده بولنانلردن بری، طرفندن نشان آله‌رق آتیلمشدی. آرقه‌سنه دونر، کندیسنه توجیه ایدیلن سلاحی، دها ناملوسندن دومانلر چیقارکن کورور. آتش ایدن‌ده آکلار: باقارکه بر ارمنیدر. حالبوکه قونسولوس بو ارمنی‌یی شبهه‌سز اولومدن قورتارمشدی. اوچ کوندر قونسولوسخانه‌ده یاتیریور، اوراده بسلیوردی. حریفك اوستنه یورور دیرکه:

— بدبخت، نه‌یاپدك؟.. بن سکا ایلك ایتدم. حیاتمی تهلکه‌یه قویه‌رق سنی، ارقداشلرینی مدافعه‌ایدیورم. اویله‌ایکن نصل الك واردی‌ده بنی اولدیرمك ایسته‌دك.

ارمنی، دیز اوستی دوشر:

— ها، اوت، طوغری. سزی اولدیرمك ایسته‌دم،

جونكە كندی كنديە ديدم كە، فرانسز قونسولوسنك قتلی خبری آلدیغی آكلاديغم زمان فرانسەنك شيمدی بورايە عسكر كوندرەجكی . بونلرك حاكميتی دە بيتر . ديە جواب ويرر .

ايشتە قتل عامە هدف اولانلرك حالت فكريەسی !...

شرق وقايعی حقندە بزدە تأسس ايدن فكر و اعتقادە نەقدر مخالف . بز ، يالكز خونريز جلادلر ، و معصوم مقتوللر كوروريورز . بوندە يك صراحت يوق ، بالعكس يك قاريشيق . حالبوكە حقيقتی ، بوتون وضوحيلە حتی الامكان بوزوشوق قتللرينە قدر اوكرنمك لازمدر .

بكا كلنجە : بو قتل عام مسئلەسندە برقادين و براركك فكريمی تنويرە سبب اولمشلردر . بچون اسملرينی سويلەميەيم ايكی ، بر فرانسز ضابطی ، ماكدونيا ژاندارمە مفتش عموميسی جنرال «بومان» در : قادين ، بر «سوردوشاريته» ، استانبولدە فرانسز خستەخانەسی مديرەسی «سور ژان» در .

سور ژان بكا ديدی كە :

— سورلرمزدن هيچ بری بوقدر كە رنجيدە ايدلمش و حتی قورقوتولمش اولسون . ايچمزدە ارمنستان طاغلرينك الك مجهول كوشەلرندە ايفای وظيفە ايدنلر واردر . بر دانەسی بيلە قطعيا نە برتجاوزە ، نە برسوء معاملەيە هدف اولدی .

خير ، افندم ، تورككلردە موجب شكايت بر حركت كورمدك

بزم البسه‌مز بر چوق خرستیانلردن زیاده؛ اونلرك عندنده مقدسدر .

جنرال بومانه کلنجه شویله سویله‌دی :

قتل عام اجرا ایدنلر هپ تورکلردر ظن ایتمیکز؛ بوکا قربان اولنلرهپ بلغارلر ، روملردر اعتقادنده بولنمیکز . اکر حقیقتی ، اولدیغی کبی ، اوکره‌نمك ایستیورسه‌کزما کدونیا حادثاتنه دائر اون بر فرانسز ضابطنك بوندن بر قاچ آی اول یازمش اولدقلری راپورلری اوقوییکز . ایشته ، بونلر ، سزك عرقکزدندر ، سزك حالت فکریه‌کزی ، سزك اعتقادیکزی طاشیورلر. بوراپورلری اوقوییکز؛ صوکره حکم ایدرسکز .

بو راپورلری اوقودم ، عقللر آلمیور :

بونلردن بری بر فرانسز یوزباشیسی طرفندن یازلمش ، شویله باشلیور: « تعمیق ایدیله‌جك اولورسه کوریلور که‌ما کدونیا قتاللری بوتون تفرعاتیله بلغارترورویستلری ، بلغارقومیته‌جیلری طرفندن اولجه ترتیب و تعیین ایدلمش و دائما بر حسابه مستند بولنمشدر . بوحساب ، پك ساده و پك نظرده پك طوغریدر . اوده ، تورکیانك وحشی وغیر قابل اصلاح ، و دائمی بر آنارشی ایچنده بولندیغی و خرستیان عناصره موجودیت و آسایش بشریه حقنده الك ابتدائی شرائطی بیله تأمیندن عاجز اولدیغی اوروپایه قارشی اثبات ایتمکدر .
بونلرجه هرشیدن اول اوروپانك نظر دقت وعدم تصویب

وقیعتنی جلب ایتمك لازمدر » . بو راپورده اثبات اولنیورکه اوروپالی دها امین برصورتده علیانه کتیرمك ایچون بوسوءقصدلر، بالترجیح دائما بین‌الملل شمندوفر کذرکاهلرنده، اجنبی پوسته‌خانه‌لرنده ایقاع ایدلمکده‌در .

ایشته بوسببله ۱۰ اغستوس ۱۹۱۲ تاریخنده فرانسز شرکتنه عائد سلانیك ـ دده اغاج اتصاق خطنك سلانیكدن اعتباراً ۲۳ نجی کیلومترو سنده ایکی بومبا بولوندی . ینه بو سببله ۱۲ اغستوسده سلانیك اوستریا پوسته‌خانه‌سنده بر بومبا پاتلادی . ینه بوسببله ٤ ایلولده برلیه دیون عمومیه اداره‌سنده دیکر بر بومبا اشتعال ایتدی . طبیعی بوسوء قصدلرك فاعلی اولان تەرروریستك هانکی ملته منسوب اولدیغنی سویله‌مك زائددر .

یالکز ۱۰ اغستوسده بلغارستان حدودنده « پالانقه » حکومت مأمورلری طرفندن ماکدونیایه ادخال ایدلمك ایستنیلان قرق قدر بومبانك کشفی بونلرك کیملر طرفندن اعمال ایدلدیکنی وکیملر طرفندن استعمال اولنه‌جغنی پك اعلا کوسترر .

ینه ماکدونیاده بین‌الملل ژاندارمه ضابطاندن برفرانسز ضابطك راپورینی کوردم . معهود قوچانه وقعه‌سندن بحث ایدیوردی . بووقعه بلغارستانده بیوك برهیجان اویاندیرمش وحربه وسیله اتخاذ اولنمشدر :

۱۱ اغستوسده بری، سبزه دیکری ـ بوبات پازارینه اولمق

اوزره ایکی بومبا آتیلمش . بونك اوزرینه برقارغشه‌لق اولمش . بوقارغشه‌لق اثناسنده عسکر، اهالی‌یه راست کله آتش ایتمش . برده اهالی آره‌سنده برمصادمه وقوع بولمش، بوندەده فضله تجاوزاتده بولونیلمش . یالکز بیلنمیان برشی وارسه اوده تلف اولانلرك ملیتی‌در . فرانسز ضابطی بوكا دائر تفصیلات ویریور : کرك انفلاق اثناسنده، کرکسه قارغشه‌لق ومصادمه‌نتیجه‌سنده ٤٧ کشی تلف ٤٩ کشی مجروح اولمشدر. تلفات ایچنده ٢٠ مسلمان، ٢٥ بولغار، ٢ موسوی واردر . مجروحینك‌ده اوتوزی مسلمان اون‌طقوزی بولغاردر . دیمك اولیورکه ضایعات همان هر ایکی طرفده مساویدر . وقوچانه بومبالریله تلف ومجروح اولانلر انجق بلغارلردر .

دیکر راپورلرینه بو درجه عجیب بر طاقم حادثه‌لردن بحث ایدیور؛ بر طاقم افشا آتی محتوی بولنیور .

مثلا بر بلغار کوینده بر بومبا پاطلامش، کلیسانك قپوسنی تخریب ایتمش؛ حالبوکه انفلاقدن برکون اول، مخصوصی کبی، بوتون خرستیانلر کویی ترك ایتمشلر؛ سوء قصددن یالکز اسلاملر متأثر اولمش !

کذا بر بلغار کوینده اهالی بربرینی اولدیرمکه باشلامش ژاندارمه‌دن امداد ایسته‌ین بلغارلر ایمش، فقط طلبلرینی عن قصد او صورتله اجرا ایتمشلرکه ژاندارمه‌لر وقتنده یتیشه‌مه‌مش . بو راپورلرده دها عجیب، دها بکله‌نیلمدك شیلر وار . انسان

بونلری اوقورنجه کندی کندیمه صاقین وقایع ماضیه حقنده ده عینا بك فنا بر صورتده آلداتمش اولمیه‌یم ! دیه صوردیورم . و خصوصیله ١٨٩٥ تاریخنده اولجه ترتیب اولنه‌رق سلطان عبدالحمیدك امریله رسم اجرا ایدیلن، قتاللر مستثنا اولمق اوزره مبالغه‌كارانه تصویر ایدیلن بتون وحشتلرك ، بتون قتاللرك اصل واساسی اولمدیغنی تسلیم ایتمك اقتضا ایدیور . چونكه تورك عسكری امر آلیرسه شدت كوستریر ؛ یوقسه سوق طبیعی اعتباریله نه یرتیجی ، نه‌ده خونریزدر .

*
* *

دیكر طرفدن شونی ده اونوتمامالیدر كه بز كونشلی بر مملكتده یز . شمس آباد اولان یرلرده مبالغه چوقدر . استانبول مارسیلیا ایله عینی عرضده بولنیور ؛ وبك اوغلی بیوك جاده‌سی بر درجه‌یه قدر بالقانلرك « قانه‌بیه‌ر »یدر .

نه‌زمان قاریشقلقلر وقوع بولورسه بونك بر آزده كولنج جهتی اولور . نته‌كیم غایت جدی بر بسته‌یه موزیقه‌جیلر علی الاكثر رقصان پارچه‌لرده علاوه ایدرلر . جنرال بومان حكایه ایتدی : ١٩٠٩ اختلال عسكریسنده استانبولده « پتی شان » جاده‌سندن كچركن عبدالحمیدك عسكرلری سلاح آتیورلرمش . جنرال، قولیله اونلری براز ایتمش ؛ دیمش كه :

— پاردون ، ایشم وار، كچه‌جكم .

عاصیلر همان آچیله‌رق سلاحلری ایندیرمشلر . فشنكلرینی

پاطلاتمق ايچون جنرال اوزاقلاشنجه‌يه قدر بكله‌مشلر . ديمك كه شو قتالجيلرده بيله رتبه‌يه رعايت ونوعما انتظام وار .

بالعكس محمود مختار پاشايى اولديرمك مقصديله اوينه هجوم ايدنلر رتبه‌يه رعايت ايدن طاقمدن دكلديلر. لكن قوهٔ محاكمه‌يه چوق اهميت ويريورلردى . محمود مختار پاشـانك اونده شـوراى دولتـك كنج ومقتدر اعضاسندن يوسف رازى بكى بولورلر . باشـقه كيمسـه‌يى بوله‌مازلر . كنديسـنى ديواره ياماية‌رق قليجلرينى كوكسنه دايارلر . عسكرك باشـنده برپياده يوزباشيسى بولنيورمش . بيچاره اونى چاغيرير .

— بنى قورتار. دير .

لكن يوزباشى جواب ويرر :

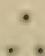
— اوح؟ بنم هيچ بر حكم ونفوذم يوق. بنى بورايه قدر اونلر سوروكله‌ديلر؟ بن ده تعقيب ايتمكه مجبور اولدم. سن سويله! اونلرى اقناع ايتمكه چاليش ؟

يوسف رازى، نفرلرى اوقدر كوزل اقناع ايدر كه قليجلرينى كوكسنه باطيرمقدن ماعدا، عذر ديله‌يه‌رك قپويه قدر تشييع ايدرلر.

شو حكايه‌يى ده هركس بيلير : برفرانسز قادينى بر اقشام اوسـتى ميدانلردن برنده كنج ، اختيـار توركلرك بربرلرينى بوغازلادقلرينى كورور ، قورقار . لكن قتالى ياپانلردن برى :

— سز فرانسزسكز، سزك ايچون قورقه‌جق برشى يوق. كچيكز . يالكز باقيكز. دير. قادين سوز ويرر ومقاوله موجبنجه

سوزلرنده طوتار ، باقمازِ . اعتراف ایده‌یم‌که بن اولسیدم ، نه اولورسه اولسون ، هیچ دکلسه کوز اوجیله باقمقدن کندیمی آله‌مازدم .

الحاصل شونی تسلیم ایتمك اقتضا ایدرکه بعضاً قتالجیلر ، ده بیوك جسارت کوستریور . حالبوکه بو عنعنات عمومیه‌یه مغایردر .

۱۹۰۹ ده حرکت اردوسی استانبوله کیردیکی زمان بعض اشخاصی اعدام ایتدی . قره‌کوی کوپریسنك باشنه اوچ ، ایاصوفیه‌نك قپوسی اوکنه بش ، حربیه نظارتی میدانه یدی دار اغاجی قورولمشدی . استانبول تپه‌لری اوزرینه چیقلدقجه صلب اولنانلرك مقداری زیاده‌لشیوردی . عددلری مرمره سطحندن اعتباراً بولندقلری ارتفاعله متناسب ایدی .

منظره‌یی سیر ایتمك مقصدیله قره‌کوی کوپریسی اوزرینه بر جم غفیر طوپلانمشدی . کوپری‌یه پاره ویرلدیکی ایچون ؛ شهر اماتی دهشتلی کار ایتدی . او کونکی وارداتی درت مثلنه چیقدی . صحنه ، هیچ ده فجیع دکلدی . چونکه برچوق شهودك تأميناتنه نظراً شمدی‌یه قدر بودرجه پنبه ، صاریشین ، تمیز مصلوبلر کورولمامشدر ، دیللری بیله دیشاری اوغرامامشدی . دیمك .. شوراسی تحقق ایدییورکه تورك مصلوبلری بیله دیکر ملت مصلوبینه بکزه‌میور .

هپسی‌ده جسورانه ئولدیلر . حتی كوپری باشنده اصیلان اوچ كشیدن بریسی ظریف بر سوز بیله سویله‌مشدی . بر ضابط متهمه یاقلاشمش ؛ تشجیع ایتمكه باشلامش . متهم ، خلیج صولرینك اوزرنده كندندن اول آصیلمش اولان ارقداشلرینی كوستررك دیمش كه :

— بو قدر اوزون سویله‌مه ، كورمیورمیسك ، بن كیج قالدم .

صوكره بالذات ایپی بوغازینه كچیرمش و كندی كندیسنی آصمشدر .

اون اوچنجی فصل

قهرمانلق ادعاسنده بر کوچك ملت

نه یاپه‌یم ! ، بر درلو عکسی تصادفدن قورتیله‌میه‌جغم .. بوندن اولکی فصللرده قارئلرمك میل جبلیلرینه مخالف بر یول طوتدم. بو فصلده‌ده عنعنات محبتك كمال سكون ایله اتكا ایتدیكی بالینی خشونتله صارصه‌جغم . بوندن طولایی ممنون دكلم ؛ لكن حقیقت بنی مجبور ایدیور. الی قلم طوتانلر بر طاقم وثیقه‌لر بولدیلرمی، ایسترسه خلق بو وثیقه‌لری بیلمه‌مكی ترجیح ایتسون ؛ ایسترسه شمدی‌یه قدر ایدندیكی فكرلره مخالف بولنسون ، اونی عمومه عرض ایتمه‌یی كندیلری ایچون بر وظیفه ، حتی بر شرف عد ایتملیدرلر .

فرانسه اوزون سنه‌لردنبری یونانستان ایچون نهایت درجه‌ده دوستلق كوستریور . بوكا برده نهایتی ایلیاده‌یه قدر طیانان بیوك بر تقدیر وحیرت انضمام ایدیور. فرانسه قهرمانلق مملكتیدر. یونانستان‌ده بر وقتلر قهرمان اولدیغی ایچون فرانسه‌نك محبتنی قازانمشدر. بو، طبقی، كوزل اولدیغی ایچون عمومك حیرت ومفتونیتنی جلب ایدن قادینلرك حالنه بكزر . او قادینلرك .. نه

یاشلرینك ایلرولەیه‌جکی، نه‌یوزلرینك بورشه‌جغی خاطره کتیریلیر. صاچلری آغیرمش، بللری بوکولمش اولمسنی کیمسه قبول ایتمز. سنه‌لر کچر، ینه کوزل مادام «س» ... دینیلیر. یونانستانده بویله‌در. عصرلر کچمش، حالا قهرمان ملت دینیور. بش یوز سنه کچسون ینه اویله، دینیله‌جك. حتی بو صفتی قیامته قدر محافظه ایده‌جك.

یونانستان اهالیسی بومعجزه‌نك دوامنه خدمت ایدیورلر. هپسنك بیوك، بیوك مخاصلری وار. بز اولادلرمزه لوئی، شارل، ژول، فیلپ کبی متواضع اسملر قویویورز. اونلر چوجقلرینه تمستوقلیس، افلاطون، سوقرات، یاخود ئه‌وربپید کبی شانلیناملر ویریورلر. استانبولده پروکارملك اوشاغی رومدی، اسمی ده «اومیروس» دی.

اوسته‌سی هرصباح اوکا:

— اومیروس، اوستوره‌لری بیله! دیردی [*] بونم ایچون بتون بررمز ایدی.

احتمالکه، بو بنم «لیسه» ده‌کی خاطره‌لرمدن نشأت ایدیوردی!

یونانلیلره؛ مشهور عالم اولان جدلرندن یالکز بر اسم قالمشدر. برده طفره‌فروشلغی محافظه ایتمشلردر. بونلر شایان حیرت نطقجیلردر. زواللی غولیس؛ شرق سرعت قطارنده استانبوله کلیرکن کولونج برحکایه اکلاتمشدی. وقعه، محاربه‌دن

[*] بوراده‌کی نکته‌یی مع التأسف ترکجه‌ده افاده ایتمك قابل دکلدر.

برقاچ کون اول صوفیه‌دن ترده بیله ایکی رومه واردی: بورومه‌لردن بری محاربه‌یه، دیگری محاربه ایدیلن ساحه‌دن پك اوزاقلره کیدیورمش. اولجه‌طانیشمدقلری حالده بربرلرینك قوموللرینی آلیرلر. برزمان کلیرکه برلشیرلر، مکالمه باشلار. اووقت حربه کیدن روم، کتمیه‌نك جبینسزلکننه بوتون ترده‌ن خالقی همان شاهد طوتار؛ باغیرمغه باشلار:

— نصل اولیورده بوقدر بیاغیلغی، جسارتسزلکی قبول ایده‌بیلیورسك. دیمك، سن مملکتنی ترك ایدیور، اونك شرفنه اشتراك ایتمك ایسته‌میورسك. الك شرفلی بر ساعتده بولندیغمزی حس ایتمیورمیسك؟

دیکری مقابله ایدر:

— خیر، بن‌ده وطنمه خدمت ایدیورم. تجارتمك، صنایعمك نامنی تا اوزاقلره کوتوریورم. یونانستانك یالکز ادبیات ایله دکل تجارتده‌ده اعتلا بولمش اولدیغنی اثبات ایده‌جکم.

— سنك یاپدیغك بیاغیلقدر.

— خیر، قیمتداردر.

هر استاسیونده اینیورلر، بو یولده طمطراقلی، پارلاق عظمتلی کلمه پارچه‌نه چیقیورلر وسوزلرینی ازمنهٔ قدیمه آقتورلری کبی اوضاع وحرکات ایله جانلاندیریورلر وبوتون «ترده‌ن» خلقی پنجره‌لردن اکیله‌رك ازمنهٔ قدیمه‌نك الك اصیل مکالمه‌لرینی اخطار ایدن بو منظره‌یی حیرت وتقدیر ایچنده تماشا ایدییورلردی.

لكن ، ایواه ، بر زمان كلدی ، بو چفته آهنك او قدر شدت پیدا ایتدی كه آقتورلر ، دودوكی چالان ، یاواش ، یاواش برندن اوینایان قطاره دقت ایتمدیلر. ترن حركت ایتدی و بلغارستانده ، سونوك بر استاسیونك ریختیمی اوزرنده ، حربه كیدن قهرمانله ، حربه كیتمیان قهرمانی براقدی !

حقیقتده بوتون یونانستان شو محاوره‌ده كورینور. چونكه بوكونكی یونانستان بر لقردی‌دن باشقه بر شی دكلدر .

*
* *

سزه یوقاریده سویلشدم : هنوز مظلم بر حالده بولنان قتل عام مسئله‌سنده بر فرانسز جنرالی، بر سور دوشاریته.. بو ایكی كشی بنده‌كی بعض شدتلری خفیفلتمكه، بعض فكرلری صارصمغه، بعض اعتقادلری محوایتمكه سبب اولمشلردی . زیرا واقعاتده‌كی چپلاق حقیقته، حقیقتده‌كی مقاومتسوز منطقه قارشی؛ طوره‌بیله‌جك بر نظریه ، طیانه‌جق بر میلان یوقدر .

رومله حقنده كوزومی آچمغه ، تقدیراتمی، تقبیحاته قلب ایتمكه یالكز ایكی كشی دكل، شرقده نه قدر فرانسز وارسه هپسی یاردیم ایتمشدر .

اعلان حرب كوننده‌ن اعتباراً عجیب ، آكلاشیلماز بر منظره‌نك شاهدی اولدق .

بوتون اوروپا و آسیای عثمانی‌یه طاغیلمش اوله‌رق حقیقی و رسماً مصدق ایكی یوز بیك یونانلی واردر . یالكز اللی بیكی

استانبولدە ، اوتوز بیکی ازمیردە ، اون بش بیکی سلانیکدەدر. بو ایکی یوز بیك یونانلیدن الك آشاغی یکرمی بیکی؛ الی سلاح طوتار طاقتندەدر. لکن حرب اعلان اولندیغی زمان یونانلیلغە التحاق ایدن و آناطوپراغی ایچون سلاحە صاریلان یوز کشی چیقمامشدر. هر برندە یالکز برامل واردی: اودە اوقدر اقامتە غیرصالح عد ایتدکلری بو تورکیا طوپراغندە هرچەباد آبادقالمق! حکومت عثمانیەنك بوتون یونانیلری طرد ایدەجکی حوادثی چیقار چیقماز ، فرانسە سفارتنە بر هجوم در قوپدی . فرانسە سفارتی محاربە اثناسندە یونانستانك محافظۀ منافعنی درعهدە ایتمشدی . استانبولدە بولنان اللی بیك یونانلینك هر بری قونسولاتویە قوشدی . او قدرکە هیسنی قبول ایدەبیلمك ایچون آیروجە بر او ایجارینە مجبوریت حاصل اولمشدی .

سوقاقدە بیتمز توکنمز بر دیزی اوزانوب کیدییوردی. هپسنك دە مطر ودین لیستەسنە کیرمامەیی ایجاب ایتدیرەجك، دنیادە الك مشروع عذرلری واردی : هپسنك طوغوران بر قاریسی ، باقیلان بر چوجوغی ، تداوی ایدیلن بر اختیاری بولنیوردی . الك زیادە حدت وشدت کوسترنلر؛ رهبرلر ، ترجمانلردی. بونلر کندیلری اولمازسە اجنبیلرك استانبولدە یشایەمیەجغنی ادعا ایدیورلردی .

فی الحقیقە شوراسی مسلمدرکە بو ناموسلی ساعیلر ایچون اجنبیلر مقدسدر. کندیلرندن باشقە کیمسە اونلری صویامامیلیدر. هر طلب، آیری بر مسئلە تشکیل ایدیوردی .

فرانسه سفارتخانه‌سنك باب عالی ایله حل ایده‌جك اللی بیك ایشی یوكانمسنه رمق قالدی .

هله ، خارجیه ناظری غابریه‌ل نورادونكیان افندی رسماً : « حكومت عثمانیه اوروپایه قارشی اعتداله بر دلیل كوسترمك ایسته‌دیكندن هیچ بر یونانلینك عثمانلی طوپراغندن طرد ایدلمیه‌جكنی » بیان ایتدی‌ده تلاش واندیشه بیتدی .

لكن او زمان یكی بر منظره دها كورلمكه باشلادی . بوده بر نجیسی قدر مستكره ایدی . محاربه‌نك ایلك كونلرنده ، هنوز ترازینك بر كوزی متفقلره طوغری مایل ایتمدیكی صره‌لرده ، استانبولده‌كی اللی بیك یونانلی ، اولرنده قپالی ، غیر مرئی ، صامت قالدیلر . بعضاً بو سكون آره‌سنده قتل عام دیدی قودیلری نشر ایدرك بعضلرینی مرحمته كتیرمكه ، بر قسم خلقی‌ده اندیشه‌یه دوشورمكه چالیشدیلر . صوكره ، مغلوبیت خبرلری پایتخته كلیر كلمز ؛ باقدق ، هپسی اولرندن چیقدیلر . یاواش ، یاواش شهره یاییلدیلر . بك‌اوغلی بیوك جاده‌سنده قالدیرملر اوستنده عظمتلی ، غالبانه وضعلر كوستره‌رك ... اوطوردقلری مملكتك فلاكتنی شعشعه‌لندیره‌رق ... یكی فلاكت خبرلری اویدیره‌رق طولاشمغه باشلادیلر . كولیورلر ، شرقی سویلیورلر ، بوزغونلق كونلریله اكلنیور ، مغلوبلرك آلامیله استهزا ایدیورلردی ...

آرتق اونلری بر دیكه‌ملی : مظفریتلری تاریخده امثالسز ایمش . بالذات اسكندر كبیر بیله بو قدر بیوك بر غلبه احراز ایده‌مه‌مش .

بر سفیرك صالوننده بر یونانلینك صیقیلمه‌دن بكا سویله‌دیكی شو سوزلر حالا قولاغمده‌در :

— ایشته افندیلر ، ۱۸۷۰ خاطره‌سنی سیلمك ایچون سزده بویله یاپملیسكز . بزی تقلید ایده‌بیلمه‌كزی تمنی ایدرم . بوغلبه‌ده بولغارلرك هیچ بر دخلی یوقمش . هله صربلر هیچ بر شی یاپمامشلر . یالكز یونانلیلر حرب ایتمش ، یالكز یونانستان غلبه ایتمش !

متاركه امضا اولندیغی كون طوغریدن طوغری‌یه جماهیر متفقهٔ آمریقادن كلنلردن قرق یونان كوكلیسی پارسه واصل اولمشدی . دوستلرمدن بریسی .. بیوك بر رساله‌ٔ موقوته باش محرری ، كیچ قالمش اولان بو « قارابینیه » لری قبول ایتدیكی صرده دیمش كه : [۱]

— قورتاركم ، سز وارنجیه قدر برشی قالمیه‌جق .

كمال عظمتله جواب ویرمشلر :

— هیچده دكل . . مسئله انجق یكی باشلیور . مادامكه آرتق توركلرله حسابمزی تسویه ایتدك . شمدی صره بلغارلره كلدی . حقیقتده ایسه شمدی‌یه قدر بولغارلرله یونانیلر آره‌سنده تسویهٔ حساب ایدله‌مشسه‌ده هیچ اولمازسه وخیم منازعه‌لر ایدلمشدر . آز قالدی ؛ سلانیك سوقلری آلتنده ایكی متفق بوغاز بوغازه كله‌جكلردی .

[۱] « قارابینیه اوفنباخ » ضرب مثلدر . محل جرمه دائما كیچ كلن ضبطیه‌لره دینور .

ماكدونياده‌كی بلغارارودوسی قوماندانی جنرال « ته‌ئودو-
روف » ك ؛ سلانيكك ضبطی حقنده‌كی راپورينی اوقوملی .
حتی بر دشمندن بيله بحث اولنديغی زمان بوقدر محقرانه لسان
قوللانيله‌ماز . بلغارلرك صغوق ، ساكن وبصيرتكار طبيعتنی
بيلنلر جنرال ته‌ئودوروفك بويله بر لسان قوللانمسی ايچون
نه‌قدر حدتلنمش اولمسی لازم كلديكنی اكلارلر :

« عسكرلرم سلانيك اوكنده يالكز باشلرينه توركلرله محاربه
ايتديلر . بومدت ظرفنده سلانيكدن اون يدی كيلو مترو مسافه‌ده..
يونانليلر دشمنله متزلزلانه شرائط داخلنده مذاكراته كيريشمشلردی .
دشمن بزم سلاحمزك اجباريله ، يونانيلرك كوستردكلری مساعدشرائطی
كوره‌رك متفقلرمزه تسليم اولدی . شرائط تسليم ايسه سزجه معلومدر .

بلغار اردوسنك برقسمی سلانيكه ايلك اوله‌رق شوصورتله داخل
اولمشدر : آيك يكرمی سكزنده عسكرمزك قسم متباقيسی يونانليلرله
عينی زمانده شهره داخل اولدی . ولیعهد پرنس بوريس ، رفاقتلرنده
پرنس سيريل ، جنرال راچوپتروف پارس سفيری موسيو ستانچيوف
ومعيتلری ، ايكی طابور پياده برآلای سواری طرفندن تعقيب اولندقلری
حالده موسيقه ايله رسماً سلانيكه كيرمشلر واهالی طرفندن القيشلرله
قبول اولنمشلردر . كنديسندن دها ياشلی اولان يونان ولیعهدينه
حرمةً پرنس بوريس موقع مذكوره يونان وارث تخت قراليسنك
دخولندن بركون صوكره كيرمشدر .

ايشته سلانيكك ضبطی حقنده حقيقت مسئله بوندن عبارتدر . بز
اورايه سلاح قوتيله كيردك . حالبوكه يونانليلر بزم اجرا ايتديكمز
محاربه‌نتايجندن استفاده ايله بلا مقاومت داخل اولديلر . »

ذاتاً یونانیلرله مشکلاته اوغرایان یالکز سلانیکده، بولغارلر دکلدی . او ، یونانیلرك اباعن جد متفق؛ او، یونان اردوسنك قسماً سبب مظفریتی اولان؛ او، استانبولده‌کی یونانیلرك محافظه منافعی کبی مزعج و نانکور بر وظیفه‌یی درعهده ایتمش بولنان؛ فرانسه ایله اونلرك وضع وطورندن پك زیاده دلگیر اولمشدر .

فرانسه یونان اردوسنك قسماً موفقیتنه سبب اولمشدر دیدم، چونکه شمدی‌یه قدر داغماطیاقیان بو اردونك تنظیم و تعلیمی کبی مشکل بر وظیفه‌یی بر فرانسز هیئت عسکریه‌سی درعهده ایتمشدی .

آه ! فرانسه‌نك « بروئیقس » سفینه‌سی قپودانك ، ماکدونیاده فرانسز ژاندارمه قومندانك ، سلانیك فرانسز قونسولوسنك ، استانبولده‌کی فرانسز سفارتنه کوندردکلری تلغرافلری بر کره اوقومق قابل اولسیدی !

شبهه یوقدر که هیچ بر زمان ، هیچ بر صاری کتابده بز بو تلغرافلرك نشر اولندیغنی کوره‌میه‌جکز ! فقط بن بو تلغرافلری کوردم . کوزدن کچیرلدیکی زمان هانکیسی اولورسه اوسون انسانك قلبنده هیچ ده ای بر حس اویاندیرمیور .

« بروئیقس » قپودانی طرفندن ۱۱ تشرین ثانی تاریخیله « ویقتور هوغو » سواریسنه چکیلن بر تلسز تلغراف شویله باشلیور : « ملی بایراغمزه حقارت ایدلدی .... » و سلانیك لیماننده وقوعه کلن بر حادثه‌یی اکلاتیوردی : فرانسز بایراغنی طاشیان و درونده بر کوچك ضابطله متعدد بحریه افرادی

بولنان برقلاغوزكميسى يونان بحريه‌سنه منسوب برنقليه واپورى طرفندن خشونتله طوردیریلور . صندال اوزرینه بر كولله آتیلیر ، نفراته سوء معامله ایدیلیر . كوچك ضابط توقیف اولنور. « بروئیقس » سواریسی فوق‌العاده حدتلنیر. واكر بر ساعته قدر ترضیه ویرلیه‌جك اولورسه محاربه امرى ویره‌جكنى یونان قپودانته بیلدیرر. و « بروئیقس » لك لومبار دلیكلرینی قپاتیر، حاضرلانیر . اوزمان یونانلیلر حادثه‌نك آلدیغی شكلدن طولایی تلاشه دوشرلر، وطلب ایدیلن ترضیه‌یی ویررلر ، كوچك ضابطی براقیرلر ، هم موزیقه‌لریله مارسیه‌زی چالارلر ، هم‌ده فرانسز سنجاغنی سلاملارلر .

بو حادثه‌دن قرق سكز ساعت صوكره دیكر بر چوق حادثات وقوعه كلیر. جنرال بومان؛ سلانیك بین‌الملل ژاندارمه قوماندانی فرانسز ضابطاننده‌ن میرآلای « فولون »دن بر راپور آلدی. بو راپورك مفادی «بروئیقس» سواریسنك تلغرافندن دها شكایت آمیز ایدی . میرآلای « فولون » تسلیم شرائطنه یونانلیلرك نصل رعایت ایتدكلرینی آكلاتیور ، شكایت ایدیوردی. تسلیم مقاوله‌نامه‌سی عقد ایدلدیكی صره‌ده میرآلای، كندی قوماندانسی آلتنده بولنان ایكی بیك ژاندارمه‌نك سلاح و قصاطوردسنی محافظه ایدرك حین حاجتده تأمین آسایشه برابرجه معاونت ایتمسی خصوصنده اصرار ایتمش ، و قبول اولنمشدی . ایشته دائرهٔ بلدیه‌جه تنظیم اولنه‌رق بش دولت

معظمه قونسولوسلرینك طلبی اوزرینه یونان جنراللری طرفندن امضا ایدلمش اولان تسلیم مقاوله‌نامه‌سی شو ماده‌لری محتوی ایدی:

ماده ۱ — مأمورین ملکیه توقیف ایدلیه‌جکدر.

ماده ۲ — بین الملل ژاندارمه قوتی تشکیل ایدن ایکی بیك نفر، محافظهٔ آسایش ایچون لازم بولندیغندن اسیر حرب عد ایدلمیه‌جکدر.

فی الواقع ایکی بیك ژاندارمه اسیر حرب عد ایدلمه‌مشلردر. فی الواقع هپسنك سلاحلری کندیلرینه براقیلمشدر. فقط میرآلای فولون دیورکه: « سائر نالری وارسه هپسی.. خصوصیله ساعتلری، پاره جانطه‌لری تمامیله یغما ایدلمشدر. »

سلانیك فرانسز قونسولوسی موسیو ژوسلینك راپورلری دها شدید ایدی. ۱۷ کانون اول تاریخیله استانبولده موسیو بومپاره خطاباً کوندریلن و « ویقتور هوغو » سفینه‌سی طرفندن اخذ ایدیلن بر تلسز تلغرافده قونسولوس شویله شکایت ایدییوردی: « شهرده حقیقی بر آنارشی حکم سوریور. بتون فرانسزلرك اشیاسی یغما ایدلمش و کندیلری سوء معامله‌یه هدف اولمشدر. قونسولوسخانه‌یه هر طرفدن شکایتنامه‌لر یاغیور. »

بالآخره کوندریلن مفصل راپورلر بو شکایاتك آغیرلغنی بر قات دها تزیید ایتمشدر. ذاتاً بو نالردن اول وصوکره اوراده

متمكن قادين ، اوكا فرانسزلر طرفندن كوندريلن مكتوبلر چيغ كبی كيتدكجه چوغالمشدر . شيمدی شو فرانسز قادينی ديكله‌يكز ؛ كنديسی بر وقتلر طولونده ٤ نجی مستملكات پياده آلاينه قوماندا ايتمش اولان بر ميرالايك زوجه‌سيدر . اون سنه‌دنبری سلانيكده اقامت ايديور . اسمی مادام ماری انتوانت سيمون در . باقكز ؛ بو قادين تشرين ثانی تاريخيله يازديغی بر مكتوبده نه سويليور :

اجلقدن ، يورغونلقدن بيتكين بر حاله كلمش درت ترك عسكری (بش كون برشی يمامشلردی) قپومك اوكندن كچيورلردی . شبهه‌سز پنجره‌مده ، قپومك اوزرنده تموج ايدن بايراقلردن فرانسز اولديغمی اكلامشلردی . بندن بر لقمه اكمك ، بر يودوم صو ايسته‌ديلر ، او آزه‌لق اكمك تدارك ايتمك پك كوچدی . بتون عائله‌م ايچون تك بر اكمكم واردی . آدام سنده برچاره‌سنی بولورز !.. ديه‌دوشوندم . بندن ييه‌جك ايسته‌ين بو زواللیلره او قدر آجيمشدم كه درحال ايچری كيردم . اكمكمی يقالادم ، ديشاری چيقدم . درت پارچه‌يه آييردم ، هرپارچه‌سنی برينه ويردم . بو اثناده بر يونان ضابطی كچيوردی ، تورك نفرلرينه صدقه ويرديكمی كوردی . اللرندن اكمكلری غصب ايتمك ايسته‌دی . بر طرفدن بكا كفرايديور ، برطرفدن‌ده هم نفرلری هم بنی ايتوب قاقيشديريوردی . درحال بر قيامتدر قوپدی ، اهاليدن برقسمی بنی التزام ايتديلر ، ديكر يونان ضابطلری‌ده ارقداشلرينك ياردمنه قوشديلر : ايش اودرجه‌يه‌واردی كه پنجره‌لرمه قدرطاشلاديلر . درحال فرانسز قونسولوسی موسيو ژوسلينه مراجعت ايتدم . شكايتده بولندم . بكا جواباً : بو شكايتلرك پك‌زياده حددن آشممش اولديغنی و نم ايچون بيوك برشی ياپمق كنديسنجه قابل اولمديغنی سويلدی . »

دیکر بر وطنداشم بکا بر اذربندن آلدیغی بر مکتوبی کوندردی . برادری برچوق سنەلردنبری سلانیکدە بر بلغار مکتبندە فرانسزجە معلمی ایمش . بو مکتوب نشر اولنمق ایچون یازلامشدر . قارداشدن ، قارداشە بر مکتوبدر . بونك ایچون اهمیتی دها زیادەدر . معلم بوراده کوردیکنی لاابالیانە بر طرزدە حکایە ایدیور ، اونی دیکلەیکز :

سلانیك ١٠ تشرین ثانی ١٩١٢

آرتق بیتدی ، یاخود بیتمك اوزره ... حالبوکە بز عمومی بر بومباردمان ، قهرمانجەسنە بر هجوم - حتی بعضیلرینك فکرینە کورە بر قتل عام - بکلیوردق . یالکز منقبض اوردوسنك مظفرانە شهرە دخولندن باشقە برشی کورمەدك . یونانیلرك «زیتو» آوازەلری بلغارلرك صربلیلرك «هورا» سسلرینە قاریشیوردی . ذاتاً کچن بازار کونندن بری شهردە دائمی بر عسکر آمد وشدی مشهود اولیوردی . یونانیلر اکثریت اعتباریلە قیصە بویلی ، اسمر ، سرت باقیشلی آدملر .. هلە عرقك خواص ممیزەسندن اولان نساحانە تفاخری کورملی ... بتون شان و شرفی اونلر قازانمشلر ... تورکلرلە جدی هیچ بر مصادمە ایتمەدن سلانیکە کیردیلر . شهر تسلیم اولندی . بوندن نە چیقار . مظفر اولدقلرینی عالە نصل دە کوستریورلر ؟ . قرمزو طوپلری سایەسندە حربی قازانمشلر اونلرە فائدەسی اولدی دیە . قرمزو طوپلرینی مکمل می ظن ایدیورسکز ؟ هیچدە اویلە دکل . یونان میرالایلرندن بری بعض تعدیلات اجرا ایتمشدە انجق او سایەدە ایشە یارامش . یوقسە اونسز . طوپلرمزك بستون دکلسە بیلە عمان هیچ قیمتی یوقمش .

قویو البسەلی ، آلمان شاپقەلی بلغارلر ، کوچلی قوتلی آدملردر . هپسی ایری ، قوی ، پهلوان وجودلی ، باقیشلری خشین ، سیالری وحشی .

لکن یوزکاری آچیق ! عسکرلری ، بولندیغم مکتبه کیردکاری وقت بنی ده ضابطلره تقدیم ایتدیلر. قوماندان غایت کوزل برفرانسزجه ایله بکا دیدی که : « بوکون سلانیکه کیریشمز سزك قره‌زو طوپلری وخصوصیله فرانسزلرك اصول تعبیه‌سی سایه‌سنده‌در » بن بوخشین فقط ناموسلی آدملری ، نازك فقط ریاکار ، خصوصیله صوك درجه مستهزی طبیعتلی روملره نه‌قدر ترجیح ایدیوردم . ذاتاً بوایکی متفقك نه‌درجه‌یه قدر آکلاشه‌بیله‌جکنی تعیین ایتمك قابل دکلدر . بولغارلر بوراده یونان بایراغندن ماعدا بایراق کورمینجه پك زیاده دوچار حیرت اولدیلر . حالبوکه ضبط ایدیلن بالعموم شهرلرده بتون متفقین بایراقلرینك تموج ایتمسی مقرر ایدی . برده یونانیلر شهرك تسلیم اولندیغنی بولغارلره خبر ویرمدیلر . اونلر بیهوده یره اشغال ایتدیلر . بونکله ده قالمدیلر ، بلغارلرك شهره کیرمسنه عادتا ممانعت ایتدیلر . شهرده اوستلری باشلری چامورلی ، البسه‌لری آیاق قابلری فنا دیه اونلرله اکلنیورلر. چارفردیناندك عسکرینه نظر استحقارایله باقیورلر. حالبوکه بلغارلر طقوز کون ، کیجه‌لی کوندوزلی یورومش وبوطقوز کونك درت کونی یاغمورآلتنده کچمش - هم نه یاغمور! اونی بکا صوریکز- صوکره‌ده جبری یورویشله کونده قرق کیلومترویه قدر قطع ایتمشلر. بونکله برابر نفرات کوزل بر تأثیر حاصل ایتدیلر . چوق یورغون دکلدیلر. سوروکلننلر یوقدی . مستهزیلك ایده‌جکارینه‌بونی یونانیلرده یاپسه‌لر یا ؟..

*
* *

مع‌مافیه سلانیکده‌کی فرانسز ضابطلرینك تلسز تلغرافلری ، قونسولوسلرك راپورلری ، اهالینك شکایتی . . . کبی شیلرده بسبتون موضحی حادثاته‌عائددر دنیله‌بیلیر. مظفریتدن طولایی غروره دوشمش بر اردو ایله اطرافنك تأثیرینه قاپیلمش بر قومك مستثنا حالت روحیه‌سنه عطف اولنمقده ممکندر .

لكن ، هيهات! موسيو « تودلن » دن آلديغم بر مكتوب اوزرينه مطالعه يوروته‌جك اولورسه‌م بونك مستثنا دكل عمومی بر حال اولديغنه حكم ويرمك وكرك دينی وكرك بين‌الملل خصوصاتده يونان مسئوللرندن آجی آجی شكايت ايتمك اقتضا ايديور .

« م . ز تودلن » ی بوتون پارسليلر طانير . بو ذات اوتجه پارسده شهرامانی مشاورلكنده بولنمشدر . كرك اوروپای عثمانی وكرك آسيای عثمانيده نه‌قدر قتوليك جمعيات دينيه‌سی وارسه هپسيله مناسبتده بولنور .

بكا بر كون آتيده‌كی ايكی راپوری كتيرمك لطفنده بولندی . ايشته ايلك دفعه اوله‌رق بن ده بونلری شوراجقده نشر ايديورم :

پارس ۱۰ كانون اول ۱۹۱۲

موسيو !

۹ كانون اول تاريخلی نسخه‌سنده ماتن غزته‌سی سلانيكه كيرن يونانيلر حقنده بر فرانسز طرفندن كوندريلن بر شكايتنامه‌يی نشر ايتمشدی . مخابرلريكزك ويردكلری ايضاحاتی اكمال ايتمككمه مساعده ايدرميسكز ؟

ملفوف ايكی مكتوب اوروپای عثمانيده بولنان اك مهم قونغره غاسيونلرمزدن برينك مدعی عموميسی طرفندن تبليغ ايدلمشدر . بوقونغره غاسيونك وظيفه‌سی لاتين صليبنك حمايه‌سی آلتنده فرانسز بايراغنك فرانسز لسانك ونفوذمزك اعلاسيدر . بومكتوبلری يازان بوقونغره غاسيون اعضاسندن بريدر .

كنديسنك ماكدونيا حواليسنده متمكن بولنمسی وبوحوالينك احوال حاضره‌سی سببيله اسمنی ميدانه قويمامغی موافق بصيرت بوليورم . اسمنی

سویلیه‌جك اولورسه‌م احتمالکه جبر وظلمه معروض قالیر.

احترامات فائقه‌مك . . . . الخ

تودلن

سابق پارس شهر امانتی مجلسی اعضاسندن

بو مکتوبه ایکی وثیقه لف ایدلمشدی . ایشته صورتلرینی نشر ایدیورم بونلر هردرلو تفسیردن مستغنیدر .

*
* *

ماکدونیا نشر دین هیئتی

ی . . . ٢١ تشرین ثانی ١٩١٢

هله ، طوغریدن طوغری‌یه « یکیجه » دن خبر آلدم.

حمد اولسون . هرشی یولنده کچدی . محاربه : ١ تشرین ثانی جمعه کونی صباحك ساعت اوننه طوغری باشلادی . یونانلیلر ، یکیجه‌دن بر ساعت مسافه‌ده‌کی کوچوك « باتقجه » دره‌سی کنارنده ایدیلر . بز مناستره کیدرکن بودره‌دن کچمشدك .

ترکلر نفس یکیجه ایله جوارنده بولنیوردی . شهره پك چوق کله دوشدی . بزم بولندیغمز بنایه ، اوچ یوز : راهبه‌لرده ده ایکی بیکدن زیاده خلق التجا ایتمشدی . بوتون بوخلق اوکون ، اوکیجه وجمعه ایرتسی زواله قدر قالدی . تام زوالده ایسه یونانیلر شهره کیرمشلردی . یونانلیلر شهره کیرر کیرمز همان قاپالی تورك چارشوسیله ، تورك اولرینی یاقغه باشلادیلر . لکن اوندن اول بتون دینداریکیجه خرستیانلری غایت شنیع برطرزده یغمایه قویولدیلر . تورك مغازه‌لری ، تورك اولری هپ الدن کچیرلدی . بویغما جمعه ایرتسی کونی بعدالزوال باشلادی . بازار بازارایرتسی . . . الخ دوام ایتدی . عینی زمانده تورك اولری یانوب طوریوردی . چاپولجیلق خرصنده‌زنکینلرده‌فقیرلردن اشاغی قالمیورلردی

هر کس مقدار اولەبیلدیکی قدر آلدی . کیمی بکرمی بش لیرالق ، کیمی بش یوز لیرالق مال آلمشلردی . یاغما حرصی اوقدر شدید ایدی که بازار کونی کلیسایە انجق ایکی کشی کلدی . شمدی نوئل یورطیسی مناسبتیلە هر کس اعتراف ذنوب ایدەجك اولورسە اثنی دوزەلتمك براز کوچ اولەجق . نەشنیع حال !

راهبەلر درسخانەلرینە یارەلی آلمشلردی ؛ هپسی سلانیکە کوندرلدی . شمدی یالکز ایکی طبیب و بر جراح ایلە خستە افراد بولنیور .

یکیجەدە یوز قدر یونان عسکری وار . سلانیکدەکی کبی حرکت ایدیورلر . یعنی اولرە (خرستیانلرە عائد) کیریورلر چالیورلر ، یغما ایدیورلر ، تجاوزاتدە بولنیورلر . داثمآ یکیجە جوارندە چتەلری برلرك هپسندە بویلە یاپدیلر .

دیکر طرفدن یونانیلر شمدی پك زیادە تعصب کوسترمکە باشلادیلر . هر درلو مساعداتی روم مذهبندە بولنانلرە حصر ایدیورلر . دیکرلرینە عادتا فنا معاملەدە بولنیورلر . روم کلیساسنە تابع اولانلردن نە ضبط ایتدیلرسە پارەسنی ویردیلر . لکن یکیجەدە فقیر بر بلغاردن بش پارە ویرمەدن ، ویرەجکنی دە تأمین ایتمەدن سکسان آلتی قیون آلدیلر .

الحاصل نرەدن چکیلرسە کندیلرندن هر کسی نفرت ایتدیرمەنك چارەسنی بولدیلر .

د . . .

ماکدونیا میسیونر هیئتی

ی . . . ٢٦ تشرین ثانی ١٩١٢

بورادە یکی بر شی یوق . بزی اندیشەیە دوشورەن استقبالدر .

ایستر یونان ، ایستر بولغار اولسون ماکدونیانك حالی نە اولەجق ؟ انشاء اللە نەبری . نە اوتەکی اولور . زیرا عکس تقدیردە هیئتمز محکوم انقراضدر . بر فرصت دوشورەرك سفارتخانەیە بزم استقبالمزدن بحث ایدرك یونانیلرك ویاخود بولغارلرك ماکدونیادە یرلشملری بزم ایچون

پك مهلك اوله‌جغنی سویلیه‌مزمیسکز ؟ اوز مان بزم هیئتمز واونکله برابر فرانسز نفوذی تماميله مندرس اوله‌جقدر .

یونانلیلر ، بولغارلر ماکدونیاده پك حزین بر صورتده حرکت ایدیورلر . اکر بو حرکتلر اوروپاده بیلنه‌جك اولورسه شبهه‌سز بیوك بر حس نفرت اویاندیره‌جقدر .

شمدی موسیو « آلوآتی » بزی کورمکه کلدی . « پالیوروجی » ده هرشی یولنده کیتمش ، فقط جوارنده‌کویلی خرستیانلر وحشیلر کبی حرکت ایتمشلر .

« بوغدانچی » ده خرستیانلر مسلمان ، اولرینی صویدیلر . قادینلرك مزیناتنی غصب ایتدیلر . کوپه‌لرینی آلمق ایچون قولاقلرینی ، ممه‌لرینی کسدیلر ، صوکره قادین کنج قیز دیمدیلر ، عرضلرینه کچدیلر .

« بوغدانچی » و « ستویاقووو » اهالیسی « پوبره‌غووو » یه هجوم ایتدیلر . برقسمی یغمایه قویولدیغی صره‌ده برقسمی ده قادینلرك ،قیزلرك عرضلرینه تجاوز ایتدیلر . صوکره‌ده بونلر خرستیان ها !

دیکر طرفدن موسیو « میشل » ك بکا یازدیغنه کوره « رایانووو » ده ارککلر قتل اولندقدن صوکره کنج قیزلر « دولنی طودوراق » ه طوپلانمشدی . بونلرده تماميله قتل ایدلمشلردر . برروایته کوره ایچلرندن یالکز اوچ ، دیکر برروایته نظراً طقوزکشی برحیات اوله‌رق قالمشلر .

« دولنی پوروینی » ده تورکلر قتل عام ایدلمشلردر .

« وه‌سه‌لی » ده بوتون تورك اولانلر اولدیرلشدر .

« قالدینووو » ده اون ایکی تورك قتل ایدلمشدر .

« روقوش » ده اعدامل دوام ایدیور . هرکون اون ایکی کشی قدر قتل ایدیلیور .

د . . .

ایشته مدهش بر اتهامنامه ! بیطرفلغندن شبهه ایدلمیه‌جك بر طاقم حقوق عمومیه مدافعلری طرفندن صادر اولمسی اتهامنامه‌نك شدتنی بر قاتدها ارتیریور .

اگر یونان اشغالی حقنده ماکدونیاده بولنان قتولیکلر بویله سویلیه‌جك اولورسه مسلمان تورکلر نه سویله‌مزلر.

ثمالك سائره قتولیکلرینك ده نه دیدیکنی اوکرنمك ایسترمیسکز؟ ماکدونیا ژاندارمه قوماندانی فرانسز جنرالی بومانك راپورینی اوقوییکز. بوراپور «دده آغاچ» فجایع خونریزانه‌سی حقنده‌در. هم رومل‌ری هم بلغارلری اتهام ایدییور:

«١٩ تشرین ثانی، صالی کونی اقشامی سکز صولرنده اکسزین»
«یوزاللی قومیته‌جی دده آغاجه داخل اولدیلر. دده‌اغاجده ایتالیان»
«قتولیك راهبلرینك فرانسزجه تدریس ایتدکلری برمکتب»
«واردر. اورایه اوتوزقدر تورك التجاایتمشدی. روملر بونی»
«خبر ویردیلر. چونکه روملر، تورکلرك مساعده‌کارلغی»
«سایه‌سنده هرطرفده فوق‌العاده مظهر انکشاف اولان قتولیکلکه»
«بردرلو تحمل ایده‌مزلر. قومیته‌جیلر مکتبه کیردیلر وملتجیلرك»
«اعاده‌سنی ایسته‌دیلر! راهبلر بوطلبی رد ایتدیلر.»
«لکن تورك معتبراندن اولوب دده آغاج فرانسز شمندوفر»
«قومپانیه‌سی نزدنده قومیسر بولنان رضا بك اسمنده برذات»
«بو خیرخواه، راهبلرك مسافرپرورلکلری فلاکتلرینی»
«موجب اولماماق ایچون کلن قودورمشلره تسلیم نفس ایتدی.»
«اونبر دوزواللی‌یی کتوردیلر. ایتالیان مکتبندن اللی مترواوته‌ده»
«طوروداقلری کورولدی. سونکولری چوبره‌زك بیچاره کنجدن»

«پاره‌سنی تسلیم ایتمسنی، اونی کوسترمسنی طلب ایتدیلر. رضا بك پك»
«معلوماتلی و معتبر بر عائله‌یه منسوب ایدی. عائله‌سنی پك ایی طانیردم»
«کندیسنك غایت محترم بر رفیقه‌سی، بر ده چوجغی واردی. شبهه‌سز»
«عائله‌سنك دوچار اوله‌جغی تهلکه‌یی کوزینك اوکنه کتیردی؛»
«و حیدودلرك مطالباتنی رد ایتدی. درحال سونکولرله»
«وجودینی دلیك دشیك ایتدیلر. بدبخت کنج ییقیلدی»
«قاتللردن بریسی مقتولك قوندره‌لرینی چیقاردی، آیاغنه»
«کیدی. رضا بکك جسدی بش کون اولدیغی یرده قالدی.»
«هر کون اوزرنده‌کی اشیادن بر قسمنی صویبورلردی. صوك»
«زمانلرده اوزرنده بر طونیله بر کوملکندن بشقه بر شی»
«قالمامشدی. ذاتاً بو بولغارلر آرقه‌لرنده‌کی پاچاوره‌لری»
«چیقاریور، اولدیردکلری بیچاره‌لرك اشیاسیله کینیورلردی.»
«قومیته‌جیلر راهبلری سونکولرله تهدید ایتدیلر، پاره‌لرینك»
«نره‌ده اولدیغنی کوسترمیه‌جك اولورلرسه اولدیره‌جکلرینی»
«سویلدیلر. راهبلر اطاعته مجبور اولدیلر. قاصه‌ده یوزلیرا»
«واردی حیدودلرك النه کچدی.»

«هر یره بلغارلر اردوسندن اول اشقیا چته‌لری کیریوردی»
«بو اشقیایه بر ده شهرده‌کی یاغماجیلر منضم اولدیلر. شهرده»
«متمکن روملر، حتی ایچلرنده اك زنکین فامیلیالر افرادی ده»
«بولندیغی حالده تورك اولرینه، جامعلره حکومت دائره‌لرینه»
«استیلا ایتدیلر، یتاق طاقمی قولتوق اواشیاسی، خالی الخ...»

« الریله تحدیه آقوب کوتوردیلر . بو بك مسکره »
« بر منظره تشکیل ایدیوردی ؛ تجاوزات سکز کون سوردی . »
« نهایت دکزدن طوغری ، افق اوزرنده « (ژوریه‌ن) »
« دولاغراوبه‌ور) لك طوبلریله مدافعه ایدیلن فرانسز »
« بایراغی کوروندی . او زمان سحر آمیز بر صورتده »
« قومیته‌جیلر اورته‌دن غیب اولدیلر . سکون عودت ایتدی . »

« روملر قومیته‌جیلره معاونت ایتدیلر ، اونلرك شهره کیردکلری »
« کیجه‌دن اعتبارا شهر آیینی یاپدیلر . اجانبه قارشی کستاخانه »
« بر طور طاقندیلر . آوستریا ویس قونسولوسی « قونیدقوبایه‌سی »
« الچنه مأموری موسیو « برغوبیلیونی » تحقیر ایتدیلر بالعکس »
« وسائره کبی اجنبی مؤسساتی سداید‌ه‌رك یرینه روم مؤسساتی »
« اقامه ایده‌جکلرینی سویلیورلردی . »

« دده آناج مترو پولیدی شایان تقدیر ایدی . بالذات ملتی افرادندن »
« بولنان یاغماکرلره و بلغار طوبلرینه قارشی تورکلری حمایه ایتمك »
« ایچون بتون نفوذینی ، جسارتینی استعمال ایتدی . قائممقامله »
« بر طاقم ضابطلری ؛ بر قسم تورکلری قورتارمغه موفق اولدی . »
« لکن وطنداشلری کندیسنی اوقدر دیکله‌مدیلر . اوده »
« بعدالحرب بوقدر ناموسسز بر جماعتك ریاستنی ترك ایله »
« کیده‌جکنی سویلیه‌رك اونلری تهدید ایتدی . ایشته بوندن طولایی »
« فرانسز قروواز و ریننك ورودی اوزرینه بو محترم راهب »
« قوماندانی زیارته کیتدیکی زمان قوماندان بر حرمت مخصوصه »

« اولمق اوزره طوپلرله سلاملادی . حرکت اصیلانه‌سندن »
« طولایی کندیسنی تبریك ایتدی . خبر آلدیغمه کوره »
« سواری، متره‌پولیدك بوقهرمانجه حرکتی سفیرمزه بیلدیرمش »
« و بر نشانه تلطیفنی انها ایتمشدر . بلغار اردوسی یقینده »
« بولندیغی حالده شهری قومیته‌جیلرك النده براقش و آنجق »
« ژوربیه‌ن دولاغراویه‌ر » ك ورودینی متعاقب مملکته »
« کیرمشدر . قرووازورسواریسی عساکر منتظمه‌نك ورودینی »
« کورنجه قرده‌یه بحریه عسکری چیقارمغه لزوم کورمامش »
« وقواله‌یه متوجهاً حرکت ایتمشدر . چونکه دده‌اغاجده وقوع بولان »
« فجایع اورادده حکمفرما اولیوردی . حتی ضابطلرمز »
« بعض فوطوغرافلر آلمشلردر . بوحزین منظره اونلرك پك زیاده »
« نفرتلرینی موجب اولمشدی . »

« جنرال (که نه ف) ك قوماندانسی آلتنده‌کی بولغار »
« عسکری دده‌آغاجه ورود ایدرایتمز ایتالیان راهبلر جنراله »
« مراجعت ایدرك قومیته‌جیلر طرفندن کندیلرینه قارشی »
« کوستریلان معامله‌دن شکایت ایتدیلر . (که نه ف) تحقیقات »
« اجرا ایتدی ، مسئله‌یی تحقق ایتدیردی . حتی راهبلردن »
« غصب ایدلمش اولان پاره‌دن یتمش لیراسنی‌ده بولدی . لکن »
« نتیجه‌ده کندیلرینه : (محاربه‌ده تلف اولان بولغار عسکرینك »
« تأبید نامی ایچون برآبده رکز ایتمك نیتنده‌یز . بو پاره‌یی »
« اومقصد ایچون آلیقوییورم) دیدی . »

شمدی نتیجه ویره‌لم

نتيجه شودر كه؛ آوروپا و فرانسه تقدير و تصنيفلرنده بعضاً غريب بر صورتده آلدانيورلر. درحال بر طاقمنك قهرمان، ديكريسنك بزبار اولديغنه حكم ويرميه‌لم. هرشيدن اول شونى اونوتميه‌لم كه، هانكيسى اولورسه اولسون شرق اهاليسى موضوع بحث ايدلديكى اعتدالدن آيرلمامق لازمدر. مونته‌سكيو عمومه عائد اك بيوك مزيت اوله‌رق «اعتدالى» كوسترمشدر.

على الاكثر برقسمى برومندن فضله توقير، برقسمنى ده تهديد ايديورز. عينى مملكتده، عينى دورده تقديردن تهديده كچيورز.

كنج عثمانليلر موقع اقتداره كلدكلرى زمان فرانسه‌ده بر پروتستودر قوپدى: «اكتساب حيات ايتمش ايمپراطورلق.. مستقبل ارض حريت ... انقلاب وطنپرورانه ايله جانلانمش مملكت ... » ديه پارس غزته‌لرى بندلر يازيورلر؛ و توركيا مستخلصلرينك هر حركتنى يكدە خوش كورمديكى ايچون فرانسه سفيرينى مسئول عد ايديورلردى!... صوكره سقوط خيال.. صوكره‌ده غضب كنديني كوستردى. شو ساعتده توركيايى جانلانديرمق ايچون سلاح قوتيله آسيايه سورمكدن باشقه بر چاره كورولميور. دقت ايدەم، بالقان اقوامنه قارشى‌ده بويله اولمسون. مطنطن الفاظك، بيوك عنوانلرك لزومى يوق! همان يونانستانى قهرمان، بلغارستانى نا مغلوب، صربستانى شايان حرمت عد ايتمكه قالقيشميه‌لم. شوراسنى اونوتميه‌لم كه يكرمى عصردن برى برقسمنك اسكى موقع اقبالدن سقوط ايتمسى؛

دیگرینك حاكمیتنی تأسیس ایده‌مه‌مسی سببسز دكلدر. اونوتمیه‌لم كه بو گونكی فاتحلر آره‌سنده برقسمی پك اختیار، برقسمی پك كنجدر. اختیارلری چوجقلر كبی یورو تمك ایچون، بزم یاپدیغمز یولده تشویقات وتقدیراتده بولنمق، مضحك اولور. وعلی الاكثر بر خشونت جانیانه تولید ایدر. بزم ایچون یاپیله‌جق شی: ساده‌جه محافظهٔ بصیرت ومتانتدر.

اون دردنجی فصل

حرب ایتمه‌دن ظفر بولانلر

استانبولده بری واردی : اعلان حربی متعاقب کچن اون ش کون ظرفنده بولندیغی اوتلك صالوننده قپانمش ، همان بریره چیقمامشدی . کندیسی اوزون بویلی ، صاغلام بنیه‌لی ، قوی وجودلی برآدمدی . بیاض صقالی ؛ شایان حیرت بر صورتده درین ، معنیدار ، مائی کوزلرینك اطرافنده صانکه برجرچوه تشکیل ایدیوردی . اطرافنه ؛ کندیسیله هم فکر واملی حقیقی برهیئت طوپلانمش ، بحثلر ، مناقشه‌لر ایدیور ، قونفرانسلر ویریور . لکن او ، همان دائما سکوت ایچنده بولنیوردی .

بر کون اورادن کچن بر دیپلوماته کوریشیوردم . بکا دیدی که :

— شو آدمه ای دقت ایدیکز : بر کون کله‌جك؛ هنوز موجود اولمیان برحکومتك بلکه باش وکالتنه ، بلکه‌ده ریاستنه کچه‌جکدر . بو آدم ، اوروپایی اوغراشدیران بو محاربه‌ده قلنج چکمه‌دن مظفر اوله‌جقدر .

ایشته « اسماعیل کمال » بکی بو صورتله طانیدم . دها طوغریسی، ایکنجی دفعه اوله‌رق کوریشیوردم. چونکه بوندن تقریباً اون ایکی سنه اول « لوندره » ده کندیسیله بر ملاقات اجرا ایتمشدم . دیپلوماتك دیدیکی کبی ، فی‌الحقیقه بو دفعه‌کی ملاقاتمدن بر قاچ هفته صوکره اسماعیل کمال بك «آرناوودلق حکومت موقته‌سی » ریاستنه انتخاب اولنمشدی .

هر کونی بر محاربه ایله کچن بو ایکی هفته ظرفنده اسماعیل کمال آقشاملری کلیور ، نی بولیور ، قیصه‌جه صوریوردی :

— نه خبر وار ؟

بر کون تورکلرك صربلیلره غلبه ایتدیککنی خبر ویردم . (بو حوادث استانبولده بلکه اون دفعه اعلان ایدلمشدی) پك ممنون کوروندی . غایت طبیعی اوله‌رق جواب ویردی :

— یا ! پك اعلی ..

لکن ایرتسی کون حوادث چرخی ، فلکك چرخی کبی، براز دونمشدی . کندیسنه بلغارلر ، تورکلری مغلوب ایتدیلر دیه خبر ویردم . هیچ متأثر کورونمه‌دی ینه :

— یا ! پك اعلا دیدی .

جواباً دیدم که :

— جانم ، ایشته بو اوله‌ماز : تورکلر غلبه ایدیور پك اعلا دیورسکز، مغلوب اولیور، ینه پك اعلا دیورسکز. بو نصل شی؟ یوزنده بر تبسم بلیردی . اونك تبسمنی ایشته آنجق بر

بركره كوردم . دوشونجه‌سى ؟ آچيق ، وقور ، محا كمه‌لى بر قچ سوزله ايضاح ايتدى . بو ، بوتون بر ملتك دوشونجه‌سيدى . پك اعلا ديه‌مه‌سنك سببى شو كه ؛ غالب ، مغلوب كيم اولورسه اولسون آرتق اونك بوتون مدت حياتنده بكله‌ديكى وقومنك عصرلردنبرى انتظار ايتمش اولديغى ساعت حلول ايتمشدى . آرتق آرناوودلق تحكم آلتندن قورتوله‌جق ومستقل بر ملت اوله‌جقدى .

*
* *

بالقان يارم آطه‌سنده ، آدرياتيك بويجه ٤٠٠ كيلو مترو طولنده ، ١٢٠ كيلو مترو عرضنده ديل كبى بر قطعهٔ ارضيه كسيكز . اوكا بر جزيره شكلى ويريكز . « ايبريا » شبه جزيره‌سنده پورتكيز حكومتى كبى بر تپه ياپيكز . بونك هپ ياچين قيالق ، يولسز ، كوپريسز اولديغنى تصور ايديكز . اوصورتله‌كه ياغمور موسمنده حتى كندى كاربانلرى بيله اورانك كچى يوللرندن كچه‌مسون . برده كوزيكزلك اوكنه بتون اسلاو ، روم ، تورك ، رومن والحاصل عثمانليلغك عناصر سائره‌سيله هيچ بر نسبتى ، هيچ بر رابطه‌سى اولميان بر عرق كتيريكز ! اوصورتله‌كه ادوار ابتدائيه‌يه مخصوص پهلوانلغى بتون صافيتيله محافظه ايتمش اولسون . صوكره يشادقلرى طوپراقدن دها وحشى بر طاقم طاغليلر تخيل ايديكز ؛ هپسى حرب دائمى ايله معتاد اولسون بونكله برابر قرون وسطى‌نك الك شايان تعجب عاداتيله مألوف

بولنسون . مثلا برقادین مملکتك بر اوجندن اوبر اوجنه قدر یاپه یالکز کیتسونده کیمسه تعرض ایده‌مه‌سون، کیمسه‌دن فنا معامله کورمه‌سون. بوتون بونلری تجسیم ایدرسه‌کز آرناوودلق حقنده برفکر ایدینمش اولورسکز .

بو وحشی مملکت، نه عجیب!..غیرمزروع..خشیت انکیز.. اعتقادات دینیه اعتباریله برچوق طریقه‌ایرلمش ..صوکرده ملیت فکری اوقدر تمرکز ایتمش که اوروپاده امثالی بولونماز .

برچوق دفعه‌لر اسماعیل کماله صوردم :

— شمالده‌کی قتولیکلری ، وسطده‌کی مسلمانلری ، جنوبده‌کی اورتودوقسلری بربرلرینه نصل ربط ایده‌جکسکز ؟

جواباً دیدی که :

— آلتی یوز سنه‌دنبری قلبلرنده طاشیدقلری وطن، حس مشترکیله اونلر دائما بربرینه مربوطدرلر .

اسماعیل کمال ذره قدر مبالغه ایتمیوردی .

وقتا، که تورك امواجی اون بشنجی عصرده آسیادن قوپدی ، استانبول سدینی ییقدی ، بالقان شبه جزیره‌سنه یوریدی . اوکا قارشی اك بیوك مقاومتی کوسترن عرق ؛ قدیم « اشکیپه ریا » یعنی ارناوود عرقی اولدی .

عثمانلی اردولری اشقودره‌یی هجوم ایله اون بش آیده ضبط ایتدیلر . یکیچریلر شهره کیردکلری زمان سپرلر اوستنده قادین جسدلری کوردیلر. اونلرده ارککلر کبی اوق آتمشلردی.

بتون مملكتی ضبط ایتمك ایچون دها پك چوق زمان صرف اولنمش ، الان سنه جانبنبلنمشدی . بونكله برابر الله اوچه صیقمیان بوولایتلری تمثیل ایتدیكی هیچ بر پادشاه ادعا ایده‌مدی .

یتمش صكره ١٨٧٨ ده — كیتندن قورقدیغی اقوامك مرانی دائما اوكه كنه بریكنه احساس ایتمكله مألوف اولان — اوروپا قورشونلی بورانیانه رسینه بلا و اراضیسنی صربلیلره ویرمشدی . ارناوودلق طاغلرینی مدید بر لرزش قاپلادی . صربستان؛ حصه‌سنه دوشن اراضی‌یه وضع ید ایتمك ایچون سلاحه مراجعته مجبور اولدی . قره‌طاغ حصه‌سنه تصرف ایده‌بیلمك ایچون دول معظمه دونانمه‌یه بین‌الملل بر فیلو كوندردی . بوندن متنفر اولان آرناوودلق قدیم اشكیه‌ریانی تقسیم ایتدیرمش اولان متبوعی حكومت عثمانیه علیهنه دوندی . مدهش بر قیام وقوعه كلدی . باب عالی هر طرفی تهدید ایدن بو وطنپرورانه اختلالی باصدیرمق ایچون علی‌العجله اوتوز بیك كشیلك بر اردو سوق ایتدی .

نهایت دها دون كنج توركلر حكومتنك امریله آرناوودلق، شوكت طورغود پاشا اردوسنك طپاغنه ، قورشوننه معروض قالیر . قالمز صیقشمش اولان آرناوودلره وعد معاونت ایدن صرب، بلغار مأمورین مخصوصه‌سی اكسیك اولمدی . اكر مراد ایتمش اولسیدیلر بالتمام اتفاقنه داخل اولورلردی . لكن اونلرك مقصدی

بودكلدى. ارناوودلر، اون مثلى دها معتدل اولمش اولسه، بر تابعيتدن ديكر بر تابعيته كچمك ايسته‌ميورلردى. ايستدكلرى استقلال ايدى. نهايت اوكاده نائل اوله‌جقلر . . . اوروپانك ايلك قرارى اونلرى مظهر استقلال ايتمك اولدى. باقيكز، ملتلرك استقبالنى تنظيم ايدن مقدرات نه قدر عجيب، نه قدر حوصله سوز! ارناوودلر آلتى عصردنبرى استحصال حريت ايچون متمادياً يالكز باشلرينه حرب ايتديلر. بوكون ينه بر حرب ايله، سربستيلرينى قازانيورلر. حالبوكه بوسفر هركس حرب ايديور يالكز اونلر اشتراك ايتميورلر.

*
* *

برصباح اسماعيل كمالى كوردم. النده بر يول چانطه‌سى آلمش، كيديوردى.

— بويله نره‌يه كيديورسكز؟... ديه صوردم.

— واپوره بينه‌جكم، آرناوودلغه كيديورم... ديدى.

يوقاريده سويله‌ديكم كبى برقاچ كون صوكره آلنان بر تلغراف، اسماعيل كمال بكك يالكز آرناوودلغه مواصلتنى دكل بلكه اولونيه‌ده اجتماع ايدن معتبران مجلسى طرفندن حكومت موقته رياستنه انتخاب ايدلديكنى وعينى زمانده اما كن عموميه اوزرينه ارناوودلق بايراغى چكيلمش اولديغنى بيلديريوردى.

اسماعيل كمال بكك بولنديغى واپورده حكومت عثمانيه‌نك ايتاليا سفيرى «نابى» بكله آوستريا‌ده‌كى سفيرى حسين حلمى پاشاده

بولنیوردی . بری ، رومادہ صلحی بر نتیجهٔ قطعیه‌یه ایصال ایده‌جك ، دیكری ، ویانه‌ده حرب عمومی وجوده كتیرمكه چالیشه‌جقدی . هپسی بویوك چانطه‌لر كوتوریورلردی . لكن اك آغیر امید یوكی ، اك بیوك عزم شیشكینلكی بن اسماعیل كمالك كوچك چانطه‌سنده ایدی ...

اون بشنجی فصل

ایکی حکمدار

توركیا ایكی حكمدار كوردی . بری قیزیل دیكری صاف . یعنی دونكی پادشاه ایله بوكونكی پادشاه . حرب بونلری یان یانه یشامغه مجبور ایتدی . هر ایكیسی همان قارشی قارشی‌یه ایكی سرایده بولنیورلر. آره‌لرینی بوغازایچی صولرینك كنیشلكی آییریور .

حرب اعلان اولندیغی زمان سلطان حمید هنوز سلانیكده ایدی . اون ایكی ضابط؛ قلیچ الده، سلاح بلده كیجه كوندوز اونی محافظه ایدیورلردی . بر دفعه نورادونكیان افندی‌یه سلطان حمیددن بحث ایتمشدم سوزیمی كسه‌رك دیمشدی كه :

— عبدالحمید تماميله چوجقلاشمشدر . نه اولوب نه بیتدیكنی بیلمیور ، هیچ بر شیئی خبر آلمیور . كندیسنه هیچ بر عزته ویرلمه‌لی ایكی سنه اولیور . ایلك دفعه اوله‌رق كندیسنی غزته‌سز براقدقلری وقت حایقیردی : « جانم نه‌یی ایسترسه اوقورم » دیدی. جواباً: «غزته‌لر حقكزده مناسبتسز

مقالات ایلە طولویدی . جانکزی صیقەجق بر مطالعەدن سزی وقایە ایتمك مقصدیلە بویلە یاپیورزە دینلدی . اصرار ایتمدی : « فی الواقع طوغری ! غزتەلر بنم حقمدە هپ بدلاجە شیلر یازیورلر . آرتق هیچ برینی اوقومق ایستەمم » دیدی .

او کوندنبری عبدالحمید ، دنیادە کچن شیلردن تماميلە بیخبر اولەرق یشادی .

ایشتە کرك خارجیە ناظری ، کرك حکومت ؛ سلطان مخلوعی بر سر وخفا دیواریلە احاطە ایتدك ظن ایدیورلردی . بیلمیورلردی ، که زمانمزدە یاریلیان ، ییقیلمیان دیوار یوقدر . صوکرە محافظە ایتدکلری ذات حقندە بالذات خیالاتە قاپیلیورلردی .

حالبوکە وقوعاتك اجباری ایلە سلطان عبدالحمیدی سلانیکدە براقمدنسە استانبولە کتیرمك مرجح اولدیغنە قرار ویرلدیکی زمان مسئلە میدانە چیقدی .

خاقان مخلوع بونی قطعیاً رد ایتدی :

— بنی بورادن انجق جبراً چیقارەبیلیرسکز دیدی .

اولا اوطەلشیاسنە ، صوکرەدە پردەلرە صاریلەجغنی سویلیەرك تهدید ایتدی ، حکومت بوکا قارشی شدت کوسترمکە جسارت ایدەمدی . چونکە هم کولونج اولور ، هم فنا بر منظرە تشکیل ایدردی .

مع مافیە احوال کیتدکجە وخامت کسب ایدیوردی . یونانیلر سلانیکدن برایکی کونلك مسافەدە بولنیورلردی .

سابق حكمدار، دشمنه اسير دوشمك تهلكەسنه معروض براقيلەمازدى . بناءً عليه موافقتنى استحصال ايچون آلمانيايه مراجعت ايدلدى . چونكه عثمانلى ايمپراطورلغنك مقتضاى طالعندن اولملى كه تاريخنك الڭ فاجعەلى زمانلرندەدائماقارشيسندە آلمانيانك تمثالنى كوريور .

ايشته بوسفردە استانبولدە بولنان، آلمانلرك «لورلەى» استاسيونرى عبدالحميدى كتيرمكه مأمور ايدلدى . خاندان حكمدارىيه منسوب وسلطان سابقك دامادلرندن ايكى ذاتدە واپوردە بولنيوردى . سلانيكه واصل اولور اولماز آلاطينى كوشكنەكيتديلر، سلطان مخلوعى استانبوله عودت ايچون اقناعەغيرت ايتديلر. لكن قرارندن وازكچيرمكەموفق اولەمديلر. او زمان صوڭ برچارەيه توسل اولندى .

«لورلەى» واپورى سواريسى المان بحريەسى بيوك اونيفورمەسنى لابس اولديغى حالدە خاقان مخلوعك حضورينه چيقدى . اونى كورير كورمز عبدالحميد موافقت ايتدى :

— قيصرك ناموسنه، دوستلغنه اعتماد ايدرم . سزى دنيانك اوبر اوجنەقدر تعقيبه حاضرم. ديدى .

بر ساعت صكره واپوردە بولنيوردى . او اثنادە ايكى حادثه وقوع بولدى . بونلر واپوردە بولنانلر ايچون تماميله يكى بر كشف ايدى . پك بيوك حيرتى موجب اولدى .

او زمانه قدر، عبدالحميدڭ قابليت دماغيەسى تماماً مختل

اولمش و کندیسی عثمان جهل ایچنده دوشمش ظن اولنورکن فوق‌العاده آچیق برفکره ، اشیا حقنده تام بروقوفه مالك اولدیغنی کورولمشدر. عبدالحمید حیاتنده یکرمی کلمه فرانسزجه سویله‌مه‌مشدی . دائما فرانسزجه بیلمیورمش کبی کورینوردی. لکن بو دفعه خارق‌العاده بر سلاست و نخوت ایله فرانسزجه سویله‌مکه باشلادی ؛

— برسنه‌ده ایکی مغلوبیت . چوق دکلمی؟ دیدی .

بونکله طرابلس غرب و بالقان محاربه‌لرینی تلمیح ایدییوردی . آلمان عائلهٔ ایمپراطوریسنك صحتنی استفسار ایتدی . همان عائلهٔ افرادینك کافه‌سنی طانیوردی. کندیسنه بارون مارشالك وفاتی خبر ویرلدیکی زمان محزونانه ایچنی چکدی . بیلمدیکی برشی وارسه اوده پالکنز بوندن عبارتدی .

— او ، بنم دوستمدی ! دیدی .

قونان دوویلك « شرلوق هولمس » سلسلهٔ حکایاتنه دوام ایدوب ایتمدیکنی کمال مراق ایله صوردی . چونکه عبدالحمیدك تقدیر ایتدیکی یکانه صاحب قلم « قونان دوویل » ایدی . برکون دیمشدی که :

— « قونان دوویل » نه خارق پولیس مدیری اولوردی. سیاحت اثناسنده کمال اشتها ایله یدی ، ایچدی . بالعکس امرینه آماده بولندیریلان بانیودن هیچ استفاده ایتمدی . حالبوکه اکلاشیلدیغنه کوره بانیویه هر شیدن زیاده احتیاجی واردی .

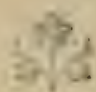
سیاحت اثناسنده کندیسنه کوستریلن احترامدن طولایی آلمانیا ایمپراطورینه تشکرات مخصوصه‌سنی ابلاغ ایتمسنی «لوره‌له‌ی» واپوری قپودانندن رجا ایتدی. وضابطاندن هر برینه یا مجوهرلی بر ایکنه یاخود پرلانطه ایله مزین بر آلتون سیغاره اغیزلغی ویردی. یالکز بر اقشام اوستی لوره‌له‌ی واپوری بوغاز ایچنده، آسیانك سایه‌دار ساحللرینه متوجه، وبکلربکی سراینك تام اوکنده دمیرله‌دیکی زمان برکره ایرکیلدی. لوره‌له‌ی واپوری مردیونندن اینرکن صاللاندیغنی، تردد ایتدیکنی هرکس کوردی. مردیوندن ایندی. قره‌یه چیقارمق ایچون کندیسنی بکله‌ین صنداله کچدی. عینی زمانده دیکر بر صندال حرملرندن اون قادینی، ایکی حرم اغاسنی ومنفاسنده کندیسنی تعقیب ایتمش اولان صوك چوجغنی کوتورییوردی.

بکلربکنده، اصل سرایده بیتوتت ایتمك ایسته‌مدی. بوراده بروقتلر بر فرانسز ایمپراطوریچه‌سی ده اوطورمشدی. سلطان مخلوع سرایده اوطوره‌جق یره هجری بر محلده بولنان بر کوشکی انتخاب ایتدی. صوکره... ینه اسکی تجردینه، کوسکونلکنه رجوع ایتدی. وکومسندن باشقه برشی دوشونمامکه باشلادی. بیك درلو کورولتیلرله طاوقلر، هندیلر آلمسنی ایسته‌دی. عینی زمانده اشلك سودندن باشقه اغزینه برشی قویمدیغنی سویلدی. ایکی کون متمادیاً حربیه ناظری اونك کومسلرینی طولدیرمق

ایچون بر طاقم تاجرلرله پازارلق ایده‌جکم دیه قیمتلی بر زمان غیب ایتدی .

مع مافیه محافظه‌سنه مأمور اولان ضابطاندن سودیکی بر ذات حرمنك خسته‌لغندن طولایی عزیمت ایده‌جکی زمان دیدی که :

— آه ، اوت بیچاره ایستدیکنی یاپه‌میور . حالبوکه طوپ بر قادین وار . اکر بنم کبی اون دانه‌سی اولسیدی نه یاپاردی !

اون آلتنجی فصل

چتالجه

چتالجه! بو او چ آهنکدار هجا.. لوله بورغاز هزیمتندن صوکره چن اون بش کون ایچنده، استانبولده کی بر میلیون بش یوز بیك کشینك لسانندن کیم بیلیر قاچ کره صادر اولدی. بوتون دنیا اوراق حوادثنده کیم بیلیر قاچ کره یاصیلدی!

چتالجه، بلغار اردوسنه قارشی قونیلان یکانه حائلدی، پایتخت اسلامك مقدس ساحه‌سنی مرمره‌دن بحر سیاهه قدر مدافعه ایدن صوکنجی خط مدافعه‌یی تشکیل ایدیوردی. عجبا چتالجه سپرلری بلغارلرك مدهش تضییقنه طیانه‌جقمی؟ یوقسه قرق کلیساده، لوله بورغازده اولدیغی کبی ییقیله‌جقمی، الحاصل، چتالجه مقاومت ایده‌جکمی ایده‌میه‌جکمی؟

صوك بوزغونلقدن صوکره هر شی، احتمال داخلنده ایدی. الك صلاحیتدار متخصصلر بیله بر حکم ویرمکده تردد ایدیورلردی. حربیه نظارتی استخبارات دائره‌سی مدیری میرآلای «شه‌فر» «بلغارلر چتالجه خطلرنده بر آی طوردیریله بیلیر» دیور. دیکله‌ینلره قارشی ادعاسنی هر یرده تکرار ایدوب طوریوردی. تایمس

غزته‌سنك مخابری ایونل جیمس، دیلی تلغرافك مخابری آشمید بارتلت دیورلردی که بزم کوزدکلرمزه نظراً بلغارلر چتالجه‌یی قرق سکز ساعتده زورلیوب چکه‌بیلیرلر. دیکر طرفدن فرانسه سفارتی آتاشه‌میلیتری میرالای «موقور» ده شویله سویلیوردی:

— چتالجه‌ده برچوق متین متره‌سلر وار. کافی عسکر موجود. هرشی بوخندقلری مدافعه‌ایده‌جك اولان عسکرك طرز حرکتنه باقار.

«په‌راپالاس»ده «تبسم ایدن، اطرافی سیر ایدن بری واردی. او، چتالجه‌یی غیرقابل تسخیر برحاله قویمغه مقتدردی(؟!) بو آدم قره‌زو فابریقه‌سنك مأمور مخصوصی یوزباشی «سن کیله‌م» دی. برقاچ آی اول حکومت عثمانیه طرفندن فرانسه‌دن صاتون آلنمش اولان طاغ طوپلرینك تنظیمی ویرلرینه وضعی ایچون بورایه کلمشدی. «سن کیله‌م» بوراده ایدی. فقط مع التأسف بطاریه‌لر یوقدی. هنوز قره‌دکزك بیلمم نره‌سنده بولنیورلردی.

ایشته بوشایان تأسف ایدی. چونکه شنایدر فابریقه‌سی طاغ طوپلرینك، شنایدر فابریقه‌سی صحرا طوپلرینه قارشی پتلامسی نه کوزل بردوئللو اوله‌جقدی. نتیجه‌نه اولورسه اولسون بوده «قره‌زو» ایچون برموفقیت اولوردی: هیهات، خیر، بو اولمیه جقدی. یالکز صربلیلر طرفندن صاتون آلنمش ایکن ترکلرك یولده حجز ایتمش اولدقلری برقاچ طوپدن بشقه اورته‌ده برشی کوریلمیه جکدی.

بونلرده «قره‌ذو» مالی ایدی. لکن مع التأسف تورکلر «قره‌ذو» مرمیاتی صاتون الهمامشلردی. قرؤپ مرمیاتنی قوللانمق ایستیورلردی. آه، فقط بونلرك امتزاجندن نه‌قدر شبهه ایدلسه یری واردی!

ناظرلره کلنجه: چتالجه‌نك قابلیت تدافعیه‌سی حقنده هرکسدن زیاده متردد ایدیلر. اونلرك فکری هرکون خط مدافعه‌یی تفتیشه کوندردکلری پاشالرك فکری ایدی. بوفکر ایسه بعضاً مساعد بعضاً غیر مساعددی. بو، جنراللرك استعداد مخصوصه، تمایلاتنه، فکری سیاسیه‌سنه تابعدی. عمومیت اعتباریله ده بولغارلرك چتالجه‌یی زورلامیه‌جقلرینه حکم اولنیوردی.

حتی بلغارلر؛ استانبول قپولرینی زورلامق تشبثنه قالقیشمدقدن ماعدا مذاکرات صلحیه‌دن بیله چکینمیه‌جکلر ظن ایدیلیوردی. انسان نه‌یی آرزو ایدییورسه اوکا انتظار ایدر. هریرده بوبویله‌در.

١٧ تشرین ثانی، بازار کونی صباحك ساعت یدیسنه طوغری اوطه خدمتجیسی کورولتیله اوطه‌مه کیردی. بکا دانیشمه‌دن پانجورلری آچدی؛ خبر ویردی:

— افندی، افندی، بلغارلر کلدیلر. یقیندن طوپ سسلری طویولیور. تپه‌لرك اوزرنده دومان وار. هرکس سوقاقلره دوکولدی.

یتاقدن آتلادم؛ پنجره‌یه قوشدم. تکمیل کوز، قولاق کسیلمشدم. اوت، طوغری ایدی. طوپلرك بوغوق، قورقونج

انكليزلرى يك يقيندن كليوردى — ذاتاً چتالجه استانبولدن قرق كيلومترو مسافەدەدر — لكن الله بر دوربين آلوب باقديغم صرتلردەكى دومانلرك جوار استحكاماتدن، بطاريەلردن دكل، اورالردە ياقيلان اوتلردن چيقديغنى درعقب آكلادم ... ديكر طرفدن طاملردە، تراچەلردە بيوك بر غلبەلك كوردم، فاجعەنك ختامنه انتظاراً تلاش ايچندە: «نه اوليور؟» ديه بربرلرندن صورەيورلردى. سوقاقدن طوغرى خفيف بر كورولتى يوكسەليوردى.

تقسيم ميدانندە، نورادونكيان افنديڭ اوينه قوشدم. خارجيه ناظرى بنى همان قبول ايتدى. يك نظردە بيوك اضطراب ايچندە بوغولديغنى كورەبيليوردى. نفسنه قارشى شايان تقدير بر حاكميتى اولديغى حالدە انديشەسنى كتم ايدەميوردى. بزه قرق كليسا بوزغونلغنى خبر ويرديكى اقشامدە طبقى بكزى بويله اوچمشدى. دشمنله حرب ايتديكى ايشيديلن عسكردن شبهه ايديوردى، امنيتى يوقدى.

بوزوق بر سسله ديدى كه:

— باقيكز نه اوليور؟ بز صلح ايتمك ايستەدك. غالبلردن شرائط صلحيه ايستەدك. بزه جواب بيله ويرميور، قان دوكولمكدە دوام ايديليور. تاريخ بونى محاكمه ايدەجكدر. دريندن درينه كلن طوپ سسلرى آرەسندە: بندن، موسيو پوانقارەنزدندە صولك بر مراجعتك اميد موفقيت كوستروب كوسترميەجكنى صوردى. انسانيت نامنه، آسايش عمومى نامنه

بلغارلرك استانبوله كیرمسنه مانع اوله‌مازمی؟ دیدی. وقتك كچمش اولدیغنی سویلدم.

ناظر دیدی كه:

— اوحالده بزم ایچون ایفای وظیفه‌دن باشقه یاپه‌جق بر شی قالمیور.

مفتور بر طور آلدی. آه اگر بو فجیع دقیقه‌ده توركیایه صلح تكلیف ایدلمش اولسیدی نه‌لر استحصال اولنمازدی!..

بو اثناده سفرا بلا مرحمت قره‌یه عسكر چیقارمق پروژه‌سیله اوغراشیورلردی. قره‌یه چیقه‌جق عسكر هم كندی ملتلرینی محافظه ایده‌جك همده اونلری مسئولیتدن قورتاره‌جقدی.

زوال وقتی علی العجله آوستریا سفارتخانه‌سنه كلدیلر. الك قدملی سفیرك ریاستی آلتنده طوپلاندیلر. امیرال «دارتیژ دو فورنیه» بین الملل فیلو قوماندانلری آره‌سنده الك بیوك رتبه‌لی ضابط اولمق حسبیله اجتماعده حاضر بولندی و سوز آلدی: سفائننك هر دولو احتمالاته قارشی حاضر بولندیغنی وحكومت عثمانیه استانبولی تهلكه‌ده كورور كورمز مرتباتك قره‌یه اخراج اولنه‌جغنی خبر ویردی. مع مافیه بو عملیاتك كوندوز فجر وقتی ویاخود كونش باتمازدن اول اجراسی مرجح كورلدی. سفیرلر اوطوردقلری صالوندن چتاجه‌ده كورلدین طوپلرك بوغوق سسنی ایشیدیورلردی. ایلك اشارتده قره‌یه چیقمق ایچون بحریه افرادینك حاضر بولنسنه قرار ویردیلر.

او آندن اعتباراً بوغازایچنده خارق‌العاده بر حرکت کورولدی . اوکون اوکیجه یمکنی « ویقتورهوغو » ده یمشدم . بوتون سفائن حربیه افرادینك سلاح ، الده ، جانطه ارقه‌ده کمیلری بوینجه صیره‌لانمه‌لری حالا کوزمك اوکندن کیتمیور .

دیکر طرفدن هر بری اوروپانك همان بتون ملتلرینه عائد استمبوطلرك « لەئون غامبەتا » یه یناشه‌رق بتون سواریلرده تبلیغ اولونمق اوزره هیئت سفرانك صوك قرارینی آمیرال « دارتیژ دوفورنیه »دن صوریبورلردی. روسیه سفارتی تراچه‌سنه چیقارلمش اولان بحریه افرادیله قرووازورلرك چناقلرنده‌کی افراد آره‌سنده اشارتله مخابره‌نك آرقه‌سی کسیلمیوردی. بتون بونلردن باشقه اوزاقلرده آتیلان طوپ سسلری بلاآرام کورلیور .. کورلیوردی . بو بوغوق سسلر طوپخانه قیشله‌سی جوارندن دها ایی دویولیوردی . بالخاصه مرمره دکزنده یونان سفائن حربیه‌ده‌کی بیوك طوپلرك کورولتیسی ، وچتالجه استحکاماتندن آتیلان جبل بطاریه‌لرینك طاقیردیسی واضحاً تفریق اولنیوردی . شهرده صوك درجه سکون بر دوامدی. یالکز غلطه‌ده طار سوقاقلره ناظر پنجره‌لر اوکنده فضله بر قاچ فرانسز بایراغی کورینیوردی .

بو بایراقلری چکنلر طبیعی فرانسز دکلدی. لکن احتمال که بونی بر حمایه و محافظه علامتی اولمق اوزره کیف ماالتفق انتخاب

ایتمشلردی . او کون غروبه قدر بك اوغلی اوزرینه سکون آمیز بر خلجان چوکمشدی ...

*
* *

بوندن بر کون صوکره ۱۸ تشرین ثانی ، پازارایرتسی ، کونش؛ حزین وسونوك افقدن طوغری یوکسه‌لدی ، مثلی کورولمامش تاریخی بر صحنه تنور ابتدی : اجنبی عسکرلری استانبوله ، او مقدس شهره مسلحاً کیریورلردی .

دها صباحك ساعت بشنده آمیرال « دارتیژ دوفورنیه » بین‌الملل فیلوبی تشکیل ایدن بتون سفائن حربیه‌یه « عسکر چیقاریکز » اشارتنی ویرمشدی . صباحك آلاجه قاراکلغنده برچوق صندال‌رهمان بوغازایچنك صولری اوستنده‌سا کتانه‌سوزو لدیلر . هردولتك اونیفورمه‌سنی کیمش . هرمملکته‌عائدافرادبحریه‌یی طوپخانه ریختیمنه یناشدیریدیلر . صانکه تصادف ائتلافلرینی بورادەده اظهار ایتمك ایستیورمش کبی « لەئون غامبتا » افرادی انکلتره‌نك « یارموت » قرووازوری افرادیله برزمانده ، ایلك اوکجه قره‌یه چیقمشلردی .

بوحرکته‌اوروپانك طقوزملتی اشتراك ایدیوردی. اسپانیا، رومانیا ، هولاندا بیله برقاچ صندال عسکر چیقارمشلردی . کونش‌طوغدی‌عسکرلرطاغیلدیلر. غلطه‌نك قاراکلق‌سوقاقلرینه طالدیلر ، بو صرەده « لەئون غامبەتا » نك موزیقەسی بتون ملت باندیرەلرینه احتراماً قردیه چیقاریلان‌افرادك ملیتی‌عددنجه طقوز مارش ترنم ایتمشدی .

بو ساعتده اویانمش ، دیشاری‌یه چیقمش اولان اهالی باغچه‌سنه کیرن بو افراده متحیر بر نظرله صموت وساکن باقیوردی . برقاچ پنجره آچیلدی ، محزون و متجسس بر ایکی باش چیقدی . نه بر نمایش ، نه بر فریاد ، نه بر حرکت کورولدی . منارەدە صباح اذانی اوقویان مؤذن بو بیوك وقعه‌یی .. بوطقوزملتك استانبولی متحداً اشغالی تماشا ایتمك ایچون اه اکبر صداسنی بیله کسمه‌دی .

هر ملت زمره‌ی کندینه تخصیص ایدیلن یره کیتدی . «لەئون غامبه‌تا» مرتباتی غلطه‌ده «سن‌بنوا» مکتبنه قونلشدی . اکر باتق عثمانلی‌نك معظم قصرلرینه ، اومقدساته برآل تعرض ایده‌جك اولورسه هپ امداده قوشه‌جقدی . انکلتره ، «تی‌شالك» سکون متبسمنه نظارت ایدیور و سفارتخانه‌نك باغچه‌سنده طورمش ، قارشیده‌کی بر صره اوروپا اوتللرینی بکلیوردی . آلمانیا ؛ تقسیم میدانده خارجیه ناظری نورادونکیان افندینك اوطوردیغی ساکن اوك ناقپوسی اوکنده اردوکاه قوردی . روسیه ، غلطه ریختیمنی آلدی ؛ حتی یکی فکر غیرتیله عثمانلی پارلامنتوسنی‌ده اشغال و مدافعه ایتمك ایسته‌دی . فرانسه ؛ بك اوغلی خارجنده شیشلی جوارنی‌ده محافظه ایدیوردی . نامی صلحه اضافه ایدلمش اولان خسته‌خانه‌یه ایکی میترالیوز قونیلدی . آوستریا ؛ آلمانیا جوارنده ؛ ایتالیا ، راست کله هریرده بولنیوردی .

اوزاقلردن متمادیاً طوپ سسلری طویولیوردی . لکن

ایكلتیسی دونكندن دها كوشه‌لك كبی كلیور ؛ برده موقعنی دكیشدیرمشه بكزه‌یوردی . شمدی شمالدن، یعنی قره‌دكز جهتندن طوغری عكس ایدیوردی . اولرك تراچه‌سنده‌كی غلبه‌لك بر كون اولنه نسبتله آزالمشدی . شورای وارك بو كون پازاردكلدی. دیكر طرفدن‌ده یاغمور یاغیوردی .

* * *

زوالدن صكره بلغراد اورمانه قدر اوتوموبیلله كیدرك بر استكشاف یاپمغه قرار ویردم . ایشلرك نصل كیتدیكنی اكلامق ایستیوردم. شیشلی‌یی كچر كچمز وطنداشلرمزدن برینه تصادف ایتدم؛ ترقوس صو قومپانیه‌سندن تلفونله استیضاحاتده بولنمش . قومپانیه‌نك رأس كارنده برفرانسز مهندسی واردی. استیضاحه جواب ویرلمشدی؛ بوجواب صریح وقطعی ایدی، : محاربه‌نك شدتی تناقص ایدیور، تورك‌لر مقاومت ایدیور. دنیلمشدی . دیمك هنوز بو كونده چتالجه خطی زورلانه‌میه‌جقدی .

بونكله برابر یولمده دوام ایتدم . بیوك دره وادیسنی كچدم . بلغراد اورمانك سایه‌دار حدودینه كلدیكم وقت اوزون بر تورك قافله‌سنه راست كلدم . جبهه‌دن كلیوردی . اوراده برتورك دمدار مفرزه‌سی‌ده واردی . ایشته اوزمان كوزومك اوكنده اویله بر هیولای فجاعت تجسم ایتدی كه عمرمك صوكنه قدر خیالمدن سیلنمیه‌جكدر.

نم كوردیكم قافله نه مجروحلردن ، نه‌ده خسته‌لردن

تشکل ایتمشدی؛ تام معناسیله بشر انقاضندن مرکبدی. هپسنك بکلری، یا یم یشیل اولمش، یا طوپراق رنکی باغلامشدی. هپسنك شدت اضطراب ایله عضلات وجهیه‌سی تقلص ایتمشدی.. هپسی اجینه‌جق بر حالده کندنی سوروکلیور.. سوروکلیوردی. بر طاقیمی همان ارقداشلری کوتوریور؛ بر طاقمی یوك عربه‌لرینه طیرمانمش اولولرله قارمه‌قاریشیق ... کیدیوردی. بو عربه‌لرك ایچلرندن طوغری یوکسه‌لن خنجقریقلرله خیرلتیلر فجیع بر آهنك اصوات وجوده کتیرمشدی. حالبوکه بو محتضرلر آلاینك آرقه‌سنده، بوتون چامورلی ایزلر بوینجه، چوملمش انسان کولکه‌لری کوردم: باغرصاقلرینی دیشاری‌یه، طوپراقلر اوستنه چیقاریورلردی. بنی کوتورن ماکینست یك نظرده ایشلك نه اولدیغنی آکلادی. بکا طوغری اکیلدی؛ رنکی اوچمشدی، میرلدادی:

— افندی بونلر قولراییلر..

ایه، اوت قولراییلردی. « ژورژ رایمون » « کوئینه » خادم کوینده بولندیلر، بکا آکلاتمشلردی: کوز آلابیلدیکنه جسد سرپیلمش تارلالر کورمشلر. آچیق هواده چوروین بو انسان بقایاسنك هپ‌ساری خسته‌لق نتیجه‌سیله اولدیغنی سویله‌مشلردی. اوت سویله‌مشلردی؛ لکن بن بونی بویله ظن ایتمیوردم، ظن ایتمیوردم که بو، بوقدر قورقونج، بو قدر مدهش اولسون. اوزاقدن کلن بر قورشونك اصابتیله قان آقدیغنی کورمك..

اونك‌ده كنديته كوره بر كوزللكی وار؛ آلتنده ياخود كوكسنده بر دليك آچيلمش جسدلری طوپلامق . . . اونك‌ده كنديته مخصوص بر اصالتی وار . لكن انسان وجودلرينك چوروييشنی سير ايتمك . . بيكلرجه مخلوقك ايچلری بوشانيركن باقمق . . . ايشته بوكا تحمل ايده‌جك بر جسارت اوله‌ماز . حياتمده ايلك دفعه اوله‌رق قورقوبی كوزومله كوردم . قورقونك . . ديشلری بر برينه چارپديران قورقونك نه ديمك اولديغنی اكلادم . اوت ، قورقو . . . زيرا طوپك مهيب قوتلی طراقه‌سنی يانی باشنده طويان بر انسان متين بوله‌بيلير . لكن وجوديكزك اطرافنده بو حيله‌كار ، بو مردار اولومك طولاشديغنی كوروبجه قهرمانلق كوستريله‌من .

بو ايزی تعقيباً بر قاچ كيلو مترو دها كيتدك . لكن بوتون يول بويجه ، ير ير صره‌لانمش اولان بو عضويت ييغينلرينه دونوب ده باقمغه جسارتم يوقدی . كيمی قارنی يرده ايديا حركتسز قالمش ياتيور ، كيمی صولك بر تشنج ايچنده قيورانيور . . قيورانيوردی كيتديكمز يولدن كيری يه دونوشده بو مشئوم آلايه تكرار تصادف ايدوب كچديكمز زمان كوزلريمی قپادم . تا شيتلی يه كلنجه‌يه قدر ده كندمده تكرار آچه‌جق قوت بوله‌مادم . لكن او آره‌لق نظرمه كوچك بر فرانسز بحريه‌مفرزه‌سی ايليشدی . «اوپتيال دولاپه » يعنی صاليح خسته‌خانه‌سنك اوكنده اوصلو اوصلو دولا-لاشيور ، بيوك مائی ياقه‌لقلری بزم ديارمزك سماسندن بر پارچه‌در ظن اولنيوردی .

اوزمان وجودمی بر لرزش خشیت قاپلادی . بلا اختیار بونلرك تا بره‌تابیه كوشه‌لرنده براقدقلری آنه‌لرینی دوشوندم. بونلر عسكره كیدركن والده‌لری بلكه اضطرابه ، اندیشه‌یه دوشدیلر . بلكه محاربه ، قتل عام ، باروت یوزندن بر قضایه دوشر ؟ دیه قورقدیلر . شبهه‌سز كه ، یالكز اصل قورقولمسی اقتضا ایدن قولرا اتیفوا اولادیغی كوتورر ، دیه دوشونمدیلر . او وقت بتون روحمله تمنی ایتدم ، تمنی ایتدم كه ، بونلر .. محاربه‌یلرمز بو مدهش طوپراغی براقسینلر . بر آن اول .. اوخ ! همان شو دقیقه‌ده ، كیری دونسونلر : بو طوپراقده انسان قانلر ایچنده یوزیور . بو طوپراقدن شامه بتون ، امواتك انقاض متفخه‌سنی طویور .

ایرتسی كونی تشرین ثانینك اون طقوزیدی . طوپلر تماميله صوصمشدی . تكرار غابریل نورادونكیان افندینك اوینه كیتدم . قارشیمده بسبتون دكیشمش بر آدم كوردم . مستریح ایدی . چهره‌سنده قوته دلالت ایدن بر ابتسام واردی . كوزلرمك ایچنه باقه‌رق دیدی كه :

— حوادثلر پك ایيدر . بلغارلری بتون خط بویجه پوسكورتدك . چتالجه‌یی هیچ بر وقتده ضبط ایده‌مزلر .

خارجیه ناظرینك یوزینه حیرتله باقدم . آرتق پازار كونكی نورادونكیان افندی دكلدی . هوا بولوطلی ، یاخود كونشلی اولدیغنه كوره دكزك رنكی نصل دكیشیرسه اوده اویله دكیشمشدی . لكن بر مدت صوكره حیرتم ، شاشقینلق

درجه‌سنی بولدی . چونكه كنديسنه يقينده عزيمت ايده‌جكمی سويله‌كدن صوكره حكومت عثمانيه‌نك ، ارتق قريباً باشلامسی طبيعی اولان، مذاكرات صلحيه اثناسنده نه كبی مساعداتده بولنه‌جغنی صورديغم زمان بكا ديدی كه :

— نه‌مساعده‌سی ؟ لكن شمديكی حالده نه تراكياده ، نه ماكدونياده ، نه‌ده ارناوودلقده هيچ بر ير ترك ايتمكه نيتمز يوق !

اصل انسانی شاشيرتان جهت شوكه : نورادونكيان افندی «بلوف» ياپمپوردی . طوس طوغريجه ، صميمی افاداتده بولنيور ، دوشونديكنی سويليوردی . ؟ قرق سكز ساعتلك حادثات بوتون بوتبدلی حصوله كتيرمشدی .

*
* *

بز بوكون ، بچن وقايعی بوتون تفرعاتيله بيليورز . بلغارلاردوسنده بولنان حرب مخابرلرينك خصوصيله ايللوستراسيون نامنه حركات حربيه‌يی تعقيب ايدن فرانسز ضابطانندن موسيو « آله‌ن دوپه‌ن رون » لك اوقدر قطعی ، اوقدر موثوق و بليغ تصويری بزه وقوعاتی تماميله اوكره‌تدی . بوذات فضله اوله‌رق فوق‌العاده شايان تقدير برده جسارت كوسترمشدر كه اوده ميل درونيسنه رغماً حقيقتی سويله‌مسيدر .

بز ، ۱۷ تشرين ثانی پازار كونی استانبولده افقدن طوغری شديد طوپ سسلری ايشتديكمز زمان بلغارلرك بتون چتالجه

خطه هجوم ایتمکده اوله‌قلرینه حکم ایتمکله خطا ایتدیکمزی شمدی آكلایورز . بالکز بلغارلر زحمتسزجه بوراسنی‌ده ضبط ایده‌جكلرینی ظن ایتمکله آلدانمشلر ، بالذات تورکلر اوراسنی مدافعه ایده‌میه‌جكلری ذهابنه دوشمکله‌یا کیلمشلردی.

بر کون اولندن ، ١٦٠ تشرین ثانی‌دن اعتباراً بلغار اردوسنده بیوك بر محاربه‌یه حاضرلانیلمشدی بر ده بلغارلراو زمانه قدر هیچ یاپمه‌قلری بر شیئی دها یاپمشلردی که‌اوده ایرتسی کونکی هجوم حقنده بر درجه‌یه قدر نشریاتده بولنملریدر . بوتون حرب مخابرلری مسئله‌دن خبردار ایدلمش ، و کندیلرینه بتون حرکات حربیه یاناروماسنه حاکم ، غایت کوزل بر ترصدگاه کوسترلمشدی . نشریاته قویولان ایسه موفقیتدن امین‌اولاندر .

بازار کونی فجرایله برابرطوبچی محاربه‌یه باشلادی‌وایدیلان ادعایه رغماً بتون خط حربه تعرض ایتدی . مرمره‌دن بحر سیاهه قدر عظیم بر آتش خطی وجوده کلدی . لکن باشلوجه بورا ، ایکی نقطه‌ده تکثیف اولندی بونلر ، مرکزده : خادم کوینك یانلرنده تیمور یولنك کچدیکی کچیدی مدافعه ایدن «محمودیه» و «محمودپاشا» طابیه‌لریله ؛ شمالده : «لازار کوی» و «قاستانیا» کویلری قارشیسنده‌کی ایکی مدهش استحکام ایدی . محمودیه طابیه‌سنده‌کی تورك قوماندانی قرق سکز ساعت ظرفنده مدافعه‌ایتدیکی استحکامه یاغان کولله‌لرك مقدارینی بالآخره ایکی بیکدن زیاده اولمق اوزره

تخمین ایدیور و بو مدهش طوپ محاربه‌سنده بتون ضایعاتك شهید ایکی طوپجی نفردن عبارت بولنمسیله بحق مفتخر بولنیوردی . ذاتاً یوقاروده سویلدیکم « قره‌زو » فابریقه‌سنك معهود صرب طوپلری بوطابیه‌نك آرقه‌سنه تعبیه ایدلمشدی . بونلره اویدیریلان کولّه‌لر قروپ فابریقه‌سی معمولاتندن اولدیغی حالده طوپلر ایی ایش کوردی . بونلردن هیچ بری الك اوفاق بربوزیقلغه دوچاراولمدی . حالبوکه بلغارلرطرفنده‌کی مماثللرینه بیوك ضررلر ویردی .

مدهش طوپجی تعرضنی متعاقب، صره شدید پیاده هجومنه کلدی . بوهجوم الك موافق برموقعه قارشی اجرا اولندی؛ یعنی بالخاصه بلغـار طوپلرینك الك زیاده کورلتی ایتـدیکی نقطه‌یی تشـکیل ایدن « لازار کوی » و « قاسـتانیا » کویلرینك ایلروسـندن طوغری تعرض ایدیلیوردی . بوکا تام ایکی فرقه اشتراك ایتدی . هرایکیسی ده جنرال «رادقودیمتریه فك» قوماندا ایتمکده اولدیغی اوچنجی اردویه منسوب ایدی. بولغار حرب محابرلرینك ده اعتراف ایتدیکی وجهله بونلر اوقدر بیوك برعدم موفقیته دوچاراولدیلرکه عادتا برفلاکت دینیله‌بیلیرایدی . طقوزنجی فرقه‌یه منسوب «غراندوق ولادمیر» و «پرنس بوریس» منتخب آلایلری « قره‌جه‌لی » صرتلرینی مدافعه ایدن « ٧ » نومرولی طابیه‌یه هجوم اثناسنده همان تمامیله محو اولدیلر . بو دفعه‌تورکلرك آتشی اصول دائره‌سنده، قطعی و مرحمتسزدی .

بلونه مدافعلرينك اخفاوى ؛ استعداد طبيعيلرينه موافق اولان طابع خندقلريني بولشلر ، خارق العاده ايشلر كوريورلردى . بازار اقشامى كيجه اولديغى زمان جتالجه خطى بر يوس بيسله زده تمه مشدى . هر ايكى طرف كندى موقعنده ياتدى .

ايرتسى صباح ، محاربه تكرار باشلادى . لكن دها كوشه‌لى ، دها جر أتلى كيتدى . «لازاره كولى» جبهه‌سنده بولنان تورك صاغ جناحى قوماندانى محمود مختار پاشا هر كسدن اول قالقمش ايدى . آتنه آتلادى و كندى مدافعه خطنى طولاشدى . برامرك يا كاش آكلاشيلمه‌سى يوزندن مهم ايكى مترسك كيجه‌لين ترك ايدلمش اولديغنى فوق العاده تعجبله كوردى .

جسارت شخصيه‌سندن باشقه برشى ديكله‌مدى . بر طابورك قوماندانلغنى النه آله‌رق ، درحال ، تخليه ايدلمش اولان خندقلرك استردادينه قرار ويردى . ايلرى آتيلدى . اوزرينه بر مرمى ياغمورى ياغمغه باشلادى . كنديسنه ايكى قورشون اصابت ايتدى . برى قبا آتى صييرتدى ، كچدى ؛ فقط ديكرى ديز قپاغى حذاسندن باجاغنى دلدى ؛ جنرال دوشدى .

لكن عسكره غيرت كلمشدى . آرتق هيچ برشى اونى توقيف ايده‌مزدى . خندقلر استرداد اولندى . بلغار عسكرى پوسكورتيلدى . اونلرك بوراده‌ده رجعتلرى پك بيوك تلفاتى موجب اولمشدى . بر كون اول طقوزنجى فرقه نصل محو اولديسه بو كونده اوچنجى فرقه اوقدر پريشان اولمشدى . موسيو «پانه‌رون»

دیورکه : « ٢٩ نجی‌یه آلایك بعض بلوكلری بتون ضابطانی ، بتون رتبه‌لی افرادینی وهمان موجودلرینك کافه‌سنی ضایع ایتمشلردی . خصوصیله بر بلوكدن آنجق اون اوچ كشی قالمشدی . »

اقشام اوستی تورکلر : « فی الواقع الك جسور جنرالمزی غیب ایتدك اما محاربه‌یی قازاندق » دیه بیلیرلردی . چتالجه صرتلرنده اعتماد ؛ بتون جسارتلری اویاندیریور . بتون امیدلر ، یکیدن یورکلری شیشیریوردی . بو سرت طاغلك اتکنده ، بلغار خطلرینك آرقه‌سنده بالعکس کدر حکمفرما اولیور ؛ اعتمادسزلق ، افکاری استیلا ایدیوردی .

اوچنجی اردو ارکان حربیه رئیسی میرآلای « روستوف » فرانسز غزته مخابرلرینه تأمین ایدیور ، دیوردی که :

— دیزانتری اردوده مدهش تخریبات اجرا ایدیور . مرتباتمز اریبور ، آزالیور ... انجق بر قاچ کون صوکره تعرضه باشلایه‌جغز .

حقیقتده بر دها هیچ ده تعرضه باشلامدی . سکز کون صوکره تورکلر ، بلغارلر قره صو دره‌سنك هر ایکی طرفنده یوز یوزه بولنیورلردی . ١٧ ، ١٨ تشرین ثانی کونلرنده بو دره‌دن بر از چامورلی صو ، فقط بر چوق عالیجناب قانلر آقشدی . لکن بو دفعه قارشیلاشان محاربلر دکلدی ؛ مذا کره‌جیلردی . طابیه‌لره طیرمانیلمیوردی ، ناظم پاشانك واغونه چیقیلیوردی . هم ایکی

خاصم اردو قوماندانلری آیریلیرکن بربرینك بوینه بیله صارلمشلردی. چونکه بر متارکه مقاوله نامه‌سی امضا ایدلمشدی

* * *

ایشته چتالجه‌نك اوچ کونی بویله کچدی. بو اوچ کون، حرب اوزرینه اوقدر بیوك بر تأثیر اجرا ایتمشدر که بر هفته‌دن آز بر زمانده خاصمانك تماميله توقفنه و مذاکرات صلحیه‌نك کشادینه سبب اولمشدر .

بو اوچ کون.. ایکی جهتلی و بیوك بر درس احتوا ایدر : اولا : بر اردو بلا تفریق، نه هر نوع محاربانی اجرا ایتمکه ، نه‌ده الی نهایه هر درلو اقداماته قتلانمغه مستعد دکلدر . قرق کلیساده، لوله بورغازده غالب کلن بلغارلر، چتالجه‌ده درمانلری کسیلدی. اوقده مغلوب و میدان محاربه‌سنه غیر مستعد اولان تورکلر؛ سیپرلر، خندقلر، دیوارلر، مقابل استارلر آرقه‌سنده عرقلرینك بوتون مزیات عسکریه‌سنی اعاده ایتدیلر. تورك عنصری بطیدر، آغیردر. هجومده صولت کوسترمز، لکن مدافعه ایتدیکی طوپراغه مأیوسانه صاپلانیر. بو عنصر دائما میدان محاربه‌لری ایچون پك فنا بر اوردو میدانه قویمش؛ فقط مواقع مستحکمه مدافعه‌سی ایچون شایان حیرت افراده مالك اولدیغنی کوسترمشدر. ثانیاً : شونی ایجه ذهنه یرلشدیرملیدرکه، بر ملت آنجق غالب طرفندن بوغازینه باصیلمدقجه تماميله مغلوب صاییلماز. بر ملتك دیکر ملتله

مجادله‌سنده هیچ بر زمان مأیوس اولمامليدر ؛ بالعکس صوك دقيقه‌یه .. صوك ثانيه‌یه قدر مظفریته ایمان ایتمليدر . بر آن کلوبده قیرلیه‌جق هیچ بر صولت ، تلافی ایدلیه‌جك هیچ بر ضعف یوقدر .

قرق کلیسادن ، لوله بورغازدن ، اسکوبدن ، سلانیکدن صوکره حکومت عثمانیه نفسنه‌قارشی اعتمادینی تماميله غیب ایتمش وتورك جنراللری همان بسبتون مأیوس بر حاله کلمشدی . لکن قرق کیلومترولق چتالجه‌طاغلری ؛ فلاکتك اوکنی آلمغه .. پایتختی محافظه ایتمکه ؛ بر طرفدن بوتون قوتلری ایقاظ ودیکر طرفدن بتون جرأتلری صارصمغه کفایت ایتدی . اوت بو طاغلر ، بلغارلرك غرور محققنی قیرمش ؛ وتاریخ نظرنده تورکیانك ناموس عسکریسنی قورتارمشدی .

اون يدنجی فصل

جاوه مستعمرلری

استانبولی ترك ایتمزدن اول صوك دفعه اوله‌رق كامل پاشایی كورمك ایستەدم. نیچوندر، بیلمم، بو متزلزل اختیار، بو چاتیردایان بنای حكومتده بكا، متانتنی محافظه ایدن یكانه قوت، كبی كلیوردی. كندیسنی؛ موقع اقتداره كلدیكی هفته‌دن بلكه دها زیاده بلی بوكولمش، دها زیاده قمبورلاشمش كوردم. لكن باقیشی دائما پارلاق، فكری دائما وقور ایدی. بكا، پك زیاده كووه‌نمش اولدیغی فرانسه‌نك، انكلتره‌نك توركیایی ترك ایتمسندن طولایی متأسف اولدیغنی سویلدی. هرشیئه رغماً مملكتنك اعتلاسندن امیدوار بولندیغنی آكلاتدی. صوكره غایت یاواش و كلمه‌لری آنجق آكلایه‌بیله‌جكم بر طرزده شو جمله‌یی تلفظ ایتدی:

— موسیو، كوریورمیسكز، تاریخ بزم حقمزده حكم ویره‌جك، فقط آوروپایی‌ده برابر محاكمه ایده‌جكدر. آوروپا؛ بزی یالكز تعلیم ایدیله‌بیلیر بر قوم اوله‌رقمی تلقی ایتدی. بو قسه بزده ساده‌جه صویله‌جق بر ملتمی كوردی؟ تاریخ؛ بونی ده محاكمه ایده‌جك. تاریخ؛ اوروپانك بزده‌كی رشی نه قدر اصلاحات طلبنده بولندیسه

اوقدردە امتیازات ایستەمش اولدیغنی قید ایدەجك. برعصردن بری یالکز میراثمزدن باشقه برشیئه کوزدیکمدیکنی دە اکلاتەجق. بزم مملکتمزدە اوروپالیلرك یالکز جاوەیه کیدن مستعمرلر کبی؛ کلوب ثروت قازانمق ، صوکره چکیلوب کیتمکدن باشقه برشی یاپمدقلرینی دە سویلیەجك .

*
* *

جاوە مستعمرلری ... بیلمم که نەدندر ؟ کامل پاشانك اغزندن بر محتضرك صوك نفسی کبی یاواش برسسله چیقان بو وصف بندە، ایشتدیکم بتون او، کورولتیلی طوپ سسلرندن دها درین برانطباع براقدی . بیلمم نەدندر ؟ برچوق دفعەلر بوتعبیر فکرمە ، لسانمه کلدی. جاوە مستعمرلری ... حقیقةً اوروپا تورکیایه قارشی باشقه صورتله حرکت ایتمدیمی ؟ حقیقةً درت عصردن بری فرانسەنك بوتون یاپدقلری بوندنمی عبارتدی ؟ بوکتابی بتیرمەدن مسئله تدقیق ایدلمکەدکر. انسان بعضاً وجدانی تشریح ایتملیدر . بوپك قولای دکلدر. لکن علی الدوام باشقەلرینك وجدانی اوزرندە کندینك نه وضعدە بولندیغنی تدقیق ایتمك عادلانه برحرکت اولور .

یارین تمام درت یوز سنه اولیورکه « پك خرستیان » برنجی فرانسوا برنجی دفعه اولەرق ، پادشاه آل عثمانه تکلیف اتفاق ایچون ، ماورای البحارە ایلك سفیرینی کوندردی . « پاوی » محاربەسنك فرداسی ایدی . قانونی سلطان سلیمانك ،

سنه‌یرمز فرنکیانی‌یه، قرانه تبلیغ ایتمك اوزره، ویردیکی جوابی زمانك پارشمنلری محافظه ایتمشدر. بو نامه‌ده «سن که، فرانق مملکتی قرالی برنجی فرانسواسك؛ مملکتنك دشمنلر الینه دوشدیکنی و شمدیکی حالده محبسده بولندیغنی بیلدیریبورسك وبندن تخلیصك ایچون امداد ومعاونت طلب ایدیورسك ...» دییور. یارین درتیوز سنه اولیورکه، تورکیا ایله فرانسه بیننده ایلك معاهده نامه امضالانیور. بو معاهده نامه نه ایدی؟ بار بار تورکیانی بر وظیفهٔ مدنیه قبولنه‌می اجبار؛ مستقبلده بر صلاح معنوی بلانك اساسلرینی‌می احضار ایدیوردی؟ اوح! خیر. شبهه‌سز محال مقدسه‌نك بکجیلکنی فرانسه‌یه تودیع ایدیوردی. لکن شونی‌ده سویلیور.. وبالخاصه دیوردی‌که: «فرانسزلر سفر بحری اجرا ایتمك، مال صاتون الموق، یوزده‌بش کمرك رسمی مقابلنده صاتمق ایچون سربستی تامه‌یه مالك اوله‌جقلردر. فرانسزلر ملکلرینی هبه و یاخود اقربایه فراغ ایتمك حقنی استحصال ایده‌جکدر. وتورك مأمورلری قونسولوسلرمزه قوهٔ حکومتله معاونته مجبور درلر.»

بو شرائط فرانسه ایچون پك ایيدر. لکن بونده منافع مادیه ایچون بیوك براندیشه‌دن باشقه برشی کوروتمز. جاوه مستعمرلری ده طبقی بویله دوشونور، بویله آرزو ایدرلر.

اوزماندن اعتباراً تورکیا موضوع بحث اولدیغی مملکتمزده کچن بتون حکومتلرك یازدقلری شیلر؛ صحائف تاریخ آره‌سنده خارق‌

العاده، باش دوندیریجی بر صحیفه‌دن باشقه برشی تشکیل ایتمز. بونلر دائما برطرزده‌در. بتون مستبد قراللر، مشروطی قراللر، شانلی حکمدارلر، شانسز حکمدارلر، ایمپراطورلر، جمهوریتلر تبدل ایدیور، تحول ایدیور، آلت اوست اولیور، اورته‌دن قالقیور، یالکز هپسنده مشترك بر نقطه، هپسنده دکیشمز بر خط حرکت کوریلیور: « بیوك تورك » ایله اتفاق.

ایشته ایکنجی هانری، «دولاوینیی»یی «قانونی سلطان سلیمانه» کوندریور. بو سفیر نه‌دن بحث ایدییور. خرستیانلره ایی معامله ایتمك لزومندمی؟.. هیچ بر وقت... مجارستانه بر هجوم اجراسندن، بحر سفیدده قیشلایه‌جق بردونمادن، قره‌یه چیقاریله‌جق عسکر ویرلمسندن وایکی میلیون آلتون اقراض ایدلمسندن... ایشته بوصوك طلبه قارشی خلقةً مستهزی اولان تورکلر بالذات «دولاوینیی»یه نظراً: شویولده جواب ویریورلر: «دینلرینك ایجابی اوله‌رق خرستیانلره و حکمدارلرینك دیکر دشمنلرینه پاره اقراض ایتمك ممنوع ایمش، عثمانلیلر دوستلرینه، متفقلرینه نقداً معاونتدن زیاده ذاتی قوتلری، کندی شخصلریله معاونتی دها زیاده ترجیح ایدرلرمش.»[*]

۱۶۰٤ ده دردنجی هانری کمال طنطنه ایله معهود قاپیتولاسیونلری تجدید ایدیور. وهانرینك اك مقتدر سفراسندن سالینیاق سینیوری « ژان دوغونتو ــ بیرون » بر استدعاده

[*] « لاویس ورامبو » تاریخ عمومی . جلد ٤

بولنيور . شبهه‌سز ، قتوليكلرك ده عبادت ايده‌بيلمسى ايچون انجاب ايدن بركليسانك انشاسنى ايستيور ظن ايدرسكزدكلمى؟ خير ، اڭلاديڭز مثله ، بربريه سواحلنده عسكر اقامه ايتمك ايچون فرانسه باستيوننڭ تكرار انشاسنى تمنيدن عبارتدر ...

يالڭز بوسلسلهٔ حكمدارى ايچنده اون دردنجى لوئى‌نك « بيوك تورنكله » بوزوشمسنه رمق قاليور . لكن بر آدم وار ، تختك يانده طوريور وصاحبى محافظه ايتمك ايچون حكمدارينك آرزوسنه بيله مخالفت ايديور : بو آدم « قولبر » در . « مارکى دونوانتهل » باب عالى‌يه اياق باصديغى زمان كوپريلى‌يه ندن بحث ايديور ؟ اصلاحتدنمى ؟ مطالباتدنمى ؟ ها ، اوت ! « شمس قرالڭ » نامنه دوستلقدن وتجارتدن . . . بو طلب شو سرت جوابى دعوت ايديور :

— بو نصل اوليوركه بوقدر بيوك برحكمدار تاجرلرينك ايشيله اوغراشيور ؟ . . حتى قراللرمز ايچنده تجارتله الڭ آز علاقه‌دار اولان بدبخت اون آلتنجى لوئى بيله قراليتى محو ايده‌جك اولان اوچورومك كنارنده بولنديغى بر صره‌ده شرق‌جاوه‌سندن برمنفعت قوپارمق ايستيور ، باشقه برشى دوشونميور . بوننك ايچون استانبوله برهيئت عسكريه كونديريور . بوهيئتى ، طوپ دوكمخانه‌لرى تأسيس ايتمك وعثمانلى اردوسنى اصلاح ايتمكله توظيف ايديور .

بوكون استانبول فرانسز سفارتخانه‌سى مستشارى موسيو

«بوب»ك بو مختلف هيأت سفارتە تخصيص ايتديكى طاتلى صحيفەلرى اوقوملى [*] اوراق مخزنلرينك مظلم چوراقلغى اوزرينە تعريف اولنماز برضياى مستهزيانە صاچمق خصوصندە بزم ديپلوماتلريمزك نظيرى يوقدر .

استانبولدە فرانسە سفيرى موسيو « دوسن پرييەست » ١٧٨٤ دە ايكى معلم ايستەيور. وەرساى سرايى عدددەيا كيليور؛ سفيرە جواباً : « طوپجيلغك بتون اقسامنى تعليم خصوصندە الك مقتدر ضابطان ايلە چاوشلردن مركب « اون ايكى طوپجى » وبونلرلە برابر بردە بحريە مهندس هيئتنە منسوب بربوز باشى، كوندرديكنى بيلديرييور . صوكرە، بونلرى كوندريركن ينە مقدارجە يا كيليور؛ اون ايكى طوپجيدن باشقە بربحريە انشاآت مهندسى برمهندس معاونى، برطوغرامەجى اوستەسى ، بربورغوجى بر اذابەجى وبونلرە ضميمةً دوكمخانەلر ادارەسندن اوچ عملە كوندريور .

بواوچ عملەدن باشلوجەسى « قالبەدوكيجى، بومبەلر، اوبوسلر، كلەلر وارابە فرونلرينە متعلق ايشلرك اعمالجى اوستەسى» عنوانى حائز بولنيور . بوتام سورو استانبولدە يرلشيور ، اورادە بش سنە قاليور. معلملر آزچوق ايش كوريور لكن مملكتلرينە عودت ايتدكلرى زمان هپسى قرالك توجهنە مظهر اولور . هپسنە التفاتلر ايديليور؛ رتبەلر ، ترفيلر احسان اولنيور. حتى

[*] تاريخ صحيفەلرى مايس ١٩١٢ .

« اوبر » اسندە اسكی بر چاوش بیلە – ایشی كوچی ذات شاهانەیی اكلندیرمك ایچون حضورندە كستانە وهوائی فشنكلری آتمق اولدیغی حالدە – « شوالیە دوسن لوئی » نشاننك « قرووا » رتبەسنە نائل اولیور . [*]

اون التنجی لوئیدن صكرە قونوانسیون، دیركتوار وقونسولا هر نقطهٔ نظردن شایان استفادە اولان بومناسباتە دوام ایدیور؛ و ۲۵ حزیران ۱۸۰۲ دە فرانسە جمهوریتی ذات شاهانە ایلە بر معاهدە امضالامق احتیاجنی حس ایدیور . بو معاهدە موجبنجە : « جمهوریت وباب عالی متقابلاً یكدیكرینك ملكنی تحت تأمینە آلیور . »

[*] اوزمانلر سرای محافل مماككلرینە عودت ایدن فرانسزلرك توركیەیی تنقید ایتدیرنی قبول ایتیوردی . ایشتە برمأمورك یعنی بارون توتك خارجیە ناظری موسیو « دووورژەنە » تقدیم ایتدیكی و نشر ایتمك آرزوسندە بولندیغی مخطوەلر اوزرینە مشار الیە طرفندن اجرا ایدیلن شدید تكدیر بوكا بر دلیلدر . « دووەرژەن » مسودەلری اوقودقدن صوكرە موسیو « دو . توت » ە یازیور : « موسیو توت ، همان یالكنز توركلرك فنالغندن بحث ایتمش اولمقلە تنقید اولنە بیلیر . حالبوكە اونك قدر تركلرك لطفنی كورمش كیمسە یوقدر . بوقوم جاهل وافكار سخیفە ایچندە پویاندر ، لكن فضیلتدن محروم دكلدر . موسیو لوبارون « دو . توت » بوحقیقتی قارئلرینك فكرینە كتیرمك ایچون هیچ برشی یاپمامشدر . بتون احتمالاتە نظراً اثری توركیادە پك زیادە اوقونەجغندن بونقطە حقندە تصیحاتدە بولنسە پك ایی اولور . برانسان حدتندە برنكیلە اصلاح اولنماز وانسانلر هر درلو تبدلە غیر مستعد كوسترلكلە تشجیع ایدلمش اولماز .

برنجی ناپولیون دها ایلری‌یه واریور . « ١٨٠٤ » ده برعثمانلی سفیرینی قبول ایتدیکی صره‌ده اونکله رسمی وقطعی سوزلر تعاطی ایدیور .

سلیم ثالثك سفیری دیورکه :

— ذات حشمتپناهکزی حکومتمزك اك قدیم ، اك صادق واك الزم بر متفق اولمق اوزره سلاملارم .

« ناپولئون » عیناً شو سوزلرله جواب ویریور :

— عثمانلیلره کله‌جك سعادت یاخود فلاکت فرانسه ایچون‌ده سعادت یاخود فلاکتدر .

بوندن صوکره حکومت عثمانیه ایله اتفاق معاهده‌لری چوغالیور . خارجیه ناظری « غابرییه‌ل نورادونکیان » افندی بونلرك عددی اون ایدی‌یه قدر چیقدیغنی تصدیق ایتمیورمیدی ؟... طارغینلقلر نادردر . صوك ایکیسی معلومدر . بوندن برخیلی سنه اول مدللی‌یه بر فرانسز فیلوسی کوندرلمشدی . مستریح اولیکز ؛ مقصد ارمنی قتالنی توقیف ایتمك دکلدی . یالکز « توبینی » و « لوراندو » نك آله‌جق مسئله‌سنی حل ایتمك ایچون چالیشیلیوردی . برده یکیلرده برخارجیه ناظری حدتندن قیپ قیرمزی اولمش وبرتورك استقراضنی « بویقوت » ایتمشدی . هیچ اندیشه‌یه دوشمیکز ! ناظر اصلاحات اداره‌نی استحصال ایتمك ایسته‌میوردی ؛ لکن ساده‌جه برطوپ سپارشی آلمق آرزو ایدیوردی .

بو صورتله فرانسه درت عصر تاریخیسی طرفنده علی الاکثر بر امتیاز طالبی، نادراً بر اصلاحات آمری ایدی. اوت، فرانسه، هیچ بر اداره زماننده؛ مثلا اسکی قراللغك، و نادادر؛ ایمپراطورلقله، تموز قراللغنك مصر و سوریه‌ده اجرا و اوچنجی جمهوریتك، افریقای شمالیده تعقیب ایتدیکی؛ او شانلی اثر مدنی‌یی اوروپای عثمانی‌ده وجوده کتیرمکه چالیشمامشدر. فرانسه؛ الك منور بر مرکز ضیا ایکن واسعهٔ ترقی دائما اورادن اطرافه انتشار ایتمشیکن، بالقانلرك جنوبنده هیچ بر تشبثده بولنمازسه دیکر ملتلردن هانکیسی بویله بر شیئه قالقیشیر. اکر فرانسه منفعت کوزه‌ته‌جك اولورسه اختیار اوروپانك تاجر، جدالجو، حیله‌کار عرقلرندن هانکیسی منفعتدن تعامی ایدر؛

تنقید ایتمك ایسته‌میورم. یالکز ساده‌جه اورته‌یه قویبورم خصوصیله ایضاح ایتمك ارزو ایدیورم ... اوت تورکیاده سیاحت ویا اقامت ایدن فرانسزلرك محا کمه‌سنی یاواش، یاواش استیلا ایدن ودیکر وطنداشلرینك حیرت ویا حدتنی موجب اولان بوخوش کورمه‌یی، بو مسامحه‌یی ایضاح ایتمك ایستیورم. بو مسامحه ایستر ایسته‌مز کلیور. چونکه بر آزده عذاب وجداندن متولددر. بتون حاکملرده بویله‌در: قارشیلرینه بر محکوم چیقار، باقارلر که هیئت اجتماعیه بو محکومه قارشی وظیفه‌سنی تماميله ایفا ایتمه‌مش؛ بیکانه بولنمشدر، اونی تجزیه ایدرکن هپسنك روحی بوندن متأذی اولور.

برمحرر، قارئین محترمه‌سنه قارشی بتون دوشونجه‌سنی سویله‌مکه مجبوردر. بن کندی حسابمه اساسندن متزلزل اولان بو حکومتك احوالنی تدقیق ایتدیکم زمان اونك قصورلرینه قارشی بو مسامحه‌یی حس ایتدم. صوکردده انهدامی احتمالنه قارشی مملکتم ایچون اندیشه‌یه دوشدم. نیچون می؟ بونك‌ده سببی سویلیه‌یم...

*
* *

بزم تورکیاده ایکی درلو منفعتمز وار. برکره منافع مادیه‌مز وار... شمدی کوردك که، فرانسه اونی هیچ اونوتمامشدر. اکر بالتصادف بومنافعی برطرفه براقه‌جق بیله اولسه مملکتده دائما شرقك شمندوفرلرینی، یوللرینی، توتونلرینی، فارلرینی درعهده ایدن بین‌الملل سندیقه‌لره داخل اولمق آرزوسیله اورانك تدقیقنی شایان اهمیت کورن برچوق آدم چیقار و حکومتی محافظهٔ تعامله دعوت ایدر. لکن برده منافع معنویه واردر. بونلردن الك بیوکی لساندر. اوت، اولساندر که؛ آهنکنی الك هجری برکویده بیله طویارسکز. اولسان، که اکر ایی ارایه‌جق اولورسه‌کز اثرینی تراکیا کویلرینك یانمش دیوارلرینه قدر هریرده بولورسکز!...

آه! فرانسز لسانی... اولسان اورایه غرب مستعمرلرینك اشیاسیله برابر کلمه‌مشدر. بین‌الملل برمبادله‌نك محصله‌سی، آیاقلی برطاقم اشخاصك ماحصل مساعیسی دکلدر. بو انجق، قناعتکار، مصر، بیغرض بر اوچ شایان حیرت آدمك..

باباسی اولمقدن زیاده فرانسز مجاهدی اولان لازاریستلرك اثریدر .

غلطه‌نك ایزبه یوللری ایچنده غیب اولان بو « سن بنوا » دارالتدریسی؛ او، وسعت اعتباریله كوچك؛ مقصد اعتباریله بیوك اولان .. او، صره‌لری اوزرنده اون ایكی مختلف ملته، بدی مختلف دینه منسوب ایكی یوز اوتوز ایكی طلبه اوقوتان مكتبی خیالمده دها چوق زمان كوره‌جكم [*] .

بن بو مكتبی صنف، صنف كزدم. اوساعتده عجملر، ارمنیلر، توركلر، روملر، موسویلر، سوریه‌لیلر قارمه قاریشیق درسخانه‌یه كیریورلردی. فرانسه جمهوریتنك الن معتبر، الن مختلف اركانی او مكتبك حلزونی مردیونلرندن، دقتلی ومتجسس برر زائر اوله‌رق چیقمشلردر. او مكتبك محترم آمری راهب « له‌نوبری » ؛ صغوق صفه‌لر بونجه؛ موسیو له‌نون بورژووانك شك فلفیسنه، موسیو دهشانلك بر آتنه‌لی‌یه مخصوص ظرافتنه، موسیو قایپونك مادیت مایه‌سنه، موسیو قونستانك خشونت رقیقه‌سنه، موسیو پوآنقاره‌نك لوره‌نلی صلابتنه رهبرلك ایتمشدر . هپسی ده اوراده سكوت ایچنده ایدیلان سعیی آكلامشلردر . آكلامشلردر، كه بو بر آز قبا صقاللی معلملر چوجقلره یالكز نحوك اساسلرینی، صرفك قاعده‌لرینی اكلاتمیورلر، بلكه غربك بر كوشه‌سنده‌كی فرانسه‌نك

---

[*] یعنی وطنلرینی استخفاف ایدن بر آلای متصلف یتشدیریورلر . یاخود یتشدیرمكه چالیشیورلر (مترجم)

تاریخاً بیوك ، ذکاجه لایموت ، علو جنابیله کوزل اولدیغی اوکره‌تیورلر . [*] اکر ، عثمانلی روحنی اورتن ظلمت فرانسز افکارینك پارلاقلغیله محو اولمدیسه قباحت بومعلملرده دکلدر. اکر اونلر ، هر دورلو نفوذ سیاسیدن محروم وحکومتله هر درلو تماسدن اوزاق قالمشلر و بو یوزدن اطرافلرنده اعتیادات وفساد اخلاق ، عثمانلی ایمپراطورلغنك بتون چرخلرینی پاصلاندیرمقده‌دوام ایتمشسه‌قباحت بومعلملرده‌دکلدر. اکر یوکسك سویلینجه دائما اسماع مرام ایدن فرانسه ؛

[*] تشرین ثانی ١٩١٢ تاریخنده سن بنوا مکتبنده بولنان ایکی یوز اوتوز ایکی طلبه ملیت ودین اعتباریله بروجه آتی تقسیم اولنیور؛

ملیت		دینی	
عثمانلی	١٥٣	قتولیك	٨٩
فرانسز	٢٦	مسلمان	٥٥
یونانلی	٢٤	اورتودوقس	٥٣
اوستریالی	١٠	موسوی	٢٢
ایتالیان	٥	غزه‌غوریه‌ن	١١
انکلیز	٤	پروتستان	١
روس	٣	عجم	١
بلغار	٢		٢٣٢
قره‌طاغلی	٢		یکون
ایرانلی	١		
اسویچره‌لی	١		
اسپانیول	١		
یکون	٢٣٢		

بو عثمان ایچنده غیب اولان مدنیت عثمانیه‌سنك كندی نامنه اوكرتمكدن فارغ اولمدقلری احساسات حقوقیه وانسانیه‌نك تطبیقی هیچ بر زمان ایسته‌مدیسه قباحت اومعلملرده دكلدر.

ایشته طوریكز، غریب بر تصادفله؛ تورکیانك كوچوله‌جكی طاغیلوب پریشان اوله‌جغی بر ساعتده فرانسز لسانك اوراده نه‌بیوك بر درجهٔ انكشافه واصل اولدیغنه باقیكز. بوندن اون سنه‌اول هیئتلرمزه تعلیم ایتدیكی چوجقلرك مقداری قرق بیكه وارمیوردی. بوندن ایكی سنه‌اول اللی بیكه بالغ اولمش وكچن سنه‌رسمی ایستاتستیقلر كوستریوركه بومقدار یتمش بش بیكه چیقمشدر. بونه خارق‌العاده بیوك، نه‌ا كلاشیلماز برحالدر. اون سنه‌دنبری طوپلریله، ضابطلریله بوراده كندینی كوسترن‌المان نفوذ عسكریسی‌هركون ترقی ایدرکن، لسانیله، مكتب خواجه‌لریله اورته‌یه چیقان فرانسز نفوذی‌ده او نسبتده ترقی ایتمشدر.

اوحالده نه بانكر، نه تاجر، نه فابریقه‌طور اولان برطاقم فرانسزلر، بوكون آلمان نفوذ عسكریسی خنده و استخفاف قارشیسنده اویركن؛ فرانسه‌نك معنوی نفوذی، مقدراتی تعقیب ایتسون وانحلالدن مصون قالسون. دیورلر.

شبهه‌سز غریبدر، اسكی سلطان محمد ایمپراطورلغنك استیلاسنه قوشان عرق، دوست برعرقدر؛ لكن كنجدر، حرارتلیدر. امتیازاتنی محافظه‌یه حریصدر وبتون استیلا پیشنده قوشان عرقلر كبی انحصاره متمایلدر. اونك تماسی حالنده اسكی فرانسز

لسانی نه اوله‌جق؟ متعامل اولان تعلیم وتدریسی نه حاله کیره‌جك؟

ایشته کوزاوکنه مدهش بر استفهام اشارتی کلیور . فرانسه‌نك عظمتی، یالکز میلیونلرینك کومه‌سیله دکل، بلکه طرز تفکرینك نفوذیله محافظه ایتمك مسئولیتنی درعهده ایتمش اولانلر، بونی دوشونسونلر! بتون کشمکش ادوار آره‌سنده، الك مظلم عالملره قدر، اوءالك عالیجنابانه افکاری نشر ایتمکدن باشقه برشی یاپمامش اولان، دنیاده‌کی لسانلرك الك طاتلیسنی؛ بالقانلرك او بر طرفندن قوشوب کلن، فرانسز طوپلرینك آزچوق سوروب چیقارمغه خدمت ایتمسی، نه الیم برشیدر.

اون سکزنجی فصل

— سپرلرده نوتجیلر بکلیور —

صوك کون . . صوك دقیقه . . ایشته غلطه ریختمنه باغلی رومانیا واپورنده‌یم . برچاریك صوکره استانبولی ترك ایده‌جکم. استانبولك قبه‌لری ، مناره‌لری بیله شمدیدن کوزومك اوکندن اوزاقلاشیور ، اوچیور.. الملی صیقمق ایچون بردوستم کلدی ، بکا دیدی که :

— چوق سوینمیکز . حرکت ایتدیکز . فقط واصل اولمدیکز . اونوتمیکز که قولرایی‌ده برابر کوتوریورسکز . . سزی براقیه‌جقلر ، یولده یکرمی بش دفعه طوردیره‌جقلر !.

قولرا ... فی‌الواقع ، هیچ ده عقلمه کلمه‌مشدی . لکن دوستم اونی دوشونمش ، هنوز کلن ایکی اوچ پارس غزته‌سنی آچدی بونلرده؛پارسلیلره آرتق صوك درجه امنیت ویره‌جك؛ صوکره‌ده شرق سیاحلرینی پك زیاده تدهیش ایده‌جك مقاله‌لر واردی . « هردرلو تدابیر رسمیه اتخاذ اولنمش. موسیو میرمانك بیاناتی ... موسیو شاتمسله ملاقات ... بین‌الملل نظامات بتون شدتیله تطبیق اولنه‌جق ... » سوزك قیصه‌سی .. فرانسه

ایچون قورقه‌جق برشی یوق : « لوور » سراینك پارمقلقلرینی صحیه نوبتجیسی بکلیور ...

قولرا .. هیهات ! مسئله هیچ شبهه کوتورمز . یولده بر دوزینه قرانتینه بکلیه‌جکم . البسه‌ملك دیکیشلرینه‌قدرتوتسولنه‌جکم . اه وطنم؛ سنك طوپراغکه ایاق باصنجه‌یه‌قدر عجبا نه قدر زمان کچه‌جك ؟...

بونکله برابر حرکت ایتدك .

بوغازدن چیقار چیقماز واپورده‌کی خدمتجی قادینلردن بری یانمه کلدی :

— رسماً خبرویرلمسی لازم کلن کیرلی چاشیریکز وارمی

— خیر

خیر ، دیه جواب ویردم. چونکه اصول بویله‌در . هر مملکتده رسماً خبر ویریله‌جك برشیئکز وارمی ؟ دیه‌صورنجه دائما « خیر » دیملی .

بش دقیقه صوکره عینی قادین عودت ایتدی . شابقه‌سی صیرمه شریدلی بر موسیو ایله برابردی. موسیو ، یوزومه بیله باقمدی . الله اوفاق برصاری کاغد طوتیشدیردی . کاغدك اوزرنده شو یازیلر واردی :

Serviciul Sanitar
al
Portului Constanta

رومنجه‌یه وقوفمك درجه‌سی یالکزشوعباره‌نك کوستدجه

لیمانی صحیه اداره‌سندن بحث ایتدیكنی اكلامغه كفایت ایتدی . كوكرته اوزرنده اطرافه بركوز كزدیردم ؛ باقدم ، كه هر كسه‌ده بنمكی كبی برر صاری كاغد ویرمشلر . یالكز سوملی یول ارقداشلرمدن فرانسه خارجیه نظارتی امریقا شعبه‌سنه منسوب ، سفارت كاتبی ، موسیو دوقاربونل كندیسنه عائد اولانی آلمق ایچون خیلی زحمت چكمشدی . اشیاسی كمال اهتمامله تدقیق اولندی . حتی بر مندیلنی مصادره ایتدیلر . بوتون بو شیلر نه‌در ؟ باشمزه نه‌لر كله‌جك ؟

موسیو « قاربونل » ایچون شبهه یوقدی . دیوردی كه :

— كوره‌جكسكز ... كوستنجه‌یه واریر وارماز بزه بش كون قرانتنه بكلته‌جكلر . فی الواقع خاطرلیورم ، كوستنجه لیماندن چیقاركن كیجه وقتی بد ، بد باغیران ملكهٔ صدانك یاننده ، كوزومه بیاض بر بنا ایلیشمشدی . قرانتنه بو اوملی . ایشته شبهه‌سز بزی اورایه قپایه‌جقلر ، نه‌خوش اوله‌جق ...

هرشیئه رغماً كیجه كچدی . صباحك ساعت دردنده پوسته واپوری كوستنجه لیماننده ریحتیمه یقین دمیرله‌دی . ایشته آن قطعی كلدی . واپور ضابطاندن برینه صوردم :

— بكا سویلرمیسكز ؟ شوراده ملكهٔ صدانك یقیننده‌كی بیاض بنا شبهه‌سز . . . ضابط بكا جواب ویردی :

— برغازینودر .

جواب بكا برآز جسارت ویردی ، نه اولورسه اولسون ،

اشـیالرمله برابر واپوردن چیقمغه قرار ویردم . اسـكله‌نك التنده شاپقه‌لری صیرمه شریدلی ایكی كشی نوبت بكلیورلردی . لكن بكا برشی صورمدیلر . براز اوته‌ده ، كمرك وار . لكن اوراده‌ده برشی صـورمدیلر . برآز صـوكره شرق سرعت قطارنده اوطوریوردم . كیمسه برشی سویله‌مامشدی .

موسیو «قاربونه‌ل» بندن اول كلمشدی . برابرنده اینانیلمیه‌جق درجه‌ده چوق چانطه‌واردی . آ كلاشیلان یولده هر كس بونلره یان كوزله باقمشـلر ؛ منديلنه كلنجه : كمال صداقتله كنديسنه اعاده ایتمشلردی .

یول آرقداشلرمزدن بری دیدی كه :

— احتمالكه بكرشده قرانتنه بكله‌تیرلر . بكرشـه یقین یكی برسناتوریوم یاپیلمش ، غزته‌لراوندن پك چوق بحث ایتمشلردی . لكن نه كزر ! نه بكرشده ، نه مجار حدودنده ، نه آلمانیا حدودنده برشی صورمدیلر .

كوچك صاری كاغد قرق سـكز ساعت متمادیاً جیبمده اویودی . هیچ كیمسه بر كره ایستیوب ده باقمدی . هله باقك ! استانبولده بزه نه‌لر سویلیورلردی ؟

یكی بر بدبین دیدی كه !..

— اوت ، فقط دها فرانسه حدودی وار ...

حقیقةً طوغری ! دها فرانسـه حدودی وار . اونك سپرلرینی موسیو میرمان ، موسیو سانتمس وجمهوریتك بتون

صحیه وحفظ الصحه اداره‌لری بكليورلر . فرانسه حدودنده بزه نه دییه‌جكلر . خلجان واندیشه ایچنده اویقویه یاتدق .

اویاندیغمز زمان صباح اولمغه باشلامشدی . شرق سرعت قطاری بر استاسیوندن حرکت ایدیوردی . فقط قرق سکز ساعتدن بری هر یرده اولدیغی کبی یاواش یرندن اوینایه‌جق ایکن ، استاسیون مأمورینك اشارتلری مأمورلرك باغیرمه‌سی آره‌سنده واغونلر حقیقةً زلزله‌اولیورمش کبی صارصیله‌رق یورومکه باشلامشدی .. هپمز یتاقلرمزدن فیرلادق . بردن باغیردق :

— اولدی ... بو صارصینتی باشقه یرده اولماز ! دیمك ، فرانسه‌ده‌یز .

فی الواقع « شالون سورمان » ده ایدك . فرانسه حدودینی کچه‌لی ایکی ساعت اولمشدی .

— سزه برشی صوردیلرمی ؟ . .

— یوق ، هیچ برشی . . . یا سزه ؟

— بکاده هیچ برشی . . .

قطارك بر اوجندن او بر اوجنه قدر مسرتلی ، اکلنجه‌لی متبسم « هیچ . . . هیچ » سسلری اوچوب کیدیوردی . هیچ برشی . . . کیمسه‌یه برشی صورمامشلردی . دیمك موسیو میرمانك نظامنامه‌لری بر سرچه قورقولغی ! . . موسیو شانتمسك تدابیری . . . دومان ! مقاولات بین الملل . . . هوا ! . . .

دها طوغریسی اکر آوروپانك بتون مملکتلری آره‌سنده بر ائتلافنامه یاپیلمشسه بو ائتلاف بر قایا قدر متین اولملی ؛ چونکه یازیخانه‌لرده اویویور. واساسی هیچ برشی یاپمامقدن عبارت بولنیور، دیمك اولور. هیچ بر وقتده قوللرانی توقیف ایده‌جك نظامنامه بو اوله‌ماز ...

جیبمزدن « سرویچیول سانتار »ك صاری کاغدلرینی چیقاردق. کوچك قایقلر، کله‌بکلر یاپدق. قهقهه‌لرله کولیوردق. شبهه‌سزکه « شامپانیا » قیرلری هیچ بر وقت بوقدر شطارتلی بر سرعت قطاری کورمامشدی.

ای، لکن نیچون کمرکجیلر، دوقتورلر، مأمورلر قطارك بتون اشیاسندن زیاده موسیو قاربونه‌لك چانطه‌لرندن شبهه ایدیورلر. عجبا ...؟...

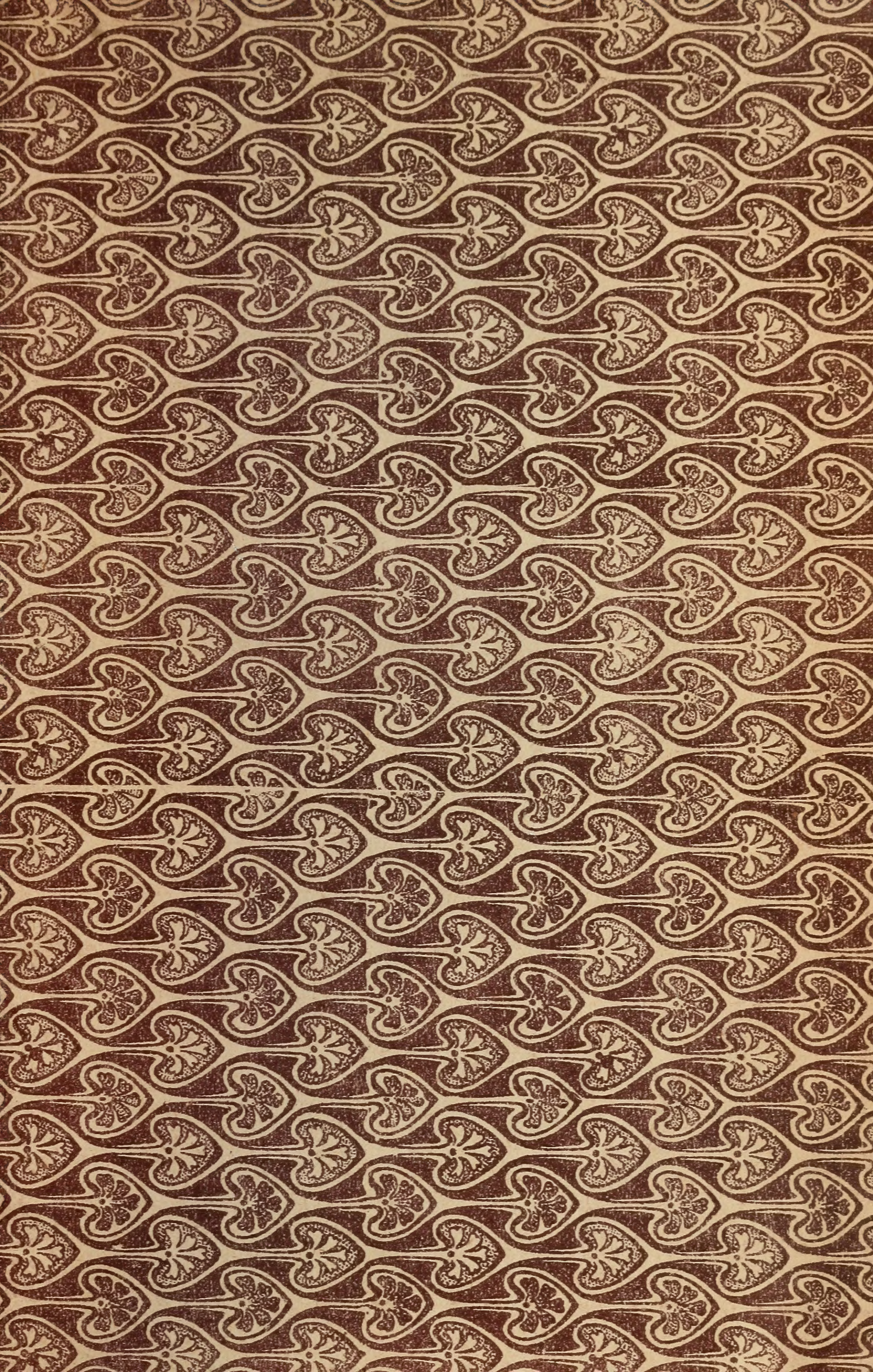
لکن هرشی اکلاشیلدی. موسیو دوقاربونلك اغیر خورجلری دیپلوماسی پاکتلرندن باشقه برشی دکلمش. اویله پاکتلرکه، ایچنده دیپلوماتلرك پروژه‌لری، راپورلری وار. اونك ایچون، هرکس یان یان باقیور؛ چونکه هرکس بو نوع پاکتلرك قوللرا میقروبی دکلسه بیله اوندن دها تهلکه‌لی میقروبلری نقل ایتدیکنه قائل بولنیور !...

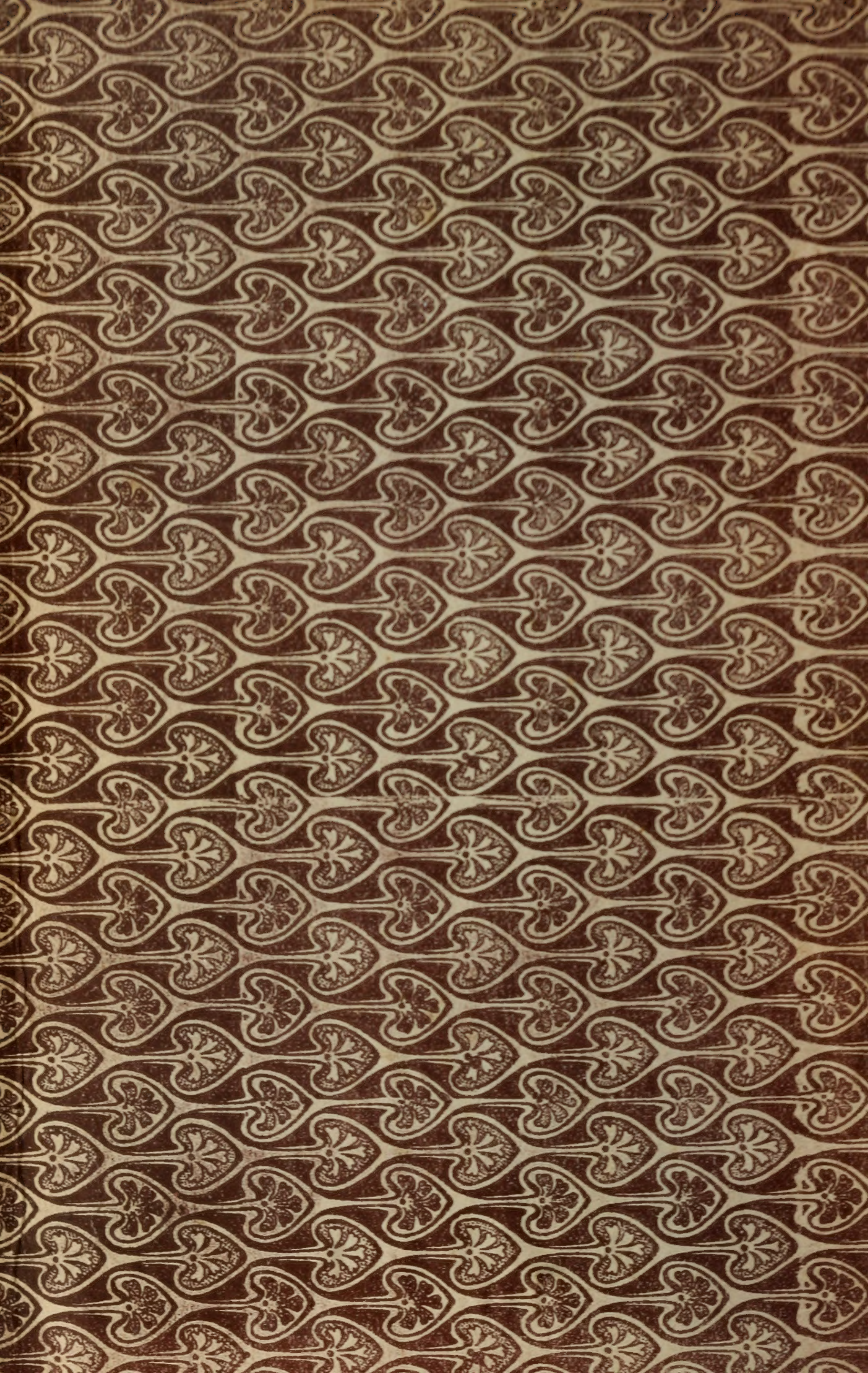
ختام

فهرست

خطا صواب

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٦	١٣	« ژورژ » رایمون »	« ژورژ رایمون »
١٧	١١	دیسون ، بکا تحف	دیسون ، بو بکا تحف
٢٥	٥	اوقدر	اوقدر ، ده
٢٧	١٧	کزیلیور	کیریلیور
٣١	١٣	نه اولدی	نه اولوردی
٣٧	١٢	اوبو	وبو
٥٠	٦	اردوسی	اردوسنی
٥٠	١٠	یورمشلر	یورومشلر
٥٠	١٧	اعتباراً هر کس کورولیوردی که	اعتباراً کورولیوردی که
٧١	١٨	صاغ جناحی ، نره ده	صاغ جناحی صول جناحی نره ده
٧٨	١٧	اویویوررلردی	اویویورلردی .
٨٠	٢	یاشلار	باشلار
٧٣	٧	بوصباح	برصباح
١٠٥	٤	چوجغه	چوجغه
١٠٥	٦	یتاغنك	یتاغك
١٢٤	٩	ایل	تمایل
١٣٠	٢٣	اشممش	آشمش
١٣٩	١٠	بانغسه	بانقه
١٤٠	٣	حرکتی	حرکتنی
١٥٣	١٨	نه خارق پولیس	نه خارق العاده پولیس
١٨١	٢٢	تصیحاتده	تضحیحاتده
١٨٦	١١	دینی	دین

3 1761 06981629 6